

Ta lendab mesipuu poole...

Muusikaleht

Nr. 4
Mai
1997
Hind 7.-

ESTONIA TEATRI SÜMFOONIAORKESTRI JUUBELIKONTSERT LAHTIRIIE TUVA ROOTSI TROMBOONIVIRTUOOSIGA,...

(27. märts 1997 Estonia Kontserdisaal)

Kõitvamas esimeses pooles olid kavas Michael Haydni tromboonikontsert D-duur ning rootsi helilooja Jan Sandströmi "Cantos de la Mancha" tromboonile ja orkestrile. Solistiks oli Estonia Teater kutsunud maailmamainega tromboonivirtuosi Christian Lindbergi Rootsis.

M.Haydni tromboonikontsert on mõeldud alttromboonile, mis oli vahepeal langenud unustuse hõlma. Hea meel on tõdeda, et järjest rohkem hakatakse jälle mängima alttromboonile mõeldud teoseid. See lugu on kirjutatud spetsiaalselt Thomas Eschlattile, kes oli Salzburgi õukonna kammermuusik.

Esitusega võis igati rahule jääda. Orkester ja solist olid ilusasti koos. Väikesi probleeme oli ainult alguses, kuid see ei rikkunud üldmuljet. Teos on füüsiliselt väga raske ja Christian Lindberg näitas, et ta valdab pilli täielikult.

Veel numbris

Heljo Sepp Heino Ellerist kui pedagoogist

Enn Vetemaa intervjuuerib **Jaan Räätsa**

Leo Krämer juhatab ERSOt ja andis intervjuu, Roman **Matsov** samuti

Allan Vurma vastab **Mati Palmile**
Vennad Urbid Eestis

97-aastane **Johannes Kruuse** valmistab kandleid

Kooriühingust ja kooridirigentidest

Muusikakoolide õpilaste konkurssidest

85-aastane **Georg Solti** täies tööhoos
Muusika polaarjoone tagant

Pianist menufilmis ja tegelikkuses
Biitlitest rüütliteks

Teise teose autor on Rootsi nüüdis-helilooja, kes saavutas tunnustuse 80-ndatel aastatel. Põhitelgelane on Don Quijote, keda kehastas Christian Lindberg. See teos on midagi enam kui lihtsalt muusikapala. Solist pidi üheaegselt mängima ja näitlema, vahepeal jutustas puhtas eesti keeles sellest, mida ta teeb. Lisaks kuulus vaatamängu juurde lahtiriitumine, nii et teose lõpus jäi solist vaid särki ja pikkade kalsoonide väele, mis muuseas meenutasid väga Don Quijote aegseid pükse ning see sobis üldmiljöösse suurepäraselt. Ülejäänud riided ja kingad loopis solist saali. Õnneks keegi pihta ei saanud.

Publiku hulgas võis näha ja kuulda väga erinevaid reageeringuid. Mõni võttis seda naljana ja naeris kaasa, samas üks härra minu selja taga pomises pahameelest. Mis seal salata, sellist show'd ei olnud siin enne teinud mitte keegi.

Christian Lindbergi enne lavalt ära ei lastud, kui ta oli mänginud kolm lisapala, demonstreerides seejuures oma tehnilisi võimeid. Ta mängis nagu muuseas "Kimalase lendu", seda instrumentidil, mida peeti varem ainult orkestripilliks.

Teises pooles kõlas Gustav Mahleri Sümfoonia nr.1 D-duur. Nüüd oli laval Estonia Teatri kogu orkester eesotsas Paul Mägiga. Teos ise oli võimas. Näiteks oli vaskpillide esindatus Mahlerile omane - 11 metsasarve, 4 trompetit, 3 trombooni, tuuba.

Kui vaskpillid tulid oma ülesandega hästi toime ja neid oli kõlaliselt piisavalt, siis oodanuks keelpillidelt rohkem kõlalist võimsust, eriti muusika haripunktides. Orkester saavutas vajaliku kõla ja tugevuse peaaegu ainult IV osa lõpus, finaalis. Aga see on probleem kõigile Eesti professionaalsetele sümfooniaorkestritele.

Üldkokkuvõttes oli kontsert oodatud tasemel ning igati juubeli vääriline.

...kellelt õnnestus saada intervjuu.

Kõigepealt natuke informatsiooni toomiskõne elutee kohta.

Christian Lindberg sündis 1958. aastal Stockholmis. Trombooniõpinguid alustas ta 17-aastaselt ja juba kahe aasta pärast sai temast Stockholmi Kuningliku Ooperi orkestrant. Aasta hiljem lahkus ta orkestrist, et jätkata õpinguid Stockholmis, Londonis ja Los Angelesis. Sel ajal võitis ta mitmeid rahvusvahelisi konkursse ning alustas esinemisi solistina.

Oli tükk tegu, et Tallinnas üldse saada Christian Lindbergi jutule. Tal oli siin iga päev väga tihe graafik, alustades proovidest

orkestriga ja lõpetades individuaalse harjutamisega, kuna ta valmistas ette juba uut kava. Peale selle kahel õhtul kontsert, üks Tartus, teine Tallinnas. Sain siiski jutule pärast Tallinna kontserti.

Christian, Sa alustasid tromboonimängu 17-aastaselt, mis on tavatult hilja. Harilikult on selles vanuses pillimäng juba käpas. Millega Sa tegelesid enne?

Minu tutvus muusikaga algas 6-aastaselt. Esimene instrument, mis mulle kätte pisteti, oli trumm. See muutus õige pea igavaks, kuna tuli liüa kogu aeg ühesugust rütmi. Pärast seda proovisin klaverimängu, kuid ka see ei meeldinud mulle, kuna õpetaja noris kogu aeg mu käte asendite kallal. Kolmas instrument, mida ma proovisin, oli trompet. See mulle ei sobinud. Õpetaja soovitusel võtsin kätte trombooni, mis meeldis mulle esimesest hetkest. Olin siis saanud just 17-aastaseks.

Proovieelne signi-sagin

Kuna Sa oled täiendanud ennast mitmel pool maailmas, siis on Sul kindlasti olnud palju õpetajaid, kellest midagi meenutada.

Jah, on küll. Stockholmis oli mul üheaegselt 4 õpetajat, Londonis ja Los Angelesis samuti. Sa kindlasti imestad, miks üheaegselt nii palju õpetajaid. Ma tean, et alati ei vaadatud minu peale sellepärast hästi, kuid ma tahtsin saada väga mitmekülget ja laiahaardelist õpetust. Arvan, et iga tromboonimängija käest annab midagi õppida, tuleb see "midagi" ainult leida. Ma tahtsin neilt kõigilt endale võtta parima.

Solistina leivateenimiseks peab kindlasti väga palju tööd tegema ja harjutama. Milline näeb välja Sinu tavaline tööpäev?

Tavaliselt harjutan ma 3 tundi päevas. Paljud küsivad, kas sellest piisab. Ma arvan, et kui intensiivselt töötada, siis on sellest küllalt, kuna alati on vaja peaga mõelda, mida teed, et harjutamisest oleks võimalikult palju kasu. Võiksin ka rohkem harjutada, kuid vaim väsib ära ning ei ole enam nii head tulemust.

Tean omast käest, et päevast -päeva, kuust-kuusse harjutamine muutub rutiinseks. Kui tihti lubad endale puhkust?

Tavaliselt on mul suvel puhkust 1,5 kuud

ja talvel kuni 1,5 nädalat. Siis ma pilli üldse kätte ei võta. Nooremata ei julenud ma teha pikki pause, kartes kaotada vormi, kuid mida vanemaks saan, seda rohkem tunnen, et on vaja puhkust.

Kas Sul on piisavalt pakkumisi, et solistina leiba teenida?

Pakkumisi on mul neli korda rohkem, kui suudan rahuldada. Aastas on mul umbes 300! kontserti. Kõik pakkumised on huvitavad ning ühestki ei tahaks loobuda, kuid ajapuudusel pole see kahjuks võimalik.

Kui on nii palju kontserte, kas siis ei hakka kummitama repertuaaripuudus?

Repertuaari on nii palju, et ole ainult mees ja mängi ära. Peaaegu iga päev saadetakse mulle postiga uus trombooniteos. Valikut on. Mitmed tänapäeva heliloojad, nagu Schnittke, Xenakis, Takemitsu jpt., on kirjutanud teoseid spetsiaalselt mulle. Peale selle mängin veel originaalpillidel barokkmuusikat. Põhilised on

muidugi teatraalsed "ühe mehe show'd". Lisaks on mul tihe koostöö pianisti Roland Pöntineni ning kuulsalt trompetivirtuoosi Hakan Kardeneergeeniga. Kui aeg võimaldab, lindistan muusikat koostöös BIS-firmaga. Ning disainin uusi tromboone ja huulikuud firmale CONN INSTRUMENT COMPANY, kellega mul on väga head suhted.

Mis on Sinu tulevikuplaanid ning kus Sind lähimal ajal veel saab kuulata?

Pärast kontserte Eestis salvestan ma Toru Takemitsu fantaasia Cantus II, mis on kirjutatud spetsiaalselt minu jaoks koos Kanazava

Sümfoonia, samuti mitmeid Rimski-Korsakovi, Berlioz, Gustav Holsti puhkpilliteoseid koos Jaapani puhkpilli-ansambliga Kosel, Michael Nymani Tromboonikontserdi jm. Lisaks esitan koos Kroumataga Iannis Xenakise teose Birminghami festivalil "Sounds of Sweden". Mais esinen Benedict Masoni kirjutatud uue kontserdiga Newcastle'is, juulis Swede Pär Lindgreni uue teosega Inglismaa festivalidel koos Sundswalli kammerorkestriga. On veel esinemisi Prantsusmaal, Saksamaal Šveitsis, Hollandis jm.

Järgmisel 1997/98 hooajal on oodata põnevaid kontserte Detroiti Sümfooniikutega Neeme Järvi juhendamisel, Saksamaa-reisi koos Malmö Sümfooniaorkestriga, esinemisi Taivani, uue Tokyo Opera kontserdisaali avamisel Jaapanis ning palju muud huvitavat.

Lõpetuseks tänan Sind selle intervjuu eest, soovin Sulle jõudu ja jaksu ning et "huul ära ei väsiks".

Aitäh!

Kontserdil käis ja intervjuu võttis

Ragnar Põllu

Fotod: Kersti Grünberg

TALLINNA KONTSERDIELU

MÄRTSIS

Kuu teisel päeval tähistas Eesti Poistekoor oma 25. aastapäeva piduliku kontserdiga Estonia kontserdisaalis, kus astusid üles ka õppekoor ja Eesti Rahvusmeeskoor. Dirigente oli kolm: A.Soots, A.Üleoja ja A.Ojalo, soleerisid A.Kaldre, M.Mikk ja V.Valdmaa.

Kaks päeva hiljem kõlas Raekojas Tallinna Saksofonikvarteti võimas hääl. Ikka vanas koosseisus (O.Kasemaa, V.Veski, V.Neumann, H.Nagla) ja tuntud headuses ansambli kõrval olid kaastegevad altsaksofonist S.Sommer ja löökpillimängija M.Metsamart. Lisaks A.Marcello, A.Paulseni ja A.Piazolla helitöödele seisis kavas ka L.Sumera uudisteos "Con anima".

5. märtsil oli Tallinnas jälle üks maailmamaine kammeransambel. **Abegg Trio** asutasid M.Betz (viul), B.Erichson (tšello) ja G.Zitterbart täpselt 21 aastat tagasi vahetult enne õpingute lõppu Hannoveri Muusika- ja Teatriakadeemias. Tänu rohketele konkursivõitudele, esinemistele festivalidel ja plaadistustele mängisid nad end üsna kiiresti maailma parimate triode hulka.

Järjekordse austusavaldusena F.Schubertile alustati tema posthuumselt avaldatud võluva Nokturniga Es-duur, kus eeleegilises üldkarakteris rõhutati ka ekspressiivsemaid tundetoone.

F.Mendelssohn-Bartholdy Klaveritrios d-moll oli väga kauneid löike - huvitavalt vormistatud Andantes, hoogsas Scherzos, võidukalt arenevas finaalis, kuid muusikalis-kunstiliste väärtuste, ilmselt ka mõne esitajate poolt jäi teos alla nii Schubertile kui ka J.Brahmsi Klaveritriole C-duur, kus leidis tõelise lahenduse ansambli tugev energialaeng. Läbinisti mingist traagilisest alatoonist saadetud teos pani peaaegu kahtlema kavalehel toodud mazhoorses määrangus, ometi vastab see tööle. Kõrva ja pilke köitsid eriti tšellistari naudingut pakkuvat kaunis toon ja temperamentne loovus. Temaga võrreldes ilmutas viiuldaja asjalikumalt väljenduslaadi, rõõmsaimeline pianist aga võluvut mänguhasarti, mis koordineeris muusikute ühistöö teatud kuldloikelisele tasandile.

Abegg Trio teostuse laitmatusele ja hämmastavale ansambllisele viimistlusele polnud vähimatki ette heita, ometi ei avaldanud see niisugust üleni lummatvat muljet nagu Viini trio.

6. märtsil pakkus Eesti Kontsert ühe õige sädeleva "klassikalise pärlit" - N.Rimski-Korsakovi sümfoonilise süüdi "Šeherezade". Üle väga pika aja oli seda tore kuulata, sest põneva idamaise koloriidiga ja muinasjutulise sisuga suurvorm on kuhjaga täis pillavalt orkestreeritud värvikat muusikat. Aga orkestri ja dirigendi ette kerkib seal üksjagu tõsisemaid probleeme. Ameerika eestlane **Tõnu Kalam** tuli ERSO ette - muide juba mitmendat korda - oletatavasti kindla kontseptsiooniga, nii et kõik äpardused ja mõningase inertuse võib ajada juhuslikkuse kaela. Peamised "segadused" pesitsesid algsosas, hiljem orkestrantide tähelepanu justkui teravnas ja dirigendi musitseerimissoov elustus.

Kui I osas "Meri ja Sindbadi laev" puudus lisaks mitmele ebasünkroonsusele seesmine dünaamika, siis II osa "Prints Kalenteri fantastiline jutustus" oli tõepoolest fantastiline - faktuurilt selge ja korrektne, igati kontekstis. Ülejäänudki osad mängiti tasemel, mis pani viperusi suuremeelselt andestama.

Helitöös on rohkesti soolorepliike, kontsertmeisteri M.Männi hooleks jäi Šeherezade teemade ja paari virtuoosliku kadentsi esitus. Nende eest vääris ta kiitust. Puhkpillid soleerisid vahelduva eduga.

Kontserdi esimesse poolde oli paigutatud paar meeolukat pala: F.Mendelssohn-Bartholdy avamäng "Ruy Blas" ning B.Martini Kontsert oboele ja väikesele orkestrile - solistik Thomas Indermühle.

Räägitakse, et avamäng valminud kolme päevaga ja kergekäelise hooga paberilepaneku pitserit see kannabki. Kuid andekal inimesel õnnestub enamasti kõik ja nii kannatab "Ruy Blas'i" sädelus ja meloodiarikkus üsna hästi kuulata. T.Kalami eesmärk oli ilmneda: viia avamäng läbi selgelt ja kindlarütmiliselt.

Martini üks populaarsemaid töid on isikupärane ja kahtlemata ka tšehhipärane. Oboele on antud sageli improvisatoorsust jäljendavat, äärmiselt liikuvat partii, millega võivad toime tulla vaid Indermühle-taalised virtuoosid. Kuid temagi juures oli

täheldatavat pingeline hoiak... või tulenes see hoopis dirigendipoolsest inertusest?

"**E**RSO peadirigendiks" oli 13. märtsil **Leo Krämer** (aastail 1992 - 1994),

Leo Krämer ja ERSO proovisaalis

kes meil tuntud ka organistina. Praegu hindavad tema oskusi meie idanaabrid Minskis ja Moskvast.

Peateoseks valis Krämer A.Bruckneri 7. sümfoonia. Üle tunni kestva teose ettekanne nõuab kõigilt saalisviibijail hulga vaimujõudu, lavalolijail ka füüsilist energiat. Seda meeldivam oli tõdeda, et peeti hästi vastu. Ainsamasse hoogsasse ossa - Finaali - jagus muusikuil veel küllaga erksust ja tunnetuslikku tarmukust. publikult kõlas aga tiheda aplausi hulka ka vaimustushõikeid.

L.Krämer on tõsine töömees proovides ja õige atraktiivne dirigent kontserdil. Seega oli mida kuulata ja vaadata, vahel isegi rohkem vaadata. W.A.Mozarti avamängus ooperile "Figaro pulm", mis eeldab äärmist elevust ja paindlikkust, ei tulnud orkester Krämeriga veel 100%-selt kaasa, aga Bruckneris tihenes kontakt piisavaks, et vormida hiigelteosest midagi kauaks meelde jäävat. Kui veel heast paremat valida, siis oli see ilmselt sisemiselt eriti pingestatud ja veenev II osa.

ERSO kontsertmeister Maano Männi seisis sel õhtul püsti ja esitas W.A.Mozarti 5. kontserdi soolopartii - tõsi küll, vahel sekka ka *tutti* oma. Mozart ei nõua viiuldajalt erilist virtuositeeti, kuid ometi on tema partiides salalikke ebamugavusi, mis võivad tekitada mängijas ebalust. Seda oligi I osas tunda. Männi näis kohati kiirustavat (või ei tulnud Krämer talle järele?) ja paljudki imelised Mozarti-finessid jäid välja mängimata. Edasi muutus

pilt otsustavalt - Mäni musikaalsus ja isikupärane toonikäsitus puhkes Adagios lausa öide, Rondos aga meeldis graatsilise teema paras kontrast "maalähedase" pulbitseva vaheosaga; vahel kiputakse sellega liialdama.

M.Mäni oli kadentside vallas läinud omaalgatuslikku teed: komponeerinud osa neist ise, kaugenedes küllalt julgelt autori helikeelest. Võib ka nii!

Andres Siitan, Rait Erikson ja Andres Lepnurm
Tallinna Puhkpillikvintetist

Rotermanni Soolalaos mängis 14. märtsil uus ansambel - **Tallinna Puhkpillikvintett**. Meie küllalt soliidse puhkpillikvinteti traditsiooni jätkajaiks on väga tugevad interpreedid Suure Muusikaakadeemia kammeransamblist: flödist Neeme Punder ja klarnetist Toomas Vavilov, keda muusikaüldsus tunneb huvitavate solistidena; fagotist Andres Lepnurm, kes mänginud J.Tamme nim. puhkpillikvintetis aastast 1979; sagedane partner mitmesugustes kooslustes (ka J.Tamme nimelises)

metsasarvemängija Rait Erikson ja oboist Andres Siitan, kes on muuhulgas õppinud ka T.Indermühle juures Karlsruhes.

Kvinteti esimene avalik esinemine toimus festivalil TUMP'97. Teadupoolest oli seal "peategelaseks" üks maailma kõrgemalt hinnatud helilooja, praegune Hamburgi Muusikakõrgkooli emeriitprofessor G.Ligeti. Sealt jõudsid

sellegi kontserdi kavva Ligeti Kuus bagatelli ja Kümme pala; teise poole täitis viimase sajandivahetuse Taani silmapaistvaima komponisti C.Nielsen'i Kvintett.

Mitut laadi kunsteostega sisustatud Soolalaos oli publikut õige hõredalt - kas hirmust elitaarse muusika ees? Aga asi polnud põnmugi nii hull: bagatellid (seade klaveripaladest) olid põnevalt värvikad, öeldavasti küll "vabatonaalsed", kuid täiesti "mõistetavad"; Nielsen'i postromantiline kvintett aga lausa ilus ja hingeminev! Ligeti "Kümme pala" eraldab autori "eeskujulikult rahvamuusikat" töötlevast perioodist" 15 aastat ja nende kuulamiseks mõistmiseks läks küll vaja eelteadmisi ja -soodumust.

Kunstilises ja tehnilises mõttes nõudliku programmiga sai ansambel üldiselt hakkama, kuid koosmängulised pingutused häirisid otseku poolfabrikaadi traagelniidid veel siin-seal kõrva; loomulikult vajavad ka omaette võimekad kunstnikud aega ja kogemusi saavutamaks eeskujuliku koosmusitseerimist, eeldusi selleks on aga ohtlalt.

Rait Erikson

virgutanud looma tohutul hulgal avamänge, oopereid, ballette ja koguni muusikali.

Kui L.Bernsteini "West Side Story" populaarsus kasvab välja magusate meloodiate ja vapustavate rütmide rüpest, siis S.Prokofjevi ballett kogub austajaid oma psühholoogilise sügavuse ja eetilise

ideaalide puhtusega. Tähelepanu keskendamine tegelaste karakteritele ja nende hingelisele rikkusele sünnitas ilmselt parima Shakespeare'i tõlgenduse muusikas.

S.Prokofjevi tehtud süitidest (mis jõudsid osaliselt avalikkuse ette veel enne balleti lavaletoomist), koostas E.Klas "oma" 6-osalise süidi, mis algas vägivaldse ja jäigarütmilise "Montecchi ja Capulettiga" ning lõppes traagilise "Thybalti surmaga".

Muusika lumm oli nii vägev, et ei andnud mahti uurida, "kuidas seda tehti", niisiis võib ERSO mängu kiita puhtast südamest suurepäraseks!

Eespool kõlanud P.Tšaikovski avamäng-fantaasiaga "Romeo ja Julia"

Toomas Vavilov

Eri Klas tuli,

tegi ja võitis - kontserdi lõpul karjuti-vilistatitrambiti "West Side Story" kordamisele ja plöksutati siis - Klasi kutsel - sõrmi orkestrantidega võidu! Mõnusalt lõppenud õhtu! Ja kõik tänu W.Shakespeare'ile, kes on enim viisistatud kirjanik üldse ja kelle liigutav armastuslugu Romeost ja Juliast on

ning H.Berlioz'i Armastusstseeniga Dramaatilisest sümfooniast "Romeo ja Julia" polnud lood nii ühesed - viimase helikeele teatud laialivalguvust ja üheplaanilisust ei "päästnud" ka Klasi emotsionaalsus; Tšaikovski avamängu ülevat traagilisust ja nõretavaid tundeid oli muidugi kergem vahendada. Ent mõlema teose puhul jäi lüüriline poolus suhteliselt pinnalisemaks, rakkumata võimsalt väljakäidud ägedamale poolusele küllaldast dramaturgilist kontrasti. Ka tükkisid esitusest kõrvu mõned "lahknevused" ja "ettearvamatused".

E.Klasi artistlikkus on pretsedenditu, tema dirigeerimismaneerist õhkub kõige "Suurele juhile" vajaliku kõrval ka sensuaalset nautlemist, vahel koguni koketeriid publikuga. Keda see häirib, pangu silmad kinni ja kuulaku tulemust - Prokofjevis ja Bernsteinis oli see kõigiti võrattu!

Lihavõttepühade-eele Vaikne nädal möödus Tallinna kontserdisaalides tõepoolest vaikselt: Palmipuudepähal

Suur Muusikaakadeemia keskendus

16. märtsil romantilisele muusikale. Kavalehel ära toodud H.Macdonaldi arvamusel kohaselt on H.Berlioz "Les Nuits d'ete" autori laululoomingu tippsaavutus, mida võib iseloomustada vaid superlatiividega. Th.Gautier' luuletused nõretavad tõepoolest ebamaistest tunnetest, näiteks "Roosi varju" tõlget lugedes võis õrnahingelisem pisaragi poetada, ent muusikas kõik nii ühesena ei kõlanud. Tõsi küll, sellesama "Roosi varju" retsitatiivne lõpp ja "Eemaloleku" salvide algus panid vakatama, samas kulgesid "Surnuaial" ja "Tundmatu saar" kuidagi ühetooniliselt, tundevaeselt, jättes kogu tsüklile mingi varju.

Rootsist kutsutud solist Marianne Eklöf valdab vokaali eeskujulikult; ülemine register on jõuliselt avar, madal

Andres Mustonen ja Neeme Punder

7 X Kersti Grünberg

aga pehmem ja pisut tuhmim; sinna ulatuv partii kippus kaduma orkestrisse.

Muljed Šoti loodusest, ajaloost, arhitektuurist küpsesid F.Mendelssohn-Bartholdyl töös sümfoonia kallal tervelt 13 aastat, enne kui orkestri kätte jõudis teda rahuldanud partituur. Muusikalise lahenduse kahest poolusest on autorile omasem teise ja neljanda osa hoogne marsilikkus, I ja III osa vallutanud traagilisust ja süngust kohtab tema loomingus küllalt harva.

Hortus Musicuse Akadeemiline orkester Andres Mustoneni juhatusel mängis Šoti sümfooniast ilmekalt ja tema puhul tavapärase veendunud enesekindlusega.

Tallinna Keelpillikvartett üllatas tähtpäevarja II üritusel publikut taas uue violamängijaga: mujal seotud M.Mägi asemel mängis nooruke Heili Eespere, kes

Hortus Musicuse proov

alles tudeerimas Soomes. Veel hämmastavam oli Toomas Vavilovi lavaletulek väljakuulutatud, aga just eelmisel päeval haigestunud V.Vurmi asemel. Võib arvata, millist pinget nõudis kõigilt Mozarti Klarinetikvinteti esitamine praktiliselt ilma põhjaliku proovita. Tegelikult seisuga kursis-olematu aga vaevalt midagi märkas - vaat, mida suudavad võimekad professionaalid!

Loomulikult äratas huvi H.Eespere toimetulek hulga kogunenud häärmaste keskel. Tore, et see polnud üksnes laimatu, vaid väärtustust ka

"visuaalsete kontaktide" loomise läbi oma partneritega. Pidev noodi põmitsemine pole ju üldsegi vajalik, üksteise ajutine jälgimine tuleb aga ansambli kasuks ja mõjub kuidagi väga sümpaatselt.

Klarinetikvintett on üks Mozarti kontsertlikumaid kammerteoseid, kus võimalusi lausa orkestraalse kõlapildi loomiseks. Vavilovi erksal eestvedamisel volas muusika puhanguliselt, värskest ja dünaamiliselt.

Nii tehnilise kui sisulise komplitseerituse mõttes peetakse F.Schuberti Keelpillikvartetti d-moll tõeliseks pähkliks. Kokkupõrge dramaatilise peateema ja idüllilise kõrvalteema vahel nõuab loogiliselt läbimõeldud tõlgendust, geniaalsed variatsioonid tuntud laulu "Surm ja tütarlaps" teemale aga äärmiselt erdat

kujunduslikkust. Kaks viimast osa lubavad küll pillimeestel pisut kergemalt hingata, ent siingi on muret faktuuri täpse haakumisega. Õige hea tervikmulje tugines eeltoodud ülesannete ladusale lahen dusele. Võib-olla võiks korrigeerida tšello liigselt esileastuvaid soololoike; Varem on muidugi väga emotsionaalne, kuid ansambli üldise tonaalsusega tuleks arvestada temalgi.

Lihavõttepühade-

eelne Vaikne nädal möödus Tallinna kontserdisaalides tõepoolest vaikselt: Palmipuudepähal "Johannese passioon" Hortus Musicuselt ja esimesel pähal kontsert kammerkoorilt "Kölner Kurrende" Nigulistest ning Suurel Reedel W.A.Mozarti "Reekviem" Estonia kontserdisaalis.

Selle "Reekviemi" muusika ja tema saamis-tellimislugu on liiga tuttavad ülekirjeldamiseks ja teos liialt tähendusrikas - eriti seekordse ajastamise tõttu -, et hakata urgitsemise ettekandele meeldivuse või õnnestumise kallal. Olgu vaid loetletud esitajad: ERSO, Oratooriumikoor (A.Soots), praegu Leedus üks hinnatavamaid - nii annotatsiooni kui kuulu põhjal - dirigente Gintaras Rinkevicius ja tema kaasmaalased Asta Krikščiunaite (sopran), Laima Jonutyte-Lileikiene (mezzosopran), Audrius Rubežhius (tenor), Ignas Misiura (bass-bariton). Aitäh neile kõigile inimkannatuste põhjatut sügavust ja lootuse imepärasest jõudu nii kaunilt ja hingestatult mõtestanud "Reekviemi" esituse eest!

Tallinna Keelpillikvartett

Ines Rannap

“Eesti muusikalises kultuuripärandis on küll palju saksaaliku, kuid ta on siiski omanäoline.”

13. veebruaril dirigeeris Estonia kontserdisaalis ERSOt sakslane Leo Krämer sarjas “ERSO peadirigente”. Selles ametis oli L.Krämer aastatel 1992-94. Võtsime temalt intervjuu pärast peaproovi.

Kuidas hindate ERSO't temaga nuud taaskohtudes?

Enamiku mängijatega olen ma ju vana tuttav. Mõned uued inimesed on tulnud, esijoones vaskpillide osas. Nad on orkestrile värskust juurde andnud. Taaskontakt tekkis kiiresti, teineteisemõistmine samuti. Mängime ju saksa suurte muusikute teoseid, keda oleme ennegi mänginud - Brucknerit, Mozartit.

Kus Te praegu töötate?

Speyeris, see on väike linn Lääne-Saksamaa lõunaosas Heidelbergi ja Karlsruhe vahel, väga vana asula. Ajalooürikutes on teda mainitud juba 4. sajandist peale. Varasemal keskajal maeti sinna alles tekkinud Saksa riigi keisreid, muuhulgas tuntud Heinrich IV, kes 1077.a. käis paavsti juures patukahetsusretkel Canossas. Speyerisse on ehitatud ka Reini-äärne suurim keisritoomkirik, kauneim kõrgromantiline kirik Saksamaal. Olen seal organist, nagu ka enne tulekut Tallinna.

Nagu ka varem, rändan palju mööda maailma ringi. Olen käinud Itaalias, Prantsusmaal, USA-s. Hiljuti olen Peterburis, juhatan Mravinski orkestrit ja kammerorkestrit, kes mängisid saksa muusikat - Brucknerit, Beethovenit, aga ka Berliozi.

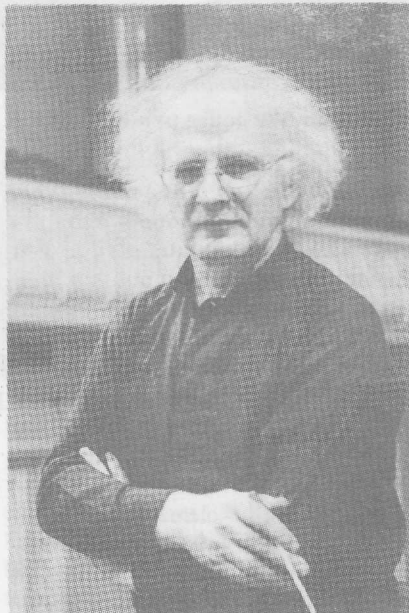
Kust Te pärit olete?

Olen sündinud Saarimaal 1944.a., selsamal aastal, kui sealt, Saksamaa ja Prantsusmaa vaheliselt alalt, jällegi käis üle sõjalaine. Saarimaa on samasugune piirimaa nagu Eestigi, igal sõjaretkel ikka jalus olnud. Õppimist alustasin kodumail Saarbrückenis, siis Pariisis Prantsusmaal ja Zürichis Šveitsis - orelit, dirigeerimist, loomulikult ka klaverit. Ja seda tuntud spetsialistide juures.

Kuidas said aluse Teie suhted Eestiga?

Käisin Soomes õpetamas suvekursustel, mida korraldasid Sibeliuse Akadeemia ja Jyväskylä konservatoorium. Seal oli ka vene

muusikuid Moskvast ja Leningradist. Sain nendega tuttavaks ja nad ütlesid, et organiseerivad mulle Goskontserdi poolt

Leo Krämer

küllakutse Nõukogude Liitu. Mina mõtlesin, et see võib küll alles 3 tuhande aasta pärast teoks saada. Teadsin küll, et ka ida pool raudset eesriiet on Euroopa, kuid see paistis olevat kaugemal Kuust. Nädal aega pärast koju jõudmist aga helistati mulle tõepoolest Goskontserdist ja kutsuti mulle tööpoolest Goskontserdist ja kutsuti Nõukogude Liitu. Esimene punkt sellel turneel oli Tallinn. Nii see algas.

Muide, kui Arvo Pärt tuli Läände, siis tema esimese seal kirjutatud teose “Annum per annum” esmaettekandjaks Speyeri katedraali orelil olin mina. Pärt pühendaski selle teose Speyeri katedraalile ja mulle.

See loomulikult pole Teie ainus kokkupuude eesti muusikaga?

Tallinnas olles dirigeerisin mitme eesti autori teoseid - Tüüri, Sumerat jt. Aga üle kõige hindan Tobiasist ja tema “Joonase lähetamist”. See on nagu võimas punkt saksa geniaalsete heliloojate

oratooriumide sarjale, ka kirjutatud ja esmakordselt ette kantud Saksamaal. Aga samal ajal ta rikastab seda traditsiooni oma eesti kodumaa, aga samuti vene ja prantsuse mõjudega. Õppis ju Tobias Peterburis Rimski-Korsakovi juures ja seejärel ka Pariisis.

Kuidas hindate oma Tallinnas-töötamise perioodi?

See oli põnev aeg. Poliitiliselt - iseseisvuse alguse aeg Eestis.

Ja ka muusikalise mõttes huvitav aeg. Olin ennegi lugenud, et Baltimaade kultuur on palju omandanud Euroopast, eriti Saksamaalt. Mängisime siin palju saksa klassikute teoseid. Need on geniaalsed lood ja neid esitatakse igal pool - Ameerikas, Jaapanis ja mujal. Aga siin tundsin ka, et saksa pärand on eesti minevikukultuuri üks osa. Rõõmustav oli see, et nii paljud inimesed oskasid ja rääkisid saksa keelt. Tegime ERSOga esimesed välisreisid Saksamaale. Rahandusliku poole pealt oli seda küll väga raske organiseerida, aga arvan, et see oli huvitav orkestrile, minule igal juhul küll.

Samal ajal tunnetasin, et Eestimaa pole siiski Saksamaa, et siin on ka oma ürgne kultuuripärand ja mõjusid on vastu võetud nii Läänest kui ka Idast. Ning et see kõik rikastab eesti muusikat.

Soovin oma eesti kolleegidele palju edu oma euroopaliku, kuid omapärase muusikakultuuri edasiarendamiseks.

Küsitles

Herbert Vainu

Fotod: Kersti Grünberg

H. Vainu ja L. Krämer

REGIONALIA

*Märtsis toimusid Eesti Kontserdi etteplaneeritud kontserdid (vt. ML Nr.2, lk. 23). Regioonides ja ka maakondades olid laste lauluvõistlused, põhiliselt TV Laulukarusselli raames. 20. märtsil võeti muusikaga vastu kevadet. Kuu lõpul olid peaaegu igal pool ülestõusmispuhade muusikaüritused või esines muusika dekoratsioonidele. Märtsi lõpul - aprilli algul tähistas ansambel Kukerpillid oma 25. aastapäeva kontserdiga mitmel pool Eestis.

HARJUMAALT

* 16. märtsil toimus Salme kultuurikeskuses Tallinna ja Harjuma naisansambli laulupäev.

* Märtsikuu keskpäiku ristiti pidulikult ära juba 19 aastat tegutsenud Nissi naiskoor. Nimeks sai ta Nelli - koori staazhikaima liikme eesnime järgi.

HIUMAALT

* Ajaleht Hiiumaa avaldas 22. märtsil pikema artikli Hiiumaal sündinud Erkki-Sven Tüürist ja tema praegustest sidemetest Hiiumaaga. Tüür teatab, et ta tutvustab end maailmas hiidlasena.

* 21. märtsil esitleti Kärklas Padu hotellis esimest Hiiumaa muusikute poolt (ansambel Suvetrio) välja antud helikassetti "Hiiuma neiu".

JÄRVAMAALT

* 12. märtsil toimus Paide kultuurikeskuses muusika-väiketeatri

HBWL etendus "Nõiutud veski ehk trollide mäng".

* Märtsis oli Oisus Järvamaa vokaalansambli festival Oisus Lauluratas järjekordne voor.

* Märtsi keskel peeti Järva-Jaanis Järva maakonna rahvatantsu- ja muusikapäeva.

LÄÄNEMAALT

* 15. märtsil esines Lihula kultuurimajas toimunud salongiõhtul akordionist Riina Greneštein. Samal päeval toimus seal ka lauluvõistluse Kullalind eelvoor.

* 22. märtsil laulis Haapsalu Toomkirikus RAM kannatusaja muusikast koosnenud kavas.

* 29. märtsil esines Lihula kultuurimajas kavaga R. Valgre lauludest kohalik segaansambel.

PÖLVAMAALT

* 16. märtsil esines Põlva Maarja kirikus ETV laululaste kontsertkoor Aarne Saluveeri juhatusel.

PÄRNUMAALT

* Tänavuaastane Pärnu linna kultuuripreemia pälvis koorifestival Pärnu'96.

* 8. märtsil toimus Chaplini kunstikeskuses PSHG muusikaosakonna kontsert.

* 11. märtsil andsid Norra Sogndali linna muusikud oma Pärnu kolleegidele kingitusena üle 60 vaskpilli.

* 12. märtsil esines Tervise keskuses tütarlastekoor Ave.

* 15. märtsil andis Pärnu raekojas kontserdi vene baritonlaulja Aleksandr Nekrasov.

* Märtsi lõpul kandis Pärnu Linnaorkester Soomes Halikkas koos sealsete muusikutega ette Bach'i "Johannese passioon". Sama tegu korraldi 28. märtsil Pärnus Agape keskuses.

* 27. märtsil esinesid Tervise keskuses Kilingi -Nõmme laste laulustuudio solistid.

* 28. märtsil andis Pärnu õpilasmajas heategevuskontserdi pianist Andre Hartmann.

RAPLAMAALT

* Märjamaa muusika- ja kunstikoolis tänavu juba neljandat korda toimunud üritusel Con anima oli kontserte ja kohtumisi tuntud muusikutega.

SAAREMAALT

* 15. märtsil esines Kuressaare linnuses Vantaa tütarlastekoor Soomes.

* 19. märtsil toimus Kuressaare muusikakoolis traditsiooniline Märtsikassikontsert.

TARTUMAALT

* Kuu keskel oli Tartus ja Ülenurmes üle-eestilise muusikakoolide õpilaste puhkpillimängijate konkurs.

VALGAMAALT

* 21. märtsil tähistas kontserdiga oma 20. tegevusaastat Otepää sidejaoskonna rahvapilliorkester Sidevelled. Muusikat kõlas ka Valga II Põhikooli 85. aastapäeva äramärkimisel.

VILJANDIMAALT

* 19. märtsil korraldati Viljandi kultuurikolledzhis bassmuusikapäev, esinejaiks Taavo Rimmel ja Raul Vaigla.

* Märtsi lõpul oli Viljandis eürütmla ja muusikalise improvisatsioon kursused. Viimaseid, kus kasutati vaid loodusel pärit muusikainstrumente, viis läbi varemgi eestis käinud Hannes Heine Saksamaalt

IDA-VIRUMAALT

* Sillamäel, Jõhvis ja Narvas esinesid Parve poisid ja Vara pilgud Tartumaa.

* Narva muusikakoolis käisid esinemas A.Rjabov ja tema õpilased G.Otsa-nimelisest muusikakoolist Tallinnas.

* Kuu lõpul astusid Narvas üles sealne laulustuudio Šanson A.Skasõrskaja juhtimisel, Moskva vokaalansambel Napevõ ja Kingissepa Muusikakooli rahvapilliorkester Leningradi oblastist.

LÄÄNE-VIRUMAALT

Rohkearvuline Rakvere muusikaühing Muusika Kõlab Helina sai endale ruumi eramaja keldrisse Võidu tänaval. Seal paikneb nüüd umbes 2000 videokassetti ja ligi tuhat digitaalplaati.

* 14. märtsil Rägavere mõisas toimunud Eesti Kultuuriseltside Ühenduse loomis esinesid Rakvere Muusikakooli viiuldajad.

* 23. veebruaril Rakveres esinenud trio Janika Lentsius - Lembi Mets - Piret Väinmaa hakkas sealsetele muusikasõpradele nii meeldima, et nad esinesid 15. märtsil sama kavaga seal uuesti.

* 22. märtsil andisid Rakvere ja Eirani (Soome) muusikakool ühiskontserdi Helsingis. Rakverelaste peaproov kodulinna oli 3 päeva varem.

* 27. märtsil Rakveres toimunud teatrball, kus jagati välja aastapreemiaid, ei mõõdunud muusikata. Lisaks Rakvere Teatri Vokaalseltsile laulsid oma etteastetes ka mitmed tuntud režissöörid ja draamanäitlejad (Maria Klenskaja, Raivo Trass jt.).

VÖRUMAALT

* 18.-19. märtsil oli Võrus Kagu-Eesti rahvalauluseminar. 20.-21. märtsil jätkus see Põlvas.

EESTIST

Harju maavanem autasustas Estonia solisti

19. märtsil Estonia Teatri Talveaias toimunud pidulikl koosviibimisel anti kolmandat korda järjest välja Harju maavalitsuse näitlejapreemia estoonlasele (5000 krooni), mille tänavu sai Mati Kõrts. Varem on sama autasuga pärjatud Teo Maiste, Helgi Sallo. Seejärel vaatasid harjulased Johann Straussi operetti "Nahkhiir", milles Mati Kõrts laulab Eisensteini osa.

Alo Mattiisenile pühendatud muusikapäevad Jõgeva gümnaasiumis

4.-10. märtsini toimusid Jõgeva gümnaasiumis Alo Mattiisenile pühendatud muusikapäevad. Ürituse avakontserdil esines 15-aastane solist Mari-Liis Rahumets, esitades peamiselt omaloodud laule. Teisel päeval astusid üles Põlva laste laulustuudio noored lauljad ja Tallinna G.Otsa-nimelisest muusikakeskkooli saksofonist Krista Joonas. Alo Mattiisenile pühendatud muusikapäevade põhiüritusena algas 7. märtsil vabariiklik koolinoorte vokaalansambli konkurss, milles osales 46 ansambli 350 lauljaga. Sama päeva õhtul kanti Jõgeva Gümnaasiumi kooliteatri Liblikapüüdja jõududega ette Alo Mattiiseni ja Jüri Leesmendi

muusikal-ballaad "Väike merineitsi". Mälestusfestivali lõpetas 10. märtsil Jõgeva muusikakooli õpilaste kontsert.

Tallinna Poistekoor laulis vanglas, kirikus ja koobastes

Tallinna Poistekoor Lydia ja Tomi Rahula juhatamisel ja SASi spondeerimisega sooritas omapärase ringsõidu mööda Eestimaad. Esineti Ämari (Rummu) vanglas ning Kagu-Eestis Värska kultuurimajas, Röpina kirikus, ka Piusa koobastes. Kuna prozhektorikaabli vedamine koobastesse osutus võimatuks, tuli sinna lõke süüdata, mis ka külma eemale peletas.

Eesti Teatriliidu preemiad muusikuile

Eesti Teatriliidu preemiad said ka kaks muusikut: Paul Mägi "Nabucco" muusikajuhi töö eest Estonia Teatris ja Aare Saal Georg Otsa nimelise preemia

"Kes viitsib, kui saab lihtsamaltki läbi"

Sakala avaldas 13. märtsil intervjuu Ugala näitlejannalt Kristi Teemuski seoses tema hiljutise juubelisünnipäevaga. K. Teemuskit tuntakse esijoones laste muinasjutuhommikute tegijana. Kui Ugala muusikaliseks juhiks oli Mikk

Sarv, tegeldi seal ka rahvalauluga. Küsimusele, miks seda praegu ei tehta, vastas Kristi Teemusk: "Kes see viitsib, kui saab lihtsamalt läbi. Laulukava ei tooks teatrile raha ka sisse."

K. Teemuskil on üks regivärsiline laulukava küll sahtlis olemas ja ta tahab selle ka rahva ette tuua. Ülesanne pole lihtne: "Rahvalaulu laulmine ei ole sugugi kerge, sest regivärs peab ilusasti ja vabalt voolama".

Viljandi Helikunsti Selts on aktiivne

1929.-44. aastal tegutsenud Viljandi Helikunsti Selts taastati 1992. a. esialgseks liikmeks vaid meeskoor Sakala. Nüüd on lisandunud puhkpilliorkester ja Viljandi Linnakapell, kellel kõigil ka rohkem esinemisi, tihtipeale koos sõpruskollektiividega. Ka maakonna kooride kevadpäeva korraldas 22. märtsil Viljandi Helikunsti Selts. Selle esimeheks on Sakala meeskoori juhataja esimees Urmas Pind.

Kalle Tamra omatehtud pillid

Viljandi Muusikakooli direktor Kalle Tamra näitas Tartu Õpetajate Seminari muusikaosakonna õpilastele umbes 250 lõõkpilli, millest enamiku on ta teinud ise. Nende hulgas on suur kaksiktrumm, savianum, millele on peale tõmmatud nahk ja põhjas auk, suusakeppidest

tehtud paaniflööd, puust ja tehtud löökriist, millele on ta pannud nimeks vibrik jne. Kasutatud on mädanenud säisiga kadakaoksa, puudritopsi, taignarulle, lillepotte jne.

Naabrid tihendavad suhteid

Märtsis tihendasid omavahelisi suhteid Valga- ja Viljandimaa muusikud ja teised taidlejad. Valgas võistlesid 1. märtsil mõlema maakonna lauluansamblid (16 Valgamaalt, 10 Viljandimaalt). Valgamaalased valisid Viljandimaalaste parimaks ansambliks **Vilratsi**, viljandimaalased naabrite parimaks **Tõrva segaansambli** Männiku (dir. Sven Malm).

22. märtsil tähistati Viljandi Kultuurimajas **Helme kihelkonna päeva**. Kihelkond tutvustas end mitme kandi pealt, tugevalt oli esindatud rahvamuusika Ala põhikooli õpilastest Ants Taulini.

Vägev kevade vastuvõtmine Valgas

Kõigepealt tervitas seda 20. märtsil lauluga keskraamatukogu rõdult Valga noorukite poistekoor. Järgnesid kevadball ja teatripäev mitmete väliskülaliste esinemisega - Jassi Zahharov ja Vanemuise balletitrupp, Väikeste Lõõtspillide Ühing, ETV Laste Laulustuudio, ansambel Karavan.

Malle Elveti Tartu buket

Julius Genianšas ja Endel Nõgene lelavad, et koosesinemine läks korda.

Tartu - Kaunas.

9. märtsil oli Vanemuise saal pilgeni täis - toimus Vanemuise ja Kaunase Muusikateatri ühine galakontsert. Aariaid tuntud ooperitest ja operettidest esitasid mõlema teatri juhtivad solistid. Seejärel toimusid samasugused kontserdid - koguni kaks - täissaalile Kaunases. Vanemuise direktor Jaan Viller leiab, et kahe linna koostöö taaselustamine rekordilise solistide vahetamisega oli hea idee, mida kroonis suur publiku menu.

Pidulikkude hetke kaunistas muusika.

Tartu Ülikooli uute audoktorite pidulikkude provomeerimist 5. märtsil kaunistas muusika. Audoktoriteks said teenete eest Eesti riikluse toetamisel Saksamaa ekvälisminister Hans Dietrich Genscher ja Taani ekvälisminister Uffe Ellemann-Jensen. Kohal oli EV president Lennart Meri.

Piduliku koosviibimise algul laulis TÜ kammerkoor Karin Heine juhatamisel auala rõdult

Eesti hümnid ja lõpul "Gaudeamus". Tulvil täis saal laulis kaasa. Tänu sõnade järel esitas mustas frakis pianist Lauri Väinmaa Lepo Sumera, Ester Mägi ja Urmas Sisaski klaveripalu.

Alles aastane, aga kipub konkurssidele.

Mullu märtsis Pärnus loodud üle-eestiline neidude koor tähistas oma sünnipäevapüü 16. märtsil tunniajalise kontserdiga Tartus. Lauldi põhiliselt neid laule (Tormis, Vähi, Ehala, rahvaste laulud), millega kavatsetakse esineda konkurssidel, mais Tallinnas, juulis Saksamaal. 60-liikmeline 9-13-aastasest tütarlastest koosnev koor Eesti Naislauluseltsi egiidi all ning Toomas Volli (Kilingi-Nõmme) ja Lennart Jõela (Tartu) juhatamisel käib koos laulmas 3-päevastes laululaagrites, mis seekord oli Tartus Karlova Gümnaasiumis. Lennart Jõela iseloomustab koori kui arenemisvõimelist ja teotahtelist, tasakaalustatud häälderühmadega. "Kaunis on pilt, kui nad laulavad igaüks omakandi rahvarõivais. Kuid suures saalis täismõõdulise kontserdi andmiseks on veel vaja areneda ja repertuaari täiendada."

Hõimuaktiivsus Tartus.

Veebruaris alustas taas Tartus tegevust seal juba aastail 1923-40 eksisteerinud akadeemiline hõimuklubi. Sinna kuuluvad Tartus õppivad soome-ugri rahvaste üliõpilased - komid, marid, udmurdid, ungarlased, ingeri-soomlased, setud, samuti ülikoolide õppejõud ja vilistlased. Juhatause esimeheks on keeleteadlane Tõnu Seilenthal, kirjapidajaks Kauksi Ülle.

Ühisel kevade vastuvõtmisel kirjandusmuuseumi saalis rääkis oma rahva kevadpühade traditsioonidest Viljandis õppiv komi neiu Nina Orehhova, esitades ka rahvalikke viise, udmurd pajatas oma rahva kommetest, Tartu setokesed laulsid oma laule. Nagu esimeselgi hõimlaste kokkutulekul, mängis tantsuks rahvalikke viise Viljandi kultuurikolledži rahvamuusikaansambel. Järgmise kohtumise sisustavad põhiliselt marid. Aprilli lõpul tuleb Tartusse külla ka mari noorte teater.

***

Tartu Ülikooli ligidal asuvas unikaalses, 18. sajandist pärit ning suure tulekahju üle elanud majas oli sarikapidu. Peokõne pidas eesti keeles Tampere linna kultuuriosakonna juhataja Lassi Soressalo, sest sellest saab Tampere maja, mille renoveerimisel püütakse säilitada ja taastada omaaegne arhitektuur. Sajakonnale peolisele, põhiliselt Tartu kultuuriinimestele, mängis Tartu Muusikakooli Vara filiaali akordionõpetaja Ülo Lilles. Paljuesinenud mees ütles, et eksootika Tartu linnas andis talle sügava elamuse.

Taastatakse ja täiustatakse vana kevadkommet.

Vanasti tervitasid Tartus Toomemäe sildadel kevadet üliõpilaskoorid. Nüüd seda kommet taastatakse ja täiustatakse. Inglisillal alustas koos kevade päralejõudmisega laulmist Tartu Noortekoor Riho Leppoja juhatamisel, Toomel jätkas ka Vanemuise kammerkoor (Laine Jänes), Tähtvere näitusehallis esinesid aga TÜ nais- ja meeskoor. Nüüd on sellesse laulupärga haaratud

ka raekoda, kus mängis Tartu Kaitseliidu puhkpilliorkester (Kalle Kostabi) ja laulis Karlova Gümnaasiumi Kurekell (Lennart Jõela, Ave-Piia Sild). Sinnakogunenud tervitas Tartu linnaepa Tõnis Lukas.

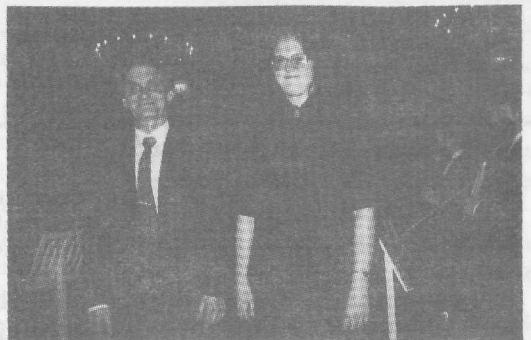
"Rannu kuldnokk" saamas tavaks.

1991.a. tähistati Tartumaal Rannus esmakordselt koos Estonia Seltsiga kevadist pööripäeva, külalisteks mitmed Lõuna-Eesti koolid. Sellest peale on "Rannu kuldnokk", mida kohapeal nimetatakse ka kevadiseks laululaadaks, saanud igakevadiseks tavaks. 1995. aastast peale korraldatakse seda Eesti kõige uuemas Rannu rahvamajas. "Peorosinateks" on olnud tuntud professionaalsed lauljad - Vello Orumets, Voldemar Kuslap jt., tänavu Mati Nuude oma ansambliga Astoria.

1993. aastast on ettevõtmisel ka motolaul "Kuldnokavalss", millega kontsert lõpetatakse. Selle on kirjutanud maakorraldaja ametit pidav Rannu vallavolikogu esimees Arvi Sepp.

Mitmekülgne Lilyan Kaiv.

Oma tegutsemise 10. aastapäeva tähistas Tallinna Muusikakeskkooli sümfooniaorkester lisaks Tallinnale ka Tartus ülikooli aulas. Esitadi Beethoveni, Sibeliuse ja Liszti teoseid. Peadirigendi Toomas Kapteni kõrval juhatas orkestrit ka Tartust pärit EMAs koorijuhtimist õppiv Lilyan Kaiv. Samuti mängis ta klaverit. Temale kuulubki idee pidada orkestri juubelit ka Tartus. Tartu publik andis noorteorkestri professionaalsele tasemele kõrge hinnangu.

Fotol: Toomas Kaptin ja Lilyan Kaiv

Idamaise muusika Tartu raekojas.

Idamaise kalendriaasta alguses mängis Tartu raekojas idamaist muusikat Aflatuni peretrio. Selles mängib Soomes Vantaas insenerina töötav 52-aastane iraanlane Zekarollah iidset Pärsia pilli santurit ja laulab pärsia rahvalaule, tema 21-aastane arhitektuuri õppiv poeg Aram trummi (zarbi) ja klaverit, 23-aastane tütar Roija klaverit. Roija tudeerib Tartus psühholoogiat ja on ära õppinud ka eesti keele.

Pereansambel on koos esinenud juba 8 aastat, andnud arvukalt kontserte nii Soomes kui ka mitmel pool Eestis - Tallinnas, Kuressaares, Narvas. Tartus mängiti juba mitmendat korda, seekord rohkearvulisele publikule. Senistest esinemispaikadest suurem raesaal oli pilgeni täis - paljudel tuli istuda treppidel ja seista fuajeeses.

RAM LAULIS STOCKHOLMIS PLAADILE SIBELIUST

RAM käis märtsi keskel Stockholmis Virgin Classicsi firma plaadile laulmas ligi 80-minutilise J.Sibeliuse noorpõlvetest "Kullervo". Osalesid tuntud Skandinaavia solistid ning Stockholmi Kuningliku Filharmoonia orkester Paavo Järvi juhatusel. Lindistamisele eelnenu kontserdi etendusel sai RAM tugeva aplausi publikult ja hea hinnangu kriitikuilt.

JELTSIN JA ELTON JOHN ÖNNITLESID ROSTROPOVIŠIT

27. märtsil 70-aastaseks saanud Mstislav Rostropovišile andis Venemaa president Boris Jeltsin oma dekreediga ordeni "Teenete eest Isamaale" kunstide ja muusika arendamise eest. Rostropoviš ise andis sel päeval Pariisis Champs Elysee teatris kinnise galakontserdi, kus sünnipäevalaulu laulis Elton John.

AFP - ETA

SÕJAEELSE PRESIDENDI POJAPOEG MÄNGIB LEEDUS

Leedu sõjaeelse presidendi Antanas Smetana samanimeline pianistid pojapoeg saabus Ameerika Ühendriikidest järjekordsele kontserdireisile oma vanemate sünnimaale. Ta on käinud seal korduvalt alates 1990. aastast.

Antanas Smetana jun. sündis 1939.a. Pariisis. Esialgse muusikalise hariduse sai ta oma emalt Birute Nasvytyte-Smetanienalt, seejärel Ameerika Ühendriikide muusikakoolides. Ta on lõpetanud ka kuulsal Julliardi konservatooriumi, esinenud palju nii USA-s kui Euroopas.

Seekord esineb ta Leedus koos Leedu Rahvusliku Sümfooniaorkestriga, seda juhatamas 22-aastane ameeriklane Michael Christie. Ettekantavate teoste hulgas on ka Richard Straussi Burlesque.

LITA - ETA

LÄTI FILHARMOONIA REORGANISEERITAKSE

Läti Kultuuriministeeriumi töögrupp, uurinud Läti Filharmooniaühingu kunstilist ja finantsolukorda, peab vajalikuks filharmoonia reorganiseerida: anda filharmoonia maja holdingkompaniile, kes üürib ruumid välja kunstikollektiividele. Põhilised neist - Rahvuslik Sümfooniaorkester, akadeemiline koor Latvija ja tantsuansambel Daile - kavatakse ühendada üheks juriidiliseks üksuseks.

LTA - ETA

VAIDLUSED PIANISTI ÜMBER, KELLE ELUST ON TEHTUD KINOS LEGEND

Austraalias on praegu rahvuskangelaseks saanud pianist David Helfgott, kes pärast 12-aastast viibimist vaimuhaiglas on asunud taas esinema. Tema kuulsusele on tugevasti kaasa aidanud see, et tema saatust on kujutatud filmis "Sädelus", mis sai mitu Oscarit (anti Los Angelesis välja 24. märtsil) ja ülemaailmseks menukiks. Helfgotti ümbritsev oreool aitas kaasa sellele, et CD, millel ta mängib Rahmaninovi kolmandat klaverikontserti, on USA-s üks enamostetuid, kuigi muusikakriitikud pole sellele andnud kõrget hinnangut.

Ka filmi peakangelase prototüüp sõitis Los Angelesse Oscarite väljaandmisele. Enne seda organiseeriti talle kontserditurnee, mis algas Bostonis. Piletid olid kallid, kuid saal oli pilgeni täis. Lavale tulnult raputas Helfgott publiku aplausile vastuseks pead. Esinedes ta ähkis ja puhkis ning laulis kaasa. Enne Chopini f-minoor Ballaadi lõpuosa mängimist tõstis Helfgott käed üles, meelitades nii publikult välja enneaege aplausi.

Ka esinemine oli ebaprofessionaalne. Muusikakriitikud mõistatavad: kas seetõttu, et ta pole päriselt tervenendud või pole ta üldse võimekas olnudki. Sama kordus New Yorgis ja Los Angelesis, kus mitmed tuntud muusikud lahkusid kontserdilt poole pealt. Helfgotti ja tema toetajaid süüdistatakse pettuses: filmi menu ärakasutamises ebakvaliteetse töö eest raha kokkukühveldamiseks.

Selle puhul avaldas oma pahameelt kuulus (Tallinnaski esinenud - toim.) Austraalia pianist Roger Woodward, keda filmis näidatakse Helfgotti noorpõlvriivalina. Ta nimetab Helfgotti tagasihoidlikuks meheks, kellel pole mõtteski filmi oreooli ekspluateerida. "Selle erakordse filmi edu ning oma karjääri iseärasuse tõttu on ta osutanud klassikalisele muusikale kolossaalse teene üle kogu maailma," ütles R.Woodward.

Ka suur osa publikut ei protesti selle vastu, et nad on raha kulutanud ebakvaliteetsele kontserdile. Nad on rahul sellega, et on saanud oma silmadega näha hingeliigutava menufilm prototüüpi.

Reuter - ETA

BIITLID RÜÜTLITEKS

Omaaegne kuulsapoptrüpi "The Beatles" liige Paul McCartney oli kolmandat korda Buckinghami palees audientsil kuninganna Elisabethi juures. Enam ei šokeerinud ta Briti publikut ütlemisega, et käis kuninganna residentsi tualettruumis marihuaanat suitsetamas nagu 1965.a., vaid laskis

kuningannat endale lüüa mõõgaga mõlemale õlale, st rüütliks, kannab nüüd nime Sir Paul, võib minna Ülemkotta. Enam ei kirjuta Briti respektabel publiku nina sel puhul, et diplomaatide ja muude härrasmeeste kõrval lüüakse nüüd rüütlike ka endisi poplauljaid. Enne McCartneyd on selle au osaliseks saanud Cliff Richard ja George Martin. Ka kuuluvad nad ühiskonna koorekihti. Biitlina teenis Paul McCartney 400 miljonit naelsterlingit.

57-aastane McCartney elab nüüd koos oma 27-aastase naise Linda ja nelja lapsega tagasiõmbunult oma Lõuna-Inglismaa farmis ja püüab kirjutada süvamuusikat. Teda pole aga unustatud ja ta seekordse Buckinghami palees käimise ajal oli selle ümber kogunenud suur teda tervitav rahvahulk.

* *

Paul McCartney sünnitunnistus, mille oli ära münud pärast ta isa surma kasuema, müüdi Tokio oksjonil edasi 85 000 Ameerika dollari eest. Alghind oli 13 000 dollarit.

Reuter - ETA

MEES, KELLELE EI ÖELDA "EI"

Andes intervjuu seoses oma 85. sünnipäeva ja 50.aasta plaadistamise juubeliga ütles Budapestis sündinud ning nooruses Bartoki ja Kodaly õpilane olnud **Georg Solti**, et kuigi tema käes on maailmarekord klassikalise muusika lindistuste poolest (250, neist 50 ooperit), pole ta end ammendanud. "Muusika on lõputu ja kui mma elaksin ka kolm elu, ei suudaks ma toime tulla ka kõige tähtsamaga. Aga tegelda tuleb igasuguse muusikaga ning ühes sellega kasvada", ütles ta. Näiteks toob Solti selle, et pärast intensiivset tegelemist Mozartiga taas Wagneri juurde tagasi pöördudes teeb ta seda nüüd hoopis teistmoodi.

Oma esimese lindistuse kohta 1947 (Beethoveni "Egmont" Zürichis) ütles Solti, et see tuli väga halvasti välja, sest ta oli arg ja muretsetes selle üle, kuidas orkester ta vastu võtab. Edasi kogus ta nii julgust kui ka kogemusi ning järgmised lindistused (Haydn, Suppe) tulid juba paremini välja. Suppe "Uvertüüre" lindistust nimetas Toscanini, kelle assistendiks oli Solti saanud juba sõja eel, väga heaks ja Solti on selle üle uhke. Peale Toscanini nimetab Solti oma eeskujuks Furtwänglerit. Nad olid väga erinevad naturid ja Solti püüab olla nende kahe äärmuse süntees.

Üheks kõige kasulikumaks õppimise vormiks nimetab Solti omaenda plaatide kuulamist ja nendes vigade äramärkimist. Kuid üle ühe korra pole ta leidnud oma eelmise lindistuse kuulamiseks aega ega tundnud ka vajadust.

Elukohavahetust Solti ei armasta. Ta rõhutab, et Chicagos töötas ta 22, Londonis 10 aastat ning sama palju Frankfurdis. Ta on saavutanud sellise kuulsuse ja autoriteedi, et iga ta soov täidetakse: "Viimased 15 aastat pole mulle öeldud "ei"".

Georg Solti

Classic CD 1997, m

HAKATAKSE TAASTAMA GUSTAV MAHLERI SÜNNIMAJA

Prahas on loodud fond Musica Noster Amor, mis seab eesmärgiks restaureerida Gustav Mahleri sünnimaja Kalištis Humpolci lähedal. Üks ettevõtmine selleks raha kogumiseks on k.a. 24.mail Kalištis korraldatav Gustav Mahler tööde oksjon, kuhu oodatakse helilooja austajaid kogu maailmast. Seal annab kontserdi sopran Gabriele Benackova Praha sümfooniaorkestri saatel.

Fono Forum, 1996, N 12

KÕRGE AUTASU MUUSIKULE, KEDA SOOVITAKSE KUULATA KÕRVAKLAPPIDES

Elton John pühitseti tema 50. sünnipäeva puhul Briti Kuningliku Muusikaakadeemia auliikmeks. Selline au, mida loetakse võrdseks rüütliklõõmisega, on varem osaks saanud vaid Straussile, Mendelssohnile ja Lisztile. 60-ndaal aastail õppis E. John samas akadeemias klaverit.

Pärast võimsat sünnipäevapidu Los Angelesis ja Londonis - külalisi palutakse rietuda fantaasiaküllaselt - on E.Johnil plaanis pikem tumeel Hiinas. Varasema kokkuleppe kohaselt pidi see lõppema kahe kontserdiga Hongkongis. Kuid E.John loobus protestiks selle vastu, et sealsed võimud soovivad publikul oma kõrvakuulmise hoidmiseks tulla tema kontserdile kõrvaklappidega.

AFP - ETA

EESTI KOORIÜHING 15 -AASTANE

28. märtsil möödus 15 aastat Eesti Kooriühingu asutamisest.

Kooriühing jätkas seda tööd, mida mitme aastakümne jooksul olid teinud Üldlaulupeo Peakomisjoni juurde moodustatud koorisektsioonide nõukogu ja kooriliikide ning puhkpillimuusika sektsioonid. Kooriühing kujunes koorilaulu ning puhkpillimuusika harrastajaid ühendavaks nung esindavaks ühiskondlikuks institutsiooniks. Riiklikus struktuuris - Rahvaloomingu Majas, nüüd Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuses - pole ühtegi seda valdkonda kureerivat ametnikku ega spetsialisti. Novembris 1993 taastati juriidiliselt Eesti Kooriühingu kui 1921.a. asutatud Eesti Lauljate Liidu õigusjärglus.

Nüüdseks on Eesti Kooriühing oma olemuselt

katusorganisatsioon. Ta ühendab Eesti Meestelaulu Seltsi, Eesti Naislaulu Seltsi, Eesti Segakooride Liitu ja puhkpillimuusika sektsiooni. Ühinguga on koostöösuhetes Eesti Muusikaõpetajate Liit, milline kureerib ka laste- ja mudilaskoore. Loomisel on kammerkooride ühendus.

Eesti Kooriühingu juures tegutseb neli dirigente ühendavat üle-eestilist kollektiivi - Vabariiklik Koorijuhtide Segakoor, Eesti Koorijuhtide Naiskoor, Kooriühingu Kammerkoor ja Vabariiklik Orkestrijuhitide Puhkpilliorkester. Kolmandat aastat tegutseb ühingu juures ka Eesti Noorte Puhkpilliorkester.

Eesti Kooriühing on *Europa Cantati* ning Rahvusvahelise Koorimuusika Föderatsiooni liige.

Ilmar Moss,

Eesti Kooriühingu tegevdirektor

Mehest, kes ei jõudnud pidada kuuendat ametit

Alustame tähtsaimast

Vestleme **Hirvo Survaga** Otsa-koolis, kus ta õpetab koorijuhtimist. See on üks tema praegustest ameteist, millest me seekord juttu ei teegi. Alustame sellest, mis on ilmselt tähtsaim. Eelseisva koolinoorte laulupeo kunstilise juhina sõitis ta jaanuari lõpus-vebruaris (koos abilistega muidugi) esimese eelvooru ajal läbi Eesti, et saada ettevalmistustest ülevaade. Muljed?

“Paremad, kui ma eeldasin”, on kokkuvõtlik vastus. Ja põhjendus. Laulud on raskemad, kui nad on olnud tavaliselt koolinoorte laulupidudel, noodid jõudsid koolidesse alles õppeaasta algul, aga kooliaasta esimesel poolel oli palju tegemist jõulukavade ettevalmistamisega. Niisiis saadi täie pingega laulupeolauludega tegelda alles jaanuarikuul.

Aga lühikese ajaga oli tehtud ära väga suur töö, kuigi, nagu ikka, oli ka kehvemaid koore. Eriti hea mulje, ka organisatsiooniliselt - laulupeo juhte veeti autoga ühest koolist teise - jätsid Tartu linn ja Tartumaa, Võrumaa, Pärnumaa, Lääne-Virumaa. Üllatas Narva, kus vene koorid olid eestikeelse repertuaari kenasti ära õppinud. Ka Tartumaal oli omamoodi eestvedajaks üks venekeelne kool - temperament oli teine. Üldse paistis, et asja on tõsisemalt võetud maakoolides, kus eelseisev sõit pealinna laulupeole on sündmus, mida oodatakse. Aga ka Tallinna koolides on tehtud korralikult tööd.

Hirvo Surva

Kasu oli sellest, et juba varem oli koorijuhtidele räägitud, mida iga laulu puhul silmas pidada, parandatud ära trükitud nootidesse sisselipsanud vead, ühendkoori laule “Viimsest reliikviast” veidi mugandatud, eriti arvestades seda, et nii suure koori puhul on väga täpset sisseastumist raske kindlustada. Suure töö tegid siin ära Tõnis Kõrvits ja Alo Mattiisen, viimase käest saadi redigeeritud noodimaterjal kätte päev enne

tema surma. Siiski just “Viimse reliikvia” teises laulus ilmnis esimese ülevaatuses käigus peaaegu igal pool sama viga - ühe koha mugandatud lauline -, mille äraparandamist nõuti. Mõnda korrektiivi tahaks H.Surva veelgi teha, aga ta leiab, et on juba hilja: karavan on üle Eesti teele läinud ning ettenähtud marsruudi muutmise võiks tekitada vaid segadust. Ka on koolidesse juba saadetud välja laulude fonogrammid, mis on abiks tempo valikul jne. See peaks aitama kindlustada kõrgema taseme teises eelvoorus aprilli lõpul - mai algul, kui toimub kategooriasse lauline ja valitakse lõplikult välja need, kes pääsevad laulupeole.

Soovijaid on praegu ligi neljandiku võrra rohkem kui planeeritud laulu- ja tantsulaste arv, loomuliku väljalangemise protsent aga ei paista tulevat nii suur. Sellega seoses on tunda koolides närvilist meeleolu, Hirvo Surva soovib mitte pabistada. Praegu juba mõeldakse selle peale, et kindlustada võimalus laulupeost osavõtmiseks kõigile neile kooridele, kes on end pingutanud repertuaari äraõppimiseks. Kuid muidugi ainult neile. Pealegi langeb järgmistel kordadel lastelaulupidudes osalejate arv nagunii: saab läbi aeg, kus kooli tulevad “teise rahvusliku ärkamisaja beebibuumi” lapsed.

Praegu on veel vara öelda, kas õnnestub majanduslikult lahendada kõigi repertuaari omandanud kooride laulupeole

pääsemine. Kuid pabistamine võib ikkagi ainult asjale kahjuks tulla, arvab Hirvo Surva. Ta soovib kõigile rahulikku meelt ja edu laulude selgeksõppimisel ja lubab omalt poolt kaasa aidata optimaalse lahenduse leidmiseks.

Kolmas amet viis paavsti juurde

Edasi läheb jutt Rooma - konkursile, millest hiljuti võttis osa H.Surva - kolmas amet! -, juhatahes Revalia poistekoori. Ajakirjanduses on olnud lühiteade, et sealt toodi koju I preemia ja hõbemedal. Kuidas seda mõista?

H.Surva seletab, et Euroopas võidavad üha enam populaarsust konkursid, kus koorid on jaotatud erinevatesse kategooriatesse, hinnatakse 100-palli - süsteemis, kusjuures 71-80 punkti saajatele antakse pronks-, 81-90 punkti saajatele

hõbe- ja 91-100 punkti saajatele kuldmedal.

Revalia andis end üles A (kõige raskema) kategooria segakoorina - poistekooris teevad kaasa ka häälemurde läbinud mehed. Peale kohustusliku O.di Lasso "Salve, regina" olid kavas Bruckneri ning eesti heliloojate Kreegi, Tüürpu ja Sisaski nõudlikud laulud. Oma kategoorias tuldi küll esimeseks, kuid 91 punktini ei küünditud. Zhürii hindas, nagu selgus jutujamisest selle liikmetega, koori musikaalsust, head kooskõla dirigendiga, kuid leidis, et mõnikord jäi vajaka intonatsiooni puhtusest ja ka vokaalne ansambel võinuks olla parem. H.Surva leiab, et arvestades konkurentsi tugevust, oli see ta parim esinemine rahvusvahelisel tasemel, seda enam et kooris oli õppeaasta vahetusel üsna suur pereheitmine.

Rooma konkursil osales 21 koori, enamikus kõrgetasemelised. H.Survat üllatasid Ladina-Ameerikaa väga head koorid. Üks neist - Kolumbia ülikooli segakoor - saigi *Grand prix*. Itaalia oma koorid olid aga ühed tagasihoidlikumad, küll on aga Itaalias palju häid noori soliste.

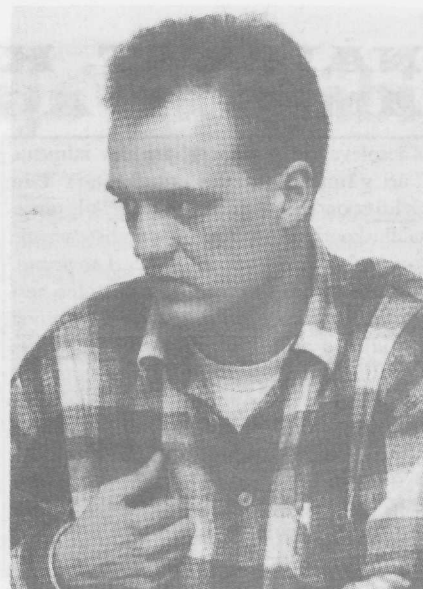
Peale konkursi oli palju muudki huvitavat: vastuvõtt paavsti juures, laulmine Püha Peetruse katedraalis. Ja ka ringisõit mööda Itaaliat. Piisas veenduti, et torn on tõesti viltu, Veneetsias Markuse platsil söödeti tuvisid. Ja Milaanos tervitati poisse eesti keeles nii sõnas kui plakatitel. Selle korraldas Eestigagi seotud Itaalia miljonäri abikaasa Olga Priatoni, kes juhib kohalikku heategevusorganisatsiooni, mis oli välja maksnud koori lõunasöögid Roomas. Revalia vastas kontserdiga.

Neljandast, viiendast ja peatatud kuuendast ametist

Minu teada juhatab Hirvo Surva veel kolme koori - Eesti Meestelaulu Seltsi üle-eestilist postekoori (vt. pikemalt ML 1985, nr. 5, lk.11), Virumaa postekoori ja sellest hooajast ka Teaduste Akadeemia Meeskoori. Selgus siiski, et praeguseks on ta suure koormuse tõttu lastelaulupeo ettevalmistamisel peatanud üle-eestilise poistekoori juhatamise. Seda "kantseldavad" nüüd Alla Eenmaa ja Peeter Perens jun. Alla Eenmaa töötab ühtlasi Revaliaga ja oli Hirvo Surva kõrval ka Roomas dirigeerimas.

Üle-eestiline ja Virumaa postekoor on muidugi Revaliast oluliselt erinevad. Kui Revalia käib harjutamas 3 korda nädalas, siis Virumaa poistekoor (lauljaid 26 erinevast koolist) vaid 2 korda ning üle-eestiline üldreeglina üks kord kuus. Kui Revalia posid õpivad 80% ulatuses Westholmi Gümnaasiumi muusikaklassides, siis kahe esimese koori lauljate muusikalise ettevalmistuse tase on paikkonniti vägagi erinev. Tuleb ette raskusi nooditundmisega, kuigi pikki sõite ei pea paljaks muidugi vaid hästi viisipidavad poisid. Kuid ka nende kooridega on välismaal kontserdireisidel, üle-eestilisega isegi edukalt võistu laulmas käidud. Seejuures on Virumaa Poistekoor, nagu Revaliagi, sisuliselt segakoor - kaasa löövad ka häälemurde läbi teinud noormehed.

Võttes enda kätte mullu sügisel ka Teaduste Akadeemia Meeskoori juhtimise, tegi Hirvo Surva teoks oma ammuse unistuse: dirigeerida samade maskuliinsete isendite laulu peaaegu et nende sünnist surmani. Tulevad poisid I. klassi, jõuavad läbi kahe vaheastme kontsertkoori, jätkavad

pärast häälemurret seal tenorite ja bassidena ning siirduvad vanemaks saades juba meeskoori. Kui tore võib olla juhatada sellist meeskoori, keele lauljaid, nende võimeid ja iseärasusi tunnend nende põlvpükstepõlvest peale!

Meeskoori pika kontserdireisiga kavatseski Hirvo Surva oma selle hooaja lõpetada. Aga enne on veel ees palju muud. Kõigepealt lastelaulupeo teine eelproov ja siis mai algul sõit koos Veljo Tormisega Ameerika Ühendriikide lääneranniku põhjaossa - Portlandi. Üks sealne Ameerika koor on suur Veljo Tormise loomingu austaja. Õppis ära eesti keeles ESTO päevade kava, laulis ESTO-l kaasa, olles ühtlasi esimest korda Euroopas. Nüüd siis sõidavad kaks naturaalselt eestlast - Tormis ja Surva - seda Ameerika koori juhendama.

Edasi osavõtt TAM-i ja Revaliaga konkursist Tallinn'97, mis töötab ka tulla üks tugev konkurss, koolinoorte laulupidu. Seejärel tagasi Portlandi, nüüd oma Teaduste Akadeemia Meeskooriga. Ja kui juba seal kandis ollakse, siis põigatakse ka üle piiri Kanadasse, kus Vancouveris on Ameerika mandri lääneranniku Välis-Eesti laulupidu.

Juuli teisest poolest pääseb puhkusele, mis loodetavasti tuleb rahulikum kui mullune, mida kippisid segama igasugused askeldused laulupeo ettevalmistamisel - juba üksi kokkuleppimine heliloojate ja nende kirjastajatega honoraride suhtes oli omaette epopöa, muudest ootamatutest takistustest rääkimata.

Uuel hooajal on ära langenud peamine amet - lastelaulupeo kunstilise juhi oma. Kas ja kui palju uusi ameteid juurde võtta, see saab siis selgeks.

Herbert Vainu

Fotod: Kersti Grünberg

NAISEST, KES VÕIKS VAHETADA AMETIT, AGA SEE POLE SOOVITAV

Käesoleva artikli huviorbiidis olev inimene, Türi gümnaasiumi muusikaõpetaja **Tiiu Schüts** on üks nendest, tänu kellele meie taidluskooritraditsioonid on keeruliste aegade kiuste elujõulised püsinud ja edasi arenenud. Veerandsajandi pikkuse tulemusliku töö eest sai teenekas koorijuht ja muusikapedagoog moodunud aasta detsembris **G. Ernesaksa** nimelise kultuuripreemia. Tegemaks temast Muusikalehe jaoks portreeartiklit külastasin ma pr. Schütsi 17. märtsil tema Türi äärelinnas asuvas kodus. Hubases eramajas võttis mind vastu elavaloomuline keskeas daam, kes tema enda sõnul on pidanud viimasel ajal andma intervjuud nii mõnelegi ajakirjandusväljaandele.

Tiiu Schüts sattus tollase Türi I keskkooli muusikaõpetajaks 1972. a. pärast Tartu H. Elleri nimelise muusikakooli lõpetamist. Türi elades ja töötades käis ta paralleelselt ka Tallinna Riikliku Konservatooriumi kaugõppeosakonnas, mille lõpetas koorijuhimise erialal 1978. aastal. Türi on sündinud ka tema 5 poega. Praktiline töö koorijuhina algas kohe pärast Järvamaale elama asumist.

Ta on juhatanud väga erinevaid koore.

Tiiu Schütsi taktikepi all on laulnud kõik Türi gümnaasiumi koorid; mudilaskoor, lastekoor, kooli kammerkoor ja naiskoor. 9 aastat juhatas ta Türi kultuurimaja naiskoori, millega tegi ka riigieksamid Konservatooriumis. Veel on Tiiu Schüts olnud Türi Poistekoori ja Türi Kammerkoori dirigent. Viimane neist on pr. Schütsi taktikepi all laulnud juba 17 aastat ja seda peab staazhikas koorijuht peaaegu pooleks oma elutööst. 1980. a. asutatud Türi Kammerkoor on omaladadne kollektiiv - ta sündis tunduvalt varem, kui Eestis pääses valla kammerkooride buum. Esimesed 8 aastat juhatas Tiiu Schüts seda koori üksinda. Hiljem on abidirigendina tegutsenud Virve Kaljula ja praegu Ants Oidekivi. Tiiu Schüts on arvamusel, et koor omandab kiiremini repertuaari, kui tema 2 dirigenti teineteist täiendavad.

Türi Kammerkoori lauljate tase on maa taidluskoori kohta kõrge.

Sellest annab tunnistust tõsiasi, et uutel lauljatel, kel tihti puudub pikemaajalisem koorilaulu kogemus, on kohe alguses üsnagi raske vanade lauljatega sammu pidada. Paljudel pikema kooristaazhiga lauljatel on lastemuusikakooli pagas ning hea noodistlulmise oskus. Palju on neid, kes on Tiiu Schütsi endised õpilased.

Vaatamata lauljate heale tasemele, ei saa Türi Kammerkoor endale lubada väga keerulist repertuaari. Tiiu Schüts tunnistab ka endale seda veidi kurba vastuolu. Kuulates kusagil mingit uut ja põnevat koorimuusikat, on tal enese sõnutsi 2-3 nädalat tuhin peal, et seda muusikat oma kooriga esitada. Siis aga, materjaliga lähemalt tutvunud, peab ta tihti paratamatult enesele tunnistama, et üks või teine teos käib koorile üle jõu.

Taidluskooridki võivad ette anda suurvorme.

Kuigi maakonna taidluskooridega suurvormide esitamine on üsna problemaatiline, on Türi Kammerkoor ka sellega toime tulnud. Põhjamaadel toimunud ürituselt Scandest tõi Tiiu Schüts kaasa uut muusikalist materjali, sh C. Monteverdi teose "Laudate Dominum". Türi Kammerkoor õppis selle suurvormi selgeks ja kandis ette, kusjuures orkestri osa moodustasid viiulid, flöödid ja orel. Veel on Türi Kammerkoor esitanud Sisaski Missat ja C. Gounot' Missat C-duur. Tulevikuplaanideks on kõigi nelja Järvamaa kammerkooriga (Türi, Paide, Lehtse ja Jäned) ühendatult ette kanda ühe ulatuslikuma suurvormi.

Kogenud koorijuhina arvab Tiiu Schüts end ära tundvat, millised suurvormid on tema koorile jõukohased. Selliseid võtab ta kavva, kuigi ta ka tunneb kaasa lauljatele, kes peavad nende äraõppimiseks nägema palju vaeva.

Türi Gümnaasiumi kooridele on iseloomulik järjepidevus.

Mõnikord on minu vestluskaaslane tundnud, et on ennast koorijuhina ammendanud. Sellest on aga üle saadud tänu kolleegide toetusele ja nõuannetele. Muusikaõpetajaid ja koorijuhite peab Tiiu Schüts väga kokkuhoidvaks rahvaks. Uusi impulsse oma erialaseks tööks on ta saanud kursustelt, kontsertidel või lihtsalt kolleegidega vesteldes. Väga oluline on suvepuhkusel tõepoolest puhkamine, et sügisel

olla reibas.

Türi Gümnaasiumi kooridele on omane järjepidevus, mida ei saa öelda paljude teiste koolikoorige kohta. Väga raske oleks Tiiu Schütsi arvates uuesti alustada, kui tekiks olulisi tühimikke. Seda kavatseb ta ka tulevikus silmas pidada ja mitte ainult koolikoorige osas.

Tänu Türi Kammerkoorige ja sõpradele Soomes, Rootsis ning Taanis, on vastsel Ernesaksa preemia laureaadil olnud võimalus küllaltki palju reisimas käia. Tema üheks põhimõtteks on osalemine võimalikult paljudel üritustel, kuna nii saab oma koori võrrelda teiste taidluskoorige. Omamoodi vägitükiks peab Tiiu Schüts seda, et ta on Türi Kammerkoorige osalenud kolmel esimesel kammerkoorige festivalil. Teate Ernesaksa nimelise preemia omistamisest sai Tiiu Schüts faksi teel sel ajal, kui ta täiendas ennast Saksamaal muusikaõpetajate kursustel.

Oluline on koorisisene seltsielu.

Seda peab Tiiu Schüts peaaegu võrdseks muusikategemisega. Türi Kammerkooris on rohkesti erksa loomuga inimesi. Neilt võib ammutada palju uusi ideid. Sama võib öelda ka Türi gümnaasiumi kooride kohta. "Sealsed kooris laulvad lapsed mõistavad paljusid asju hoopis teistmoodi kui lapsed, kes koorilauluga ei tegele," on kauaaegse koorijuhina arvamus.

Muusikavälised huvid.

Tiiu Schütsi üheks huvialaks on psühholoogia. Seda soovib ta tulevikus veel õppima minna. Ta tahab tegelda inimestega, kes ei tule oma eluga ise toime. See huvi on välja kasvanud koolitöö praktikast, kus tal tuleb tihti kokku puutuda selliste noorte inimestega. See tekitab küsimusi: "Kus on nende koht?", "Kes neid ära kuulaks?", "Kes neid aitaks?"

Teisest küljest on see seotud ka tema perekonnaga ja tema viie pojaga. Igaühele neist tuleb läheneda individuaalselt. Ei ole olemas üht kindlat reeglit. Oma kooliajast mäletab pr. Schüts, et need keerulised mõisted, mis psühholoogias esinevad, ei kutsunud teda tol ajal sellele ainele lähenema. Huvi tekkis hiljem. Ta arvab end olevat suuteline töötama ka mõnel muul elualal, kus on tähtis inimestega suhtlemine.

Usun seda, kuid arvan, et kõige vajalikum on ta siiski ühiskonnale oma praegust tegevust jätkates.

Aaro Pertmann

Peomeeleolus pärast Ernesaksa-preemia vastuvõtmist

"Eesti Mozart" tema õpetaja pilgu läbi

(Algus eelmises Muusikalehes)

Teine probleem on selles, et kirjutatakse interpretide jaoks liiga komplitseeritud muusikat. See ei tähenda, et seda muusikat poleks tehnilises mõttes võimalik ette kanda. Paljud interpretid lihtsalt ei vaevu teoseid ära õppima, kui seal on veidi keerulisemad tehnilised probleemid ja kui tegu ei ole mitte väga tunnustatud helilooja muusikaga. Mul on näiteks üks väga tore laps, kes käib minu juures kompositsiooni õppimas. Ta kirjutab küllalt keerukalt ja tema muusikal on seetõttu üsna vähe lootust saada ette kantud.

Kas Te sellest tulenevalt näete enese üht rolli ka selles, et oma õpilaste muusika jaoks interpreete leida? Või vähemalt soovitada nende muusikat interpretidele, keda Te ise paremini tunnete?

Sellega ma tegelen kogu aeg. Oma õpilaste suhtes olen ma hoolitsev isa.

Kuna Mihkel Keremi näol on tegu väga noore autoriga, kas on tal heliloojana ka nõrku külgi, mis vajaksid suuremat lihvimist?

Võib-olla muusikalise kujundi otsimise. Kuna ta kirjutab väga kiiresti, siis ei ole tal aega välja töötada ühte konkreetset muusikalist kujundit.

Te peate silmas, et see kujund ei ole tema puhul alati kõige eredam?

Jah. Sellega peab rohkem vaeva nägema.

Kuidas on seda puudust võimalik parandada?

Me teeme selles osas küllalt igavaid harjutusi, milleks on klaveriprelüüdid. Seal peab olema ere kujund. Mihkli jaoks on nad üsna ebameeldivad asjad. Ta ei taha neid heameelega kirjutada, kuid tuleb teha.

Kas need prelüüdid on mõeldud ainult näpuharjutusteks, "ühekordseks tarvitamiseks"?

Ei. Hanna Heinmaa mängis neid siin ühel kontserdil.

Kas ta teosed seisavad Teie arvates vormiliselt koos? Kas selles vallas probleeme ei ole?

Vormiga on asjad kõik ilusasti paigas. Vahel tuleb väikseid korrektiive teha, kuid (muheleb) see on suurtelegi inimestele mõnikord raske.

Kirjeldage palun oma õpetamisprotsessi. Tean, et olete tuntud kui range käega õpetaja. Kas asi läheb vahel ka konkreetsete nootide mahatõmbamiseni?

Ka seda tuleb ette. Mis on sobimatu noot, ei ole süsteemis, kuulub likvideerimisele. Kompositsiooni aluseks on ikkagi süsteem.

Aga kui ta suudab seda näiteks emotsionaalse põhjendusega kaitsta?

Ta tavaliselt ei suuda. Mihkel ei hakka

Mati Kuulberg

mulle vastu. Mul on üks tüdruk, kes hakkab mulle selles osas kõvasti vastu.

Kerem on näidanud ennast ka tugeva viiuldajana.

Jah, ta on väga hea. Oma vanusegrupis ei ole tal viiuldajana praegu võrdset.

Keda te tulevikku vaadates temas ennekõike näete: viiuldajat või heliloojat?

Perspektiivis ei ole tal viiuldajana praktiliselt tööd, aga heliloojana küll.

Mihkli autorikontserdil võis kuulata mitut läti interpreti. Kuidas tal need kontaktid tekkisid?

Täpselt ei tea, kuid ilmselt on need tema perekonnatuttavad. Mulle meeldib, et kogu see perekond hoolitseb oma laste eest väga ja võtab õppeprotsessist ka osa. Ma annan talle ka klassikalist harmooniat ja seal on meil ... hm ... eriarvamusi. Praegu panin talle veerandihindeks välja "nelja". Oleksin tahtnud "viit" panna, aga ei õnnestunud.

Millist lugu peate tema senises loomingu kõige paremaks?

Teist viiulisonaati hindan kõige rohkem. Väga kompaktnelugu ja kirjutatud ilusa emotsionaalse sisseelamisega. Sümfonia kohta ma ei oska öelda. Oleme küll vaadanud seda partituuri nii- ja naapidi, kuid elavas ettekandes on seni kõlanud vaid III osa. Selle põhjal võib öelda, et ka see teos on ilus saavutus. Veel märgiksin ära ühe tema teose ksülofonile ja klaverile. See on 3/4 taktimõõdus väga kiires tempos pala, mis kohati meenutab vägagi Raveli "Valsi".

Lugu on kirjutatud ühele tema koolivennale, täiendamaks kammeransambli repertuaari. Kuna sellist repertuaari on väga vähe, oli see igati tänuväärne töö.

Kas Te Mihklit õpetades olete proovinud seda protsessi ühendada ka muusikaväliste teguritega? Näiteks seostada filosoofiliste ideedega?

Need asjad on veel praegu minu arvates varavõitu. Ma loen oma ülesandeks tema muusikakeskkoolis õppimise aja jooksul arendada välja tema tehniline külge. Tegelda natuke polüfooniaga, et hiljem ei tekiks tehnilise küündimatuse tõttu vajakajäämisi. Mihkel on meie muusikaelus praegu täiesti eriline ja erandlik nähtus. Just seetõttu, et ta on ka väga hea viiuldaja. Nende kahe ande koosinemist tuleb väga harva ette. Teda on väga kerge õpetada: ta haarab kõike lennult.

Keda Te näete tulevikus teda potentsiaalse kompositsiooniõppejõuna Muusikaakadeemias?

Mihkel Kerem

Mina näeks vast Räätsa, sest tema rõhub ka rohkem asja tehnilisele küljele. Oma paremad õpilased olen soovitanud Räätsa

juurde ja Rääts on nendega väga rahul. Mul on temaga juba palju aastaid hea koostöö. Sumeral ei jää tihtipeale aega tundide andmiseks. Eino Tamberg on aga liialt filosoofiline natuur.

Täna selgituste eest ja soovim edaspidiseks palju loominguilisi kordaminekuid nii Teile kui ka Mihkel Keremile.

Aaro Pertmann

Jaan Räätsaga eesti heliloomingust

Vestlesime Jaan Räätsaga kolm nädalat enne 13. aprillil algama planeeritud Eesti Heliloojate Liidu Suurkogu algust. Kõsimusele oma enesetunde kohta Suurkogu eel vastas ta, et tunneb end hästi, kuna andis just pool tundi tagasi paljundajatele üle oma vastvalminud oopuse. Kuid ta tabas ka ära mu küsimuse tagamõtte: Suurkogu on kokkuvõtete tegemise koht ja küllap mind huvitab esmajoones tema hinnang eesti heliloojate ja nende organisatsiooni tegevuse kohta, eriti lähiminevikus. Nõustusin, et nii see põhiliselt on ja ammune tuttav ei hoidnud oma arvamust vaka all.

"Ma hindaksin Eesti Heliloojate Liidu töid möödunud aasta jooksul mitte rahuldavaks - selline oli kunagiste parteiorganisatsioonide arglik, mitte mingil juhul silma paista tahtev enesehinnang -, vaid lausa heaks. Imelik küll," tõdeb ta kulme kergitades, *"Mina olen otsesest aparaaditööst mõnevõrra kõrvale tõmbunud, aga näe, töö küüb sellest hoolimata korralikult edasi. No jaa, - eks peategijad ole Jaan Rääts enda õpilased..."* Ja siinkohal ei naerata ta mitte mingi hinna eest. See poleks räätsalik.

"Muidugi on muutunud aeg muutnud loominguiliste lüüde võimalusi ja sellest johtuvalt ka otseseid ülesandeid. Meie fassaadi esinduslikkusele ei pöörata enam erilist tähelepanu, potjomkini sündroom on kadunud nii nagu teatud õuelauliku staatuksi. Kui enne pandi meile aina südamele tihedat sidet "kõige laiemate rahvahulkadega", mis on iseenesest ju ilus ja kiiduväärt soovitus, ainult et täita oli teda peaaegu võimatu, siis sellist juttu me nüüd omavahel nii tihti enam ei räägi. Kunst kuulub kindlasti rahvale, kuid ainult sedavõrd, kui ta seda ise tahab. Eks ka armastada on ühepoolselt raske. Õigemini vist küll kurb, sest mis muu see oleks kui kõige tavalisem õnnetu armastus..."

Kui nood kõige laiemad hulgad kalduvad süvamuusika asemel armastama midagi muud, milleks neil on vabade inimestena vabal maal ka täielik õigus, siis ei pea helilooja endale ometi nõõri kaela panema. Armastada saab ju ka märksa "kitsamaid laiu rahvahulki", neid, kellelt on loota vastuarmastust. Eks nii ole ju elus üldse.

Natuke kurvem on ehk see, et kui enne ei pidanud laiadesse rahvahulkadesse kuuluv isetegevuslik helilooja end nii üksikuna tundma, sest ta võis pöörduda palgaliste konsultantide poole, siis praegune väga pragmaatiline ühiskond selliseid võimalusi enam ei paku. HL võib sellegi üle head meelt tunda, kui ta suudab normaalselt toetada ja mingil määral ka abistada professionaale. Uppuja päästmine, meie küll esitsa ei kavatse uppuda, on eelkõige uppuja enda asi. Eriti raudne on see reegel meie väikeses Friedmanlandis. Kuid ega kusagil palju parem ole. Kaeru saab enne teisi ikka see trauvel, kes hästi jookseb. Meedia, CD-id, internet - kõik nad võimendavad kas tulutoovat või siis tõesti elitaarset kõrgkultuuri.

Isetegevuse ja koduse muusika tegemise armsad ajad on isegi Saksamaal kadumas. Muidugi on see kurb. Oli ju nii kena kamina juures oma pillikesi puhuda ja kas või vana Glucki mängida. Sul polnud võimalust end teistega võrrelda. Ent praegu, kui võid võtta kapist kvaliteetse lindistuse, kibub häbi hakkama. Ind raugeb, sest tõde on tihti peale valus..."

Jaan Rääts tõstab pilgu (ja laualt veel ka midagi muud) ning avaldab arvamust, et õigupoolest võiks ju tema ka minult küsida, mida mina läheneva suurkogu eel tunnen, sest eks kuulu ju ka mina ise tollesse HL-i. Paraku ei saa mina end küll hästi tunda, sest üle ühe kammerteose ei jõua ma aastas kirjutada. Üks teine loomeliit on mulle märksa lähedasem: olen küll Kaksikute märgi all sündinud, kuid minu kaksiklus on rängalt ebasümmeetriline. Muusikat kirjutan aeglaselt. Nüüdisajal nii ei saa juba majanduslikel põhjustel. Mulle heidetakse ette, et kes käskis mind pärast kompositsiooniklassi lõpetamist kaksikümne viis aastat ainult romaane ja näidendeid vorpida, ja ei ühtegi nooti kirja panna. Sellest see aegluski. "Kui sa..." Neid tingiva "kuuga" lauseid on ju professori suust meeldiv kuulata küll, kuid kõik kena ei pruugi siiski olla tõsi.

Ja maha surunud egotsentrismi, mis eriti just intervjuueerija puhul kuskile ei kõlba, räägime HL-i asjust edasi.

Jutt läheb eesti muusika levitamisele ja ka tema tõelisele levimisele. Selles osas olevat asjad paremad kui kunagi varem. Meie nootide trükkimisele on spetsialiseerunud Saksamaal asuv noodikirjastus EDITION 49, ja kuulda olevat, et äsjasel Leipzigi messil olnud Eesti väljapanek üks esinduslikumaid ja pilkupüüdvamaid. (See polevat eestlase hinnang ning on sedavõrd ehk objektiivsem).

Muusikat levitavad peale nootide ka veel interpreedid. Ja jätkuvat neid, kelle tase rahuldab kõiki rahvusvahelisi kaanoneid. Jaan Rääts mainib

eeskätt pianiste Kalle Randalut, Arbo Valdmat ja Lauri Väinmaad, maailmas hästitatud dirigente Neeme Järvit ja Eri Klasi ning muidugi Kaljuste koori.

Kuuldu teeb kirjanikust intervjuueerija kadedaks. Ta usub nii tõenäosusteooriasse kui ka suurte arvude seadusse - arvata on, et andekaid inimesi peaks erinevatel kunstialadel olema vähemalt laias laastus võrdselt. Ent **meie** noote - see tähendab raamatuid - ei oska peale meie eneste lugeda pea mitte keegi: kui pidada tõlke tinglikult interpretideks või vahendajaiks, ka siis oleme ju ääretult õnnetumas olukorras. Head tõlgid vene ja soome keelde loed üles ühe käe sõmedel, mõne keele jaoks jätkub ühest või kahest sõrmest, enamiku keelte tarvis see sõrm hoopistükis puudub... Tänu üha laienevatele kultuurisuhetele ja meie noorte siirdumisele Läände kas ajutiselt või jäädavalt (ka viimane variant on paratamatu) võib olukord paranema hakata kuskil kaugel tulevikus. Kuid ma tean, kui raske on leida kirjastajaid inimestel, kui nad midagi eesti kirjandusest vaevaks võtaksid ära tõlkida. Ning ega iga inimene ole ju tõlkijaks sündinud. Ka pole see töö eriti tasuv. Kuid mis siin oma muredest rääkida. Pöördume põhiteema juurde tagasi.

Eesti heliloojatest on paljud välismaa muusikaringkondades küllaltki tuntud. Eeskätt muidugi Arvo Pärt, kuid juba ka Erkki-Sven Tüür, Lepo Sumera, Raimo Kangro, loomulikult veel Veljo Tormis, Eino Tamberg, Ester Mägi ning intervjuueeritavgi. Seda nimistut võiks loomulikult pikendada.

Jaan Rääts tõdeb, et suurtes kultuurriikides on äkki taibatud, et väikeses Eestis on palju häid ja seejuures ka odavaid (!) komponiste. Miks neilt mitte teoseid tellida?

Nüüd muutub mu vestluskaaslane veidi murelikuks - ta tõdeb, et suures osas elame praegu n.ö. vanast rasvast. Pole saladus, et endises NLiidus olid fundamentaalteadused kõrgel järjel. Nende, aga ka kaunite kunstide õpetamiseks raha (naftadollarid) veel jätkus. Praegu pole andekaist noortest puudus, neid õpib kõikjal maailmas, vast ehk ainult Venemaa, kus said koolituse või kandidaadikraadi vaata et kõige rahvuslikumad eesti heliloojad (näiteks Veljo Tormis ja Ester Mägi), on suhteliselt unustatud. See on teatud põhjusil mõistetav, kuid vaevalt eriti tark unustamine, arwab Jaan Rääts.

Agas mis saab andekast inimesest tulevikus, see on muidugi ennekõike tema enda teha ja tibusid loetakse sügisel.

Küsin: **"Kas Sulle ei tundu, et samal ajal, kui meie suhted näiteks Skandinaaviamaadega aina tihenevad, võiksimme oma lähinaabreist, eeskätt Lätist ja Leedust, palju rohkem teada ja nende muusikat paremini tunda? Pole päris loomulik, kui esitame või kuuleme nende teoseid mõnes kolmandas riigis?"**

Jaan Rääts jääb mõtlukus, siis aga leiab, et mul võib tõsigi olla, ainult kas see on kõik nii oluline. Ta ei ole kindel, et näiteks Hollandi muusikud belgia ja luksemburgi muusika vastu märksa suuremat huvi tunneksid kui prantsuse või vene muusika vastu. Kunagi oli tõesti kombeks võtta naine oma või naaberkiulast. Kuid kahtlane, kas see genofondi aspektist oli just tark tegu. Pealegi on maailm tänu kommunikatsioonivahendeile muutunud palju väiksemaks ja juba tervikunagi hoomatavaks. Praegu on loomulik, et eesti muusikuid võivad olla tihedad sidemed hoopis teiste maade muusikutega. Miks ainult Läti ja Leedu, aga mitte Šveitsi või koguni Lõuna-Aafrika Vabariigi loomeinimestega? Pealegi on meie huvi kaugemate maade muusika vastu praegusel hetkel mõistetav juba seepärast, et me neist olime varem lausa ära lõigatud. Me teame neist vähem kui kunagistest nn vennasvabariikidest, kindel see. Mis aga temasse endasse puutub, siis ootab Jaan Rääts ise kõige lähemas tulevikus ühe oma teose ettekandmist Leedumaal. Raimo Kangro mitut teost on aga kuulnud just leedulaste esiettekandes.

Baltikumi ja ka Skandinaaviamaid liidab mingil määral veel ka Eesti, Läti, Leedu ja Soome, Rootsi ning Taani muusikatudengide ühine sümfooniaorkester, mida kureerib just Leedu Muusikaakadeemia.

"Nii et olukord on suurepärane ja seejuures mitte päris lootusetu," resümeerib Jaan Rääts.

"Agas mis sa arvad muusikakriitikat-propagandast ja analüüsist ajakirjanduses?"

Saan ehträätsaliku vastuse: *"Seda võiks vähem olla, sest ma ei taipu hästi, miks muusikast ja ka kujutatavatest kunstidest üldse kirjutada... Pane parem märkmi kõrvale ja kasuta noodipaberit!"*

Selleks korraks kõik!

Heljo Sepp

...ja nii ta meid õpetaski.

1. osa

Tänavu 7. märtsil möödus 110 aastat Heino Elleri sünnist. Heliloojana jättis ta sügava jälje eesti muusika arenguloosse. Tema armastatumaks "pilliks", kui nii võib öelda, oli orkester, millele ta kirjutas suurema osa loomingust (sümfooniad, sümfoonilised poeemid või pildid, süüdid). Teise poole Elleri loomingust hõlmab kammermuusika mitmesugustele instrumentidele ja ansamblitele. Nii näiteks 5 keelpillikvartetti, 4 klaveri- ja 2 viiulisonaati, hulk klaveripaladest koosnevaid tsükleid ning väikevormilisi klaveripalu keel- ja puhkpillidele, klaverile. Elleri vokaalteoseid võib lugeda ühe

H.Eller E.Tubinaga

käe sõrmedel (3 soolo- ja 2 koorilaulu). Helilooja sõnutsi ei meeldinud talle allutada oma fantaasialendu teksti autori omale. Kas ehk sel põhjusel sündis Vokaliis (sõnadeta hääl tšello ja klaveriga)?

Selle lühikese loeteluga Elleri loomingust piirdungi, sest võtan lähema vaatluse alla tema loometöö teise pooluse - õpetajatöö. Käesoleva ajani on sellest räägitud kaugelt vähem kui vääraks see töö, õigemini küll missioon. Tundub kuidagi lihtlabasena hakata rääkima õpetajatööst või õpetajaametist kõrvuti loomingulise "sinilinnu püüdmisega". Kuigi Ellerilt ei olnud ealeski kuulda kõrgeleenuulist juttu õpetamise vastutusrikkusest, selle ameti õilsusest jne., siis ometi andis ta oma südames ja tegudes võrdse tähtsuse nii loomingule kui ka õpetamisele.

Elleri päevakorralduses oli kindel koht nii muusika loomisel, närve lõdgastavatel

jalutuskäikudel kui ka õppetööl. Esimest tuli teha värsketel hommikutundidel, ajude puhkuseks jalutada, õpetamine oli aga paigutatud pärastlõunatundidele. Sellest harjumuspärasest päevakavast ei loobunud Eller surmatunnini. Nii jalutaski ta Tartu Toomel ja Tallinna Kadriorus. "Liikumise peab. Kui ise liigud, siis liiguvad ka mõtted," oli tema kindel veendumus, mida tundsid kõik tema õpilased.

Seda kõike oleks arvatavasti nõus heaks kiitma iga helilooja. Kuid arvan, et Elleri sõnum järeltulevatele põlvetele peitus mitte vähem ka õppetöös. Kontakt sadade noorte inimestega, nende tööarmastuse ja ellusuhtumise kujundamine, neile teeotsa kättenäitamine **iseseisvaks** tegutsemiseks: selles nägi Eller oma kutsumust õpetajana. Õpilaste juhendamist, vigade parandamist, silmaringi laiendamist, ka "suitsutunni" pidamist ja iiriskompveki pakkumist - kõike tuli Elleri tundides ette. Kunagi ei asunud ta aga õpilase loomingut ise parandama, vaid laskis tal endal leida parem variant. Niisuguse elurütmiga korraldas Eller oma tööpäevad alates kodumaale saabumisest pärast Peterburi konservatooriumi lõpetamist kuni meist jäädava lahkumiseni ühel kaunil, kuid

k u r v a l suvepäeval. Unustamatult helde ja rikas süda lakkas tuksumast 16. juunil 1970. Viimased õpilased ei jõudnud diplomini koos Elleriiga.

Viis aastakümnet muusikat õppivate noorte rikastamist teadmiste ja kogemustega! Viljadena sellest tegevusest on võrsunud kaugelt üle poolesaja helikunstniku - heliloojaid, muusika-teoreetikuid, -ajaloolasi, -õpetajaid, kes kõik omal ajal ja viisil on aidanud kujundada meie väikese rahva muusikaelu. Elleri õpilaste seas on mitmeid maailmamaine

muusikamehi. Lähedasemaks sõbraks ja armastatumaks jüngeriks oli Elleriile siiski üks nendest - Eduard Tubin. Teine maailmaõhkeks kujunenud Elleri õpilane on Arvo Pärt. Kord kodumaal käies ja vesteldes raadios oma loomingust (1995 Ivalo Randaluga), lausus ta, et meil on ju nii hea õpetaja nagu Heino Eller (ka I.R. oli mõned aastad Elleri õpilane). Minu meelest on seejuures liigutav, et nii hiilgava ande ja eneseteostusega helilooja ei ole unustanud oma kunagist head õpetajat. Isiklikult arvan, et õpetaja ja õpilase vaheline kontakt õppetöö käigus on sama salapärane nagu loominguprotsess ise. H.Eller sõnastas 1962. aastal mõtte: "Üks üldine nõue kehtib kunstis igal ajal. See on range sisemine distsipliin. Nii ka muusikas. Olgu see Bach, Palestrina või Beethoven, igäihte juures on tunda seda suurt organiseerivat jõudu, mida me imetleme ja millest vaimustume. Just distsipliini ja keskenduse suhtes on meil vanadelt palju õppida. Ja üldse ei ole tänane päev mõeldav ilma eilseta." Arvo Pärt lõpetas kompositsiooniõpingud Elleri juures 1963. aastal. Midagi ühendas kindlasti neid kahte - õpetajat ja õpilast, ja ei pruugi me näpuga rida ajada selleks, et seda tõestada. Elu ise tõestab.

Nii paljudest siis sissejuhatuseks. Edaspidised meenutused toetuvad isiklikult kogetule.

H.Eller A.Pärdiga

(Järgneb)

Ükski kool ei domineerinud kõikidel erialadel.

8. ja 9. märtsil k.a. toimus Tallinnas G.Otsa nim. Muusikakooli korraldusel järjekordne eesti keskastme muusikakoolide noorte puhkpillimängijate ülevaatuskontsertkohtumine. Üritus õnnestus igati. Esines 33 noort puhkpillimängijat ja 2 löökpillimängijat (17 nooremas ja 18 vanemas vanuserühmas). Osavõtjaid oli neljast õppeasutusest: 8 Tartu H.Eleri nim. Muusikakoolist, 11 Tallinna Muusikakeskkoolist, 1 Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumist ja 15 korraldavast G.Otsa nim. Tallinna Muusikakoolist.

Meeldiv oli tõdeda, et tase üle Eesti on ühtlustunud.

Eriti sümpaatne oli kuulda väga heatasemelist flöödlõpplast Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumist. Üldine tase oli üllatuslikult ühtlane ja kõrge. Teatud erinevusi on instrumentide lõikes, ükski kool ei domineeri kõikidel erialadel. Tervikuna on eriti heatasemelised flöödi ja saksofoni eriala. Klarinetki on üldiselt tugev, kuid õpilasi võiks olla rohkem. Vähe on oboesid ja fagotte, samuti vaskpille, eriti madalamal. Ka on nende tase ebaühtlasem. Kokkuvõttes on silski selgelt märgata, et üldine tase tõuseb aastast aastasse, seega oleme tervikuna õigel teel.

Tõnu Soosõrv

KEELPILLIMÄNGIJATE KONKURSIL NOOREMA VANUSERÜHMA LISAMINE OLI ÕIGE SAMM.

Selleks korra on joon all Eesti II noorte keelpillimängijate konkursil, mis toimus 20.-22. märtsini Tallinnas Nõmme muusikakooli saalis. Varasemale vanuselisele jaotamisele (keskmise ja vanem vanuserühm) lisandus seekord noorem endiste lastemuusikakoolide vanemad klassid ja nende eakaaslased muusikakeskkoolis.

Selle sammu õigustatust näitab arvukaim osavõtt (24) just viiuldajate nooremas vanuserühmas. see andis pildi kogu Eestimaal toimuvast, v.a. mõned keskused, nagu Pärnu ja Viljandi, samuti osa väiksemaid linnu. Tulla võinuks siiski juba esinemise enda ja kogemuste omandamise rõõmu, mitte niivõrd koha pärast pingereas.

Viiuldajate nooremas vanuserühmas (senimest konkurssidest veelgi enam) andsid tooni Tallinna Muusikakeskkooli õpilased. Põhjus on ka mõistetav: sinna kooli pääseb õppima konkursiga ja pedagoogide kaader on vaieldamatult professionaalne.

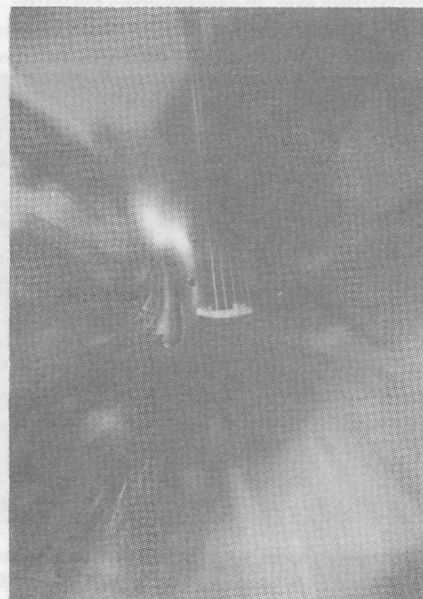
Meeldiva musikaalsusega esines **Juta Õunapuu** (I koht, õp. T.Peäske), samuti ka A.Riikjärve õpilased Marge Uus (II) ja Andres Kaljuste (III). Sümpaatne oli ka Hanna-Liis Nahkuri (III, õp. T.Peäske) ja Kristjan Halliku (õp. N.Murdvee) mäng. Muusikakeskkooli õpilastele suutsid selles vanuseklassis konkurentsi pakkuda Gajane Akopjan ja Kersti Salujõe (Tartu II Muusikakool, õp. T.Koitla) ning õed Anna ja Tatjana Samsova Narvast (õp. S.Voronova). Selle vanuseklassi esinejaile sooviks kõige rohkem, et arendataks välja kujutlus kaunist toonist ja mõtiskletaks selle saavutamiseks vajaminevate vahendite üle: toon saab tekkida ainult keelel liikuvast poognast, mis on erksa ja tundliku mängija käes.

Viiuldajate keskmise vanuserühma tase oli võib-olla kõige ebaühtlasem, siin kohtas veel lõpuni viimistlemata teoseid, mõnikord tundus ka oskusi pisut nappivat. Sihikindla tööga võivad tugevateks viiuldajateks kujuneda **Marlis Timpman** (I koht, õp. A.Riikjärv), kes juba nüüdki pakkus mitmel pool arvestatavaid kvaliteete, samuti Annemari Ainomäe (II koht, õp. M.Kerem). Stiilselt esitas Vivaldi kontserdi III osa Meelis Orgse (õp. M.Tearu).

Viiuldajate keskmise vanuserühmas märgiti ära Mari-Liis Toom (Tartu H.Eleri nim. Muusikakool, õp. A.Leivategija) ja Laura Kukkur (Muusikakeskkool, õp. M.Kerem).

Viiuldajate vanema vanuserühma tase oli vahest ehk kõige tugevam ja ühtlasem. See on iga, kus mängitakse juba päris nõudlikku repertuaari; kui ka sisulisest küpsusest kipub mõnikord pisut vajaka jääma, siis tehniline meisterlikkus oli nii mõnigi kord arendatud tähelepanuväärsele tasemele. Niisugused virtuoospalad nagu näiteks H.Wieniawski Variatsioonid originaalteemale ja Scherzotarantella ning Saint-Saënsi Havanees on kõvaks pähkliks ka Muusikaakadeemias õppijaile. Tulemused: I koht **Katrin Matveus** (õp. A.Riikjärv), II koht Helen Normet (õp. M.Kerem) ja Mikk Murdvee (õp. H.Aasa ja N.Murdvee), III koht Villem Peäske (õp. A.Riikjärv).

Teisi keelpille esines oodatust vähem, tahtnuks kuulda ka Muusikakeskkooli vioolamängijaid. Tšellomängijate pink on samuti lühike, kuigi mängitakse meeldivalt nii Tallinnas kui Tartus. kadestamisväärse stabiilsusega esines L.Leichteri klass. Nooremas vanuserühmas näitasid head taset

tema õpilastest Margus Uus ja Andreas Lend, keskmise vanuserühmas Levi-Danel Mägila (G.Otsa nim. Muusikakool, õp. L.Mets) ja Oliver Ott (TMKK, õp. L.Leichter) ning vanemas vanuserühmas üllatas meeldivalt Heiki Palm Tartu Elleri nim. Muusikakoolist (õp. R.Mets).

Vioolamängijad (nagu ka kontrabass) konkureerisid iseendaga. Seda rõõmustavam oli, et taseme üle ei tulnud häbeneda. On tore, et ka Põlvas vioolat õpetatakse - Emer Edenberg (õp. T.-M.Arund) peaks õpinguid kindlasti jätkama. Tublilt esines Heidi Matkur G.Otsa nim. Muusikakoolist (õp. V.Kuusik) ja kontrabassil Indrek Pajus (samuti G.Otsa nim. Muusikakool, õp. M.Saareväli).

Kokkuvõtteks võib öelda, et on põhjust rõõmustamiseks järelkasvu üle.

Urmus Vulp

Klaveriõppimine on kõitev.

Miks see nii on? Kas õpilase silme ees terendub perspektiiv saada kuulsaks klaverikunstnikuks, kelle ees avanevad maailma kontserdilavad? Või on see perspektiiv peale kõige muu majanduslikult ahvatlev? Kui kuulata lapsi esinemas, nagu seda võis äsja märtsikuu keskel toimunud eesti muusikakoolide klaveriõpilaste konkursil, tundub küll, et rõhuasetus on hoopis muul. Lastest on kujunenud lihtsalt klaverimuusika armastajad. Kas on klaveriõppimine hobiks või on tekkimas kaugemad unistused, sellest on veel vara rääkida. Küll on aga üks asi saanud selgeks: klaver viib hea ja mitmekülgse muusika valdamise saladuste jälile võib-olla paremini kui ükski teine pill. Kellel on klaverimängimise oskus, võib oma muusikalises elus hiljem paljude valdkondade vahel valida, kus klaver on alati hea abimees. Ja klaveriõpilaste arv ei vähene...

Hiljutilõppenud võistlus tõi Nõmme Muusikakooli kokku 77 väikest klaverimängijat ja saaliäie kuulajaid. Esinesid 8-16 aastased õpilased neljas vanusegrupis ja kahes voorus: esimeses kohustusliku etüüdi ja palaga, teises suurvormiga. Sõltuvalt vanusegrupist oli kavade raskusaste loomulikult erinev. Ja veel - kuna käesoleval aastal tähistavad muusikasõbrad Fr.Schuberti 200. sünniaastapäeva, oli kavadesse soovitatav lülitada Schuberti teoseid, mis polnud hoopiski ülesanne kergete killast.

Esinejail oli selja taga pikk teekond läbi tiheda sõela; kõigepealt valis õpetaja esineja oma klassist, siis tuli ülevaatus oma koolis, järgnevalt valikvoor regioonis ja alles seejärel võis ette võtta sõidu Tallinna.

Õpetajate pingelise ja entusiastliku töö tulemust sai regioonidest valitud kümneliikmeline žürii päris põhjalikult "läbi pureda" ja arvutuskeskus (!) punktikeskmisi välja arvutada. Kaks pikka päeva kestnud kontserdid tegi meeldivaks tõdemus, et eelmiste taoliste konkurssidega võrreldes on tajutavalt paranenud laste esinemiskultuur ja -kindlus, tehniline tase, enesekuulamis- ja süvenemisoskus. Kuulajatele, eriti aga õpetajatele eesti erinevatest muusikakoolidest oli see eriti vajalik ja kasulik õppetund, mille sisuks sai võrdlev kuulamine, erinevate tõlgenduste jälgimine ning professionaalsete saavutuste ja vigade analüüs.

Mängimisele järgnenud nõupidamisel püüti neid probleeme ka pisut lahti harutada. Tavaliselt selgub igal konkursil mingi "täht" või "nael". Kõnesoleva konkursi raames ei sõandaks tähtede olemasolust küll eriti kõneleda. Oli muidugi mitmeid silmapaistvaid esinejaid, kes suutsid pakkuda rõõmustavaid muusikalisi hetki, kuid eelduste poolest erilisi lapsi on olnud ehk eelmistel aastatel enamgi. Seekord korvas seda aga ühtlaselt parem üldpilt ja **märksa oskuslikuma töö kvaliteet!**

Kuid konkursi "nael" oli ometi olemas: selleks oli Schuberti Klaveripala Es-duur Valga koolitüdruk Katja Fjodorova (õpetaja Elfriede Talvik) uskumatult küpses esituses. Ülesanne oli komplitseeritud, ajaliselts ulatuslik, kuid lahendus austustväärivalt kaalukas, sisaldades rikkalikke muusikalisi kujundeid, loomulikku voolavust, head tervikutunnetust ja tasemel klaverivaldamist. See kõik kokku moodustas hiirvaikselt kuulama jäänud saaliäiele meelde jääva muusikalise kingituse.

8-aastane Jaan Kapp oli parim noorimas vanuserühmas

Paeluvaid esinemisi oli veelgi: väike Jaan Kapp Nõmme koolist (õp. N.Maasin) oma liigutavalt emotsionaalse Skulte Ariettaga või Viktoria Zeilja

Sillamäelt (õp. Kondratenko) uhkete Schuberti valsside ja särtsaka Mozarti D-duur sonaadiga... Ohtrasti oli bravuurseid, laitmatult läbiviidud etüüdide esitusi - eks seegi ole mingi näitaja. Mainiks esijoones Czerny Etüüdi op. 740 nr. 8 Jelena Vassiljevvalt Narvast (õp. O.Zrjanina), mis oli mängitud sellise kiiruse, kerguse ja rütmimõnuga (!), et saal kuulas lausa hinge kinni pidades. Toredad olid Olga Ganza, Viktoria Zeilja, Triinu Reinoldi säravalt esitatud etüüdid, ja veel ja veel...

Hea, et mängijaid oli kokku tulnud pea kõigest suurematest muusikakoolidest (kuigi - kuhu jäid Viljandi, Haapsalu, Põltsamaa...?) ja ilusa panuse andsid mitmed väiksemadki koolid - Keila, Maardu, Abja, Karksi-Nuia, Kadrina, Elva jt. Tore, et olid esindatud ka Kuressaare ja Paldiski.

Kaks suuremat muret tekitas see võistumängimine siiski: pedaali mitteküllaldaselts oskuslik kasutamine ja Viini klassikaliste sonaatide mitmes mõttes kehavõitu käsitus (tempod, ehitus, kõlalised vahekorrad jm.).

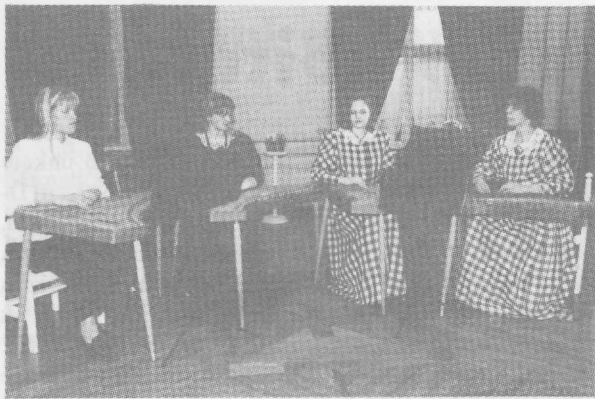
Õnneks on klaveriõpetajad viimastel aastatel hakanud tihedamalt koos käima, eeskätt Klaveriõpetajate Ühingu korraldatavatel täiendõppe päevadel ja EMA-s läbiviidavatel meistrikursustel. Positiivset mõju avaldavad kindlasti ka regioonides korraldatavad kitsama plaani üritused - suve koolid, konsultatsioonipäevad ja muu taoline.

Poleemikat tekitas õpetajate seas konkurss kui selline. Enamik õpetajaist näis pooldavat festivali vormi, et kaoks vajadus seada lapsi paremusjärjestusse. Kaaluti ka võimalust edaspidi I vooru läbiviimist regioonides autoriteetse žürii ees, et Tallinna-üritust mitte liialt koormata (ka finantsiliselt) ja seega viia Tallinnas läbi ainult II voor. Ainult mõtlemiseks jätkub. Kas siis konkurss või festival - muusikapidu on see igal juhul.

Suurim tänu Muusikaõpetajate Liidule ja Nõmme koolile korraldamise vaevade eest!

Leelo Kõlar

selle konkursi žürii esimees.

G.Otsa nim. Tallinna Muusikakooli kandlekvartett. Paremalt õpetaja Tuule Kann

7.-9. märtsil toimusid Pärnus V rahvusvahelised kandlepäevad, täpsemalt - kandle tüüpi pillide päevad. Nimelt on olnud lätlaste koklel, leedulaste kanklesel, soomlaste kantelel ja eestlaste kandlel peaaegu ühesugused väikesed, 5-6 keelelised "esivanemad". Aegade pikku on neist arenenud erineva kaju ja kromatismi lahenduse, erinevate tehniliste võimaluste ja kõlaomadustega pillid.

Esimese päeva põhisündmus oli uute kandlepalade konkurs, mis toimus Eestis esmakordselt. Laekunud oli ligi paarkümmend pala, millest esikoha pälvis **Lembit Veevo** "Recitando" 2-le kandlele. II kohta jagasid Gennadi Tanieli "6 etüüdi" ja Mirjam Tally (EMA üliõpilane Lepo Sumera klaveriklassist) "Struktuurid". III koha väärilisteks tunnustati Aarne Männiku, Antti Marguste ja Gennadi Tanieli tööd. Muusikakoolide Liidu eripreemia võitis Heli Kendra "Lumikellukesed". Ka peaaegu kõik teised konkursile esitatud palad tunnustati kandlele sobivateks ja omandamist vääriivateks. Kahjuks jäävad kandlepäevade organiseerijad praegu heliloojate ees võlglasteks: loodetud lisaraha

KOLM PÄEVA

Kultuurkapitalilt ei saadud.

Tänu Pärnu Linnavalitsuse, Kultuuriosakonna, Eesti Vabariigi Haridusministeeriumi, Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuse ning Tallinna Kultuuriameti

toetustele suudeti Pärnu Õpilasmaja ja selle erakordselt aktiivse direktori Tiit Ermi eestvedamisel muus osas kandlepäevad hästi läbi viia ja kanneldajad vaeslaste ossa ei jäänud. Aitäh! Loodame, et hiljem leitakse ka võimalus heliloojate tööd vääriliselt tasustada.

Teise päeva keskmes oli kaks kontsert - nüüdisaegse muusika kontsert Pärnu Õpilasmaja Sinises saalis ja klassikalise muusika kontsert Pärnu Raekojas. Külalistest esinesid Läti, Leedu ja Soome muusikaakadeemia õppejõud ning üliõpilased. Head ansamblimängu demonstreeris kandlerühm **Teiksma** Riiast. Kuna EMA rüpes kannelt õppida pole võimalik, esindasid Eestit G.Otsa nim. Tallinna Muusikakooli õpetajad ja õpilased, Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumi muusikaosakonna vilistlased ning Tallinna Muusikakooli vilistlaste kandleansambel Kukulind.

Nendel kontserdil kõlas võrdsel veenvalt Bachi, Mozarti, Godfroidi, Weberni, Youngi jt. heliloojate looming. Eriti meeldivalt jäi kõrvu Sibeliuse Muusikaakadeemia õppejõu Ritva Koistise peen, viimistletud pedagoogitöö **Katja Laatikaise ja Kristi Mühlingu** esinemistel.

Nüüdisaegse muusika kontserdil oli võimalus tutvuda ka teostega meil vähetuntud autoritelt, nagu R.Dubra ja V.Salaks Lätist, A.Klova ja L.Povilaitis Leedust ning T.Martinen ja P. Kostianen Soomest.

Kolmandal päeval kõlas Õpilasmaja Ärkliisaalis rahvamuusika. Tutvustati mitmeid vanemaid kandletüpe, lauldi, löödi tantsu. Lusti oli laialt. Kahjuks jäid haigestumise tõttu tulemata austria tsitrimängija Rootsist ja krezimängija Udmurtiast. Värvikust kontserdile lisas bandurist **Ljudmila Maritš** Tallinna Ukraina Seltsist. Paljudele kohalviibijatele oli see esmakordne meeldiv võimalus kuulata ukraina rahvalaulu rahvapilli banduura saatel. Lustakaid laule ja pillilugusid esitasid Igor Tõnurist, Mati Viilul ning äsjaloodud ansambel koosseisus Tuule Kann, Margus Veenre, Tarmo Kivisilla ja Pille Karras.

Kandlepäevade raamidesse mahtus ka kandleõpetajate seminar. Näpunäiteid

Läti kandleansambel Teiksma

LUGEJA KIRI

Tartlaste naiskooride traditsioonid.

Eesti Naislauluseltsi Tartu osakond on loonud dirigendi Vaike Uibopuu eestvedamisel traditsiooni tähistada ülikooli aulas kontsertidega heliloojate juubeleid. Seda on hakatud nimetama Tartu ja Tartumaa naiskooride laulupäevaks. Veebruaris 1994 laulis üle paarisaja naise **Milna Härma** laule tema 130. sünniaastapäeva puhul. Märtsis 1995 oli kahe helilooja 90. sünniaastapäeva meenutamiseks põhjust laulda **Eduard Oja** ja **Enn Võrgu** laule. Sama aasta oktoobris esitasid kolmsada lauljat 65. sünnipäeva tähistanud **Veljo Tormise** loomingut.

Osa laule lauldakse ühiselt, osa esitab iga koor eraldi. Kontserdiks valmistumine on sageli aidanud kooridel avastada aegade jooksul unustusse jäänud toredaid laule, õpetanud mõistma igale autorile omast helikeelt.

Pühapäeval, 23. märtsil kogunes TÜ aulasse IV laulupäevale 350 naiskoorilauljat, lisaks 9 Tartu linna ja maakonna koorile ka Võru Kannel. Põhjust kokku tulla andis helilooja **Ester Mägi** jaanuaris möödunud 75. ja sügisel saabuv **Mart Saare** 115. sünnipäev. Neid autoreid ühendab mõlema loomingus olulist osa etendanud eesti

rahvalauluseadete hulk.

Naislauluseltsi Tartu osakonna ja Tartu linna kultuuriosakonna ühistööna töötab kujuneda traditsiooniliseks ka Lõuna-Eesti naiskooride laululaager Rāpinas. Mullu oli see juunikuul 3 viimasel päeval. Käesoleval aastal oodatakse kõiki laululaagrisse soovijaid Rāpinasse 15.-17. augustil. Info ja registreerimine Tartu linna kultuuriosakonnas tel. 477 346 või aadressil EE2400 Tartu, Kalevi t. 24 a.

Valve Rehema,

koorilaulja

KANDLEMUUSIKAT.

kandlemängu tehnika arendamiseks jagasid Tallinna Muusikakooli õpetaja Malle Vihul ja Sibeliuse Muusikaakadeemia üliõpilane Kristi Mühling. Muusikakoolide uusi õppekavu

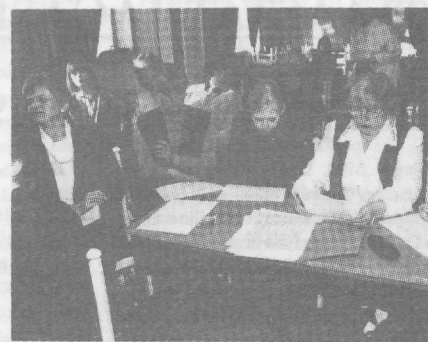
kandle erialal tutvustas allakirjutanu. Rahvamuusika-alaseid loenguid pidasid Tuule Kann, Läti Muusikaakadeemia õppejõud Teiksmä Jansone, Igor Tõnurist jt.

Koos seminaristidega jälgis huviga kolmel päeval toimuvat Tartu Ülikoolis õppiv jaapanlanna Kozue Kuriyama, kes on poole aasta jooksul omandanud eesti keele üllatavalt hästi.

Kandlepäevade lõpetamisel leiti, et kromaatilise kandle õpetus on tuult tiibadesse saanud. Juba võime rääkida professionaalsest kandlemängust. Julgeti

Soomlased tutvustamas oma uusi ja vanu kanteleid. Vasakult esimene Satu Sopanen

Uute kandlepalade konkursi töökas zhürii

arvata, et kandlemängu propageerimine on meie noorte muusikalise kasvatuse seisukohast väga vajalik ja perspektiivikas, kuna peale klaveri on kannel ainuke pill, mida Eestis toodetakse. Liiatigi võimaldab kandle hind (3000 EEK) muretseda seda pilli oma lastele paljudel vanematel, kelle klaveri ostmise on ülejökäiv. Loomulikult ei arvatud, et kannel suudaks klaverit asendada. Ta on lihtsalt üks suhteliselt odav laste muusikalise arendamise võimalus.

Kohtumiseni aastal 1999.

Els Roode

SÜNNIAASTA 1900, KANDLEID TEHTUD 104.

Üle terve Eesti, esijoones Tartumaalt kogunes 13. märtsil rahvamuusikuid Kuuste koolimaja kandlepäevale. Pill ise on vana, koolimaja on vana ja mees, kellele päev oli pühendatud ja keda austati, on ka vana. Praeguse Kambja valla Sipa küla Vahemetsa talu vanaperemees **Johannes Kruuse** on valla vanim mees, sündinud aastal 1900, tuntud mesiniku ja kanneldajana. Ka kandlemeistrina. Mesinikuna alustas ta aastal 1935, lõpetas 1976 seoses kolmekuuse sõiduga külla sugulastele Austraalias. Kannelt on ta külasimmanitel mänginud palju (ise tantsima pole õppinud), mängib seda praeguseni ning avaloo mängis seekord tema ühel 104-st omavalmistatud kandlel.

Huvi pillimängu vastu sai Johannes Kruuse väiketalupidajast ja ühtlasi rätsepast isalt, kellel polnud vaja kulutada raha viina ega õlle ostmise peale. Nii üht kui teist sai ta tasuta kandlemängu eest kohalikus Rebase kõrtsis. Isa kannel oli aga päevinäinud ja nii meisterdaski Johannes endale poisikesepõlve lõpupäevadel iseene tarkusest silmamõõdu järgi uue. Hea kõlaga see polnud, kuid kaks aastat pidas vastu. Siis ostis Johannes vanema õe rahalisel toel 10 kuldrubla eest - pool lehma hinda - poepilli *Gitar Zitra* ja õppis meistrimeestelt, ka kursustel ise tegema igat sorti kanteleid.

Seda oskust on ta eriti agaralt rakendanud pärast 76-aastaselt pensionile jäämist. Kokku on ta valmistanud 54 rahva (akord)kannelt, 20 saate(bass)kannelt ja 30 *Gitar Zitra* tüüpi saksa ehk noodikannelt. Ka oma noores põlves ostetud *Gitar Zitra*

on ta ise ära parandanud. Kodus on tal kanteleid viis, pooleli veel kolm ("Kuulmine-nägemine on jäänud viletsamaks, käed tõntsimaks," kurdab Kruuse-taat), ülejäänud üle Eesti laiali, mõned Soomes, Rootsis, USA-s ning Austraaliaski.

Austraaliast tuli tellimus pärast seda, kui ta ise oli seal käinud ning seal tundmatut pilli tutvustanud lennuväljal selle vastu huvi tundnud tolliametnikule ja pärast ka televisioonis. Tolli tuli Tallinnas maksta USA-sse toonase TRÜ raamatukogu direktori Laine Peebu vahendusel lähetatava kandle eest, tolliametnik tellis aga ise ka Kruuselt selle pilli.

Oma töösaladusi vanameister ei varja. Pillipuu tuleb valida varajasel kevadhommikul. Paarkümmend puud on vaja enne puuhaamriga läbi koputada, kuni leiad hästiheliseva pillipuu. See peab enne pilli valmistamist seisma 10-15 aastat laudadena. Kandle korpus tuleb teha kasepuust, kaas ja põhi kuusest, selgitab ta.

Kuuste kandlepäevade mõtte algatajad olid need, kes Johannes Kruuselt ise kandle ostnud ja sellega rahule jäänud, esmajooones Tartu rahvapilli ansambli Rukkilill juht ja kauaaegne kandleõpetaja Otilia Lätti. Tema ja teised, sh Viljandi kultuurikolledzhi folkansambel, mängisid ka Kuuste kandlepäeval. Kohal oli TÜ-s õppiv ja eesti rahvaluulest doktoritööd kirjutav jaapani neiu Kozue Kuriyama. Austajate hulgas oli palju Kambja valla omainimesi ning liigutatud vanapapi kinkis kohalikele orkestrile ühe omavalmistatud kandle.

Malle Elveti tekst ja foto

70 AASTAT TAGASI

Aprill 1927

3. aprillil astusid Oleviste kirikus üles vene ühendatud kirikukoorid. Ehk küll kirikus oli ruumi 2000 inimesele, oli palju neid, kes pool tundi piletit ootasid ja siis tühjalts koju pidid minema. Kontsert oli nii menukas, et tuli nädal hiljem, 10. aprillil, veidi muudetud kavaga kordamiseks.

Vene koorid olid sel kuul üldse aktiivsed. A.Sokoli koor oli oma kontserdile Estonia kontserdisaalis kaasa tõmmanud Estonia ooperisolistid K.Otsa, A.Arderi ja N.Põlluasa. Koor ise laulis A.Prohhorovi juhatusel hea rütmilise täpsusega vene kirikulaule, mille

autorid olid Arhangelski, Kastalski, Tšaikovski jt. Kuu lõpul andis Sokoli koor veel teisegi vaimuliku kontserdi, seekord Kaarli kirikus. Värskest ja rõõmsalt kõlas Safonovi "Issand, nüüd lased". Selle laulu edule aitas kaasa K.Otsa suurepärase hääli, ta kandis oma sooloosa ette kaasakiskuva temperamendiga. "Mida sagedamini kuulata seda püüdlitku lauljat, seda armsamaks muutub ta laulu- ja ettekandelaad," kirjutas Päevaleht.

Tallinna Kaarli kirik oligi 1927.a. Lihavõtte aegu justkui mingi muusikaelu keskpunkt. Palmipüüdepühäl, 10. aprillil, astus siin huvitava kavaga üles Tallinna Meeslaulu Selts

Arkadius Krulli juhatusel. 100-liikmeline koor esitas meil väga populaarseiks saanud Mozarti "Ave verumi" ja Schuberti "Püha oled, Issand, Sa". Eesti autorite teostest oli raskeim A.Kapi "Püha paik", kus tenoritel kõrge "si" peal vaeva tuli näha, kuna bassid alumise "re"-ni pidid ulatuma.

14. aprillil tuli Kaarli kirikus ettekandele Rossini "Stabat Mater", esitajaiks lauluselts Ilo, Estonia suurendatud orkester, organist Lydia Terkman (hiljem Tiitu Targama) ja solistid M.Rosenvald - Aleksandrova, A.degli Abbati, K.Ots ja N.Suursõõt. A.degli Abbatil polnud ooperis olnud õnne ega olnud ka kontserdil. "Vaba Maa" kirjutas: "Itaalia lauljannal degli Abbatil näib ju küll suur vilumus olevat, kuid tema hääli on juba minevikus ja nüüd ta tarvitab liig sagedasti oma jämedaid, mehelikke rinnanoote, mis teiste hulgast ennast dissonantsina segavalt välja tõstavad."

Kaarli enda lauluselts tõi aga Suurel Reedel oma kodukirikus Estonia orkestri toel kuuldavale J.Jürgensoni (J.Jürme) kantaadi "Pärast õhtusöömaaga". Juhatas autor. "Juba eelmäng ja sellele järgnev koor algavad heledates helimassides, täis rõõmu ja vaimustust jumalikkuse vastu," kirjutas Päevaleht. Nõrgemad kohad olid kantaadi lõpus, kus mõni kromaatilise kolmkõla käik tuli vananenuks tunnistada, orkestratsiooni tulnuks aga kõrvaldada paar kõvat taldrikulööki, mis kirjuses ei sobi. Orelipartii esitas J.Aavik, jäme ots oli aga solistide käes ja need olid kõik ekstra - klassist: Inglise laulis L.Hellat - Lemba, Kristust K.Ots ja Peetrust A.Arder. Kirik oli viimse platsini täis.

Tallinna Jaani kirikus kanti E.Võrgu juhatusel ette Haydni "Loomine". Kontserte oli aga lihavõtte eel nii palju, et noor andekas organist Lydia Terkman pidi esinema

POLEEMIKA

Teema arendus:

KUIDAS

(Vastuseks Mati Palmi retsensioonile A.Vurma raamatu "Laulja pill" kohta, Muusikaleht Nr. 2, 1997)

Kõigepealt tahaksin Mati Palmi tänada, et ta on vaevaks võtnud sellele trükisele tähelepanu pöörata ja seega võimaldanud teatud küsimuste üle diskuteerida. Arvan, et Mati Palmi peetakse õigustatult üheks eesti parimaks lauljaks, ta on ka mulle olnud eeskujuks ja vähemalt kaudselt õpetajaks. On tõsiselt kahju, et Mati Palm alles viimastel aastatel on rohkem energiat pühendanud noorte lauljate kasvatamisele, asudes Eesti Muusikaakadeemia laulukateedri juhatama. Aga probleemeid, millele ta viitab, väärivad diskuteerimist.

Enne, kui tulla konkreetsemate märkuste juurde, peaksin rääkima ühest vastuolust. Nimelt praktilise lauluõpetamise meetodite ning teadusliku käsitluse vahel häälesse puutuvast. Ooperilaulu kunst on vana vähemalt neli sajandit. Traditsioonilises lauluõpetuses on suur osa praktilisel kogemusel ja laulmisel tekkivatel erinevatel aistingutel ning nende tõlgendamisel. Hästi laulda on võimalik ka teadmata midagi häälepaeltist ja resonaatoritest, nii nagu söömiseks pole vaja tunda seedeelundkonda ega jooksmiseks anatoomiat. Ometi on aegade vältel leidunud alati inimesi, kes on püüdnud rohkem teada saada iseenesest loomulike asjade kohta, toppida oma nina sinna, kuhu mingid otsesed põhjused teda selleks ei sunnigi. Neid inimesi võib tinglikult nimetada teadlasteks. Teadlaste uudishimu tulemusena on näiteks sportlased hakanud neile antud kasulike näpunäidete tõttu mitmeid kordi kiiremini jooksmata, ratsionaalselt toitudes võime olla võrratult parema tervisega ning pikaealisemad. Arvan, et tänu teadmistele on samamoodi arenenud ka laulukunst.

Ometigi on iga teadusteoriana nagu mingi ajutine tugi või telling. Ta on õige vaid niivõrd, kui võrd ta on suuteline kokku minema eksisteeriva maailma nähtustega, ta on vaid mudel mingi nähtuse kirjeldamiseks. Kui on keegi, kes suudab valmistada parema mudeli, siis eelmine asendatakse. Tundub, et inimele ilma mudeliteta elada ei saa, sest ka kõige igapäevaseimate tegevuste kohta on meil oma seletus ja arusaam, kuid vaevalt oleme me kõiges ühel meelel.

Ka laulmise valdkonnas on käibel omad mudelid ehk ettekujutused "õigest" laulmisest, sellest, kuidas hääli tekib jne. Nagu juba mainisin, on nende tekkel suur osa praktilisel tunnetusel: nüüd oli hääli kõlav, nüüd tuhm; nii tunnen kõris pigistust ja on ebamugav, nüüd tunnen end vabalt. Lisaks on lauljate seas arusaamu, mis pärinevad otsesemalt teadusvaldkonnast. Teadusteooriad aga arenevad ja muutuvad, ning see seletus, mis kümne aasta eest oli parim, võib olla tänaseks unustatud. Eriti plahvatuslik on areng olnud tänu moodsa arvutustehnika tekkele.

Mati Palm viitab raamatus "Laulja pill" laulja resonaatoreid kirjeldavale peatükile. Loomulikult tean, et paljudes laulmist käsitlevates raamatutes

eristatakse rinna- ja pearesonaatorid, et räägitakse otsmiku- ja põsekoobastest ja hääle suunamisest nendesse. Olen tundnud huvi, kuidas sellised ettekujutused on tekkinud.

1906-ndal aastal avaldas keegi teadlane Scripture* Ameerikas raamatu eksperimentaalse foneetika uurimistulemustest, kus ta väidab, et häälepaelte perioodilisel avanemisel ja sulgumisel laulmise ajal tekib väikeste õhupahvakute rida. Õhupahvakute ergastavad hääle resonaatoreid ja need hakkavad helisema umbes nii nagu erineva suurusega pudeli avast sisse puhudes. Õhupahvakutest on vaid noodi kõrgus, hääle tämber ja ilu kujuneb aga erinevates resonaatorites.

Ligi kolmkümmend aastat varem oli küll saksa teadlane Helmholtz** teinud rida katseid oreilivedega ja esitanud mitmeid natuke edasiarendatuid ideid akustikast, mida tunnustatakse siiani. Millegipärast aga tekitas just Scripture'i raamat mitmes omaaja kuulsas lauluõpetajas vastukaja. Lilli Lehman (kuulus saksa sopran, 1888-1968) kirjutab Scripture'ist inspireerituna näiteks keeristest (Wirbeln), mis kõrist järjest ülespoole keerlevad, läbides neelu, suu, põse- ja otsmiku- ning ninakoopad, kuhu laulutoon tuleks suunata. Paljudes lauluõpikutes korratud jutt erinevatest resonaatoritest, rinnast, kõrvalurgetest, suuõõnest, neelust ja hääle suunamisest sinna pärineb ilmselt just nendest, praegu juba saja aasta vanustest ideedest.

Vibratsiooniastunguid erinevate urgete piirkonnas, rinnas ja peas on kirjeldanud aga teisedki omaaja kuulsused, näiteks Caruso. Vibratsioone laulja kehapiirkondades on ka mitmel korral mõõdetud ning subjektiivne aisting on vastavuses mõõdetulemustega; sam ajal on katse korras kõrvalurkeid ka veega täidetud, mis peaks oluliselt muutma nende õõnte akustilisi omadusi. Laulja hääles, kellega see katse ette võeti, ei teinud autoriteetne komisjon aga mingit vahet.

Teadusmaailmas on edasi arendatud aga Helmholtzi poolt rajatud suunda. Saja aasta jooksul on teatud probleemide kallal töötanud paljud inimesed ja mitmed selleks loodud uurimisasutused, avaldatud on palju monograafiaid ning sadu artikleid. Praeguseks ollakse võimelised näiteks arvutiga laulhäält edukalt sünteesima, samuti kirjeldama seda, mis toimub hääle tekitamisel laulja hääleaparaadis. Laulmine on ainult üks hääleuurigute aspektidest. Selle ala suur rakendusvaldkond on arvutikõne, näiteks on nüüdisaegsemate lennujaamade automaatkassad (arvutid) juba praegu võimelised teiega vestlema, et müüa soovitud lennule piletit. See ei oleks saavutatav, kui vastava ala inimesed ei tunneks põhjalikult inimese hääleaparaati ning sellega seonduvat. Ka Eestis tegeleb selliste probleemidega juba paarkümmend aastat uurimisgrupp Kübermeetika

pooltühjale Estonia kontserdisaalile. Orelinumbrite vahel laulsid O.Mikk - Krull ja K.Ots. L.Terkman astus aga koos laulja Viktor Krulliga kuu lõpul üles vaimuliku kontserdiga Pärnu Nikolai kirikus.

Vaimulikke kontserte oli aprillil 1927 aga üldse palju. Konservatooriumi orelklassi õpilased koos EMO segakoori ja orelklassi meeskoriga esinesid Toomkirikus. Sama kaunitl mängis H.Sakarias - Saha. Lauljatest sai kiita H.Betlem, kelle ettekannet saatis loomulik soojus. Tähelepanu äratas noor teooriaõpetaja A.Vedro 1923.a. valminud laul "Tähele". Kontserdi teises pooles hiilgas Mendelssohni Viulikontserdi 1. osaga "geniaalsuseni mündiv" (nagu ütles Päevaleht) 13-aastane Hubert Anton - Aumere, mängides seda teost täiskasvanu küpsusega.

Eesti Akadeemilise Helikunstinikkude Seltsi kammermuusika õhtul kõlas Eesti

muusika. E.Võrgu keelpillikvartetis tunti ära Mozarti ja Beethoveni mõju. Ettekanne kvartetilt J.Paulsen - R.Milli - L.Sorgato - R.Böökke tõi selle teose klassikaliselt selge vormi veenvalt esile. Pettumuse tõi aga H.Elleri a-moll Viulisonaati. Arvustaja Emil Borman kirjutas: "Isegi niisugused silmapaistvad kunstnikud kui J.Paulsen ja A.Lemba ei saanud temast midagi muud esile tuua kui ainult vormitu dissonantside kogu..." Seevastu A.Kapi cis-moll Kvintett jättis samale arvustajale "väga suure küpsuse, värske mehiseus ja ülestungiva meeleolu mulje".

Jätkusid M.Kuznetsova ja G.Posemkovski külalisetendused Estonia teatris. Külalised mängisid peenetundeliselt, võlus nende väljakujunenud hääli. Kuid Päevaleht kirjutas ka nii. "Pr. Kuznetsova imeliselt ümarik ja kõlav laul oli, tahaks öelda, liig terve vaese kaastundmusest äratava Mimi haprale

kujule... Isegi kõhmine kandis juhuslikku iseloomu." G.Posemkovi juures jälle mõjus segavalt alatine vene ja itaalia keele vahetamine. Ega meil suuruste ees kummardatud, vähemtuntud välismaalastest rääkimata. Nii kirjutas Th.Lemba 10. aprillil Alfredo osas esinenud Angelo Dessi kohta: "Väikese ulatusega kõmisev ja kõlavusteta tenor... Oleme veendunud, et "Estonia" teatrikoolis leidub lauljaid, kes laulu suhtes selle osatähtsusega rahuldavamalt oleksid toime saanud."

Estonias tuli lavale I.Kalmani "Tsirkusprintsess". H.Einer oli küll hea laulja, kuid lavaline mäng, eriti kui oli tegemist operetiga, jättis tal ikka soovida. A.Sällikul neid probleeme polnud.

Ugalas lavale tulnud "Korneville'i kellade" kohta ütles Sakala, et "sisult ei vääri see "ooper" erilist tähelepanu". Jantlikuks kvalifitseeriti ka Endlas etendunud operett "Blond ingel".

Kuid 10. aprillil oli Endlas sümfooniakontsert. Pärnu pillimeestest koostatud orkestrit juhatas G.David. Beethoveni 100. surmaaastapäeva puhul mängiti tema avamäng "Egmont", I ja III sümfoonia ning "Prometheust".

Lihavõtted 1927 olid aga muusikarahva jaoks kurvad. Vaiksel laupäeval, 16. aprillil, lahkus igaveseks K.Tümpu. Lein oli üldine. Tartus helisesid sel päeval hingekellad. Matusetalitusel 22. aprillil oli Niguliste kirik viimseis täidetud. Altari kõrval seisis 11 Tallinna koori lauljaist koostatud mitmesajaliikmeline ühendkoor, kuna Tallinna Meeslauluseltsi, Niguliste Lauluseltsi ja Liedertafeli koor olid paigutatud rõdule. Teenekat muusikameest olid tulnud ära saatma valitsuse ja Riigikogu liikmed. Tänavad, kust leinarong läbi läks, olid sõna täies mõttes rahvast täis kiilunud.

Mati Märtn

PILLI MÄNGIDA?

Instituudis. Olen teinud nendega koostööd lauluhäälte uuringute valdkonnas ning esinesin kaks aastat tagasi ettekanne ülemaailmsel fonetikakongressil Stockholmis, ettekanne on avaldatud kongressi kogumikus. Publitseerimisel on artikkel Belgia muusikateadusajakirjas.

Probleemid, mille üle Mati Palmiga diskuteerime, ei ole tegelikult uued. Lisaks "Laulja pilli" bibliograafianimestikus toodud kirjandusele kajastatakse samadest põhimõtetest lähtudes resonantoreid ka mitmes juba nõukogude ajal avaldatud raamatus. Nimetan neist mõned esimesena kätejuhtunutest***.

Esitan veel kord käsitluse, mis praegu teadusmaailmas aktsepteeritud: võimalikud resonantsnähtused rinnas (trahheas näiteks) või põsekoobastes ning otsmikuurkes ei ole laulja hääletämbri kujundamisel määrava tähtsusega. Rinnahääle ja peahääle aistingute tegelik põhjus on pigem häälepaalte erinevas võnkelaadis. Lisaks sellele on tämbri kujunemisel oluline vokaaltrakti (see on õõnes ruum, mida iseloomustavad resonantsnähtused ja mis koosneb kõrist, neelust ja suuõõnest ning ninaõõnest sel juhul, kui pehme suulagi on all ning läbipääs ninaõõnde avatud) kuju kõigis oma osades. Samuti julgen arvata, olgugi et luudel ja kõhredel on kahtlemata resonantsomadused, ei ole ka neil laulja hääletämbri jaoks olulist rolli.

Teine lugu on vibratsiooniaga, mida tõepoolest võib laulmisel kogeda. Vibratsioonitunnetuse järgi võib laulja hääle tämbri kujundada, selle suurust võib mõõta ning kaudselt on vibratsiooni seotud resonantsnähtustega (kuid ikkagi eelpoolmainitud vokaaltraktis). Nagu mainisin eespool, on aga teadmised pidevas arengus, ka praegu ei teata veel kõike häälesse puutuvast ning kindlasti täiustuvad olemasolevadki ettekujutused.

Arvan, et lauluõpetuse praktikas jäävad lauljad edaspidigi häält rinda, maski või pähe "suunama", sest see on hõlpsalt mõistetav kujund. Tegevuse (hääle suunamise) tegelik sisu on aga neelu ja suuõõne kuju väikesed muudatused, keele asendi varieerimine, samuti korrigeerimised kõri töös. Hääle "suunamise" edukuse üle otsustab laulja, tuginedes vibratsiooniaistingutele ning akustilisele häälekõlale.

Mis puutub hingamise ja hingamisharjutustesse, siis vaevast meil Mati Palmiga erilisi lahkarvamusi saaks olla, tundub et arvustaja lihtsalt ei süvenenud eriti kirjapandusse.

"Laulja pill" on kirjutatud eesmärgiga anda ülevaade hääleaparaadi ehitusest, toimimisest ja hääle kujundamise võimalustest üldse, pööramata erilist tähelepanu mingile konkreetsele koolkonnale. Nagu Mati Palmgi väidab, on ta õppinud neljas erinevas kohas, kusjuures tõekspidamised on igal pool olnud veidi erinevad. Olen küll hea itaalia ooperi austaja, kuid samas meeldib mulle muugi. Arvan, et eestikeelne raamat itaalia häälekoolist

ilmub just Mati Palmi sulest, ta on selles osas minust kindlasti mitmeid kordi kompetentsem.

Etteheide itaalia laulukooli põhitõdede kajastamatajätmisest haakub kriitikaga Eesti Filharmoonia Kammerkoori ning Hortus Musicuse lauljate ametioskuste kohta. Ka muusikamaailmas eksisteerib mitmeid erinevaid tõekspidamisi, maitseelistusi, arusaamu muusika eesmärkidest ja ideaalidest. Muusika, erinevalt teadusest, on mänguline tegevus. Mängureeglid aga kehtestavad asjaosalised ise: heliloojad, lauljad, dirigendid, kuulajad... Paraku lauldakse peale itaalia ooperi veel rockmuusikat, kantrit, gregoriaani koraale, vanu madrigale, atonaalseid keerdkäike ning muudki. Vaevast et itaalia ooperikool on neile kõigile just sobivaim koolitus (ehkki olen nõus, et praktilise itaalia laulukooli õigesti omandanu võib kiiresti orienteeruda suvalises vokaalstiilis).

Kui Tõnu Kaljuste hakkas viieteist aastat tagasi looma kutselist Eesti Filharmoonia Kammerkoori, siis ei võtnud ta, hoolimata tolleaege konservatooriumi tugevast survest, tööle peaaegu ühtegi spetsiaalse ooperilauljakoolitusega lauljat, sest nad ei suutnud järga vokaalkooli tõttu hakkama saada andeka dirigendi kõlaliste ettekujutuste realiseerimisega. See õnnestus hoopis paremini teiste erialade muusikutel, kes püüdsid oma vokaalseid oskusi arendada vastavalt ettekantavale muusikale. Tundub, et ka pikas perspektiivis on tulemus olnud pigem positiivne. Sellest annavad tunnistust maailma tuntuimate helisalvestusajakirjade müügiedetabelite esikohad, kontserdid maailma parimatel kontserdilavadel, pidevad koostööpakkumised Kaljuste kõrval maailma nimekaimatelt dirigentidelt. Loomulikult on võimalik kõike alati paremini teha, lauljakohad Eesti Filharmoonia Kammerkooris on aga avatud kõigile, kes suudavad konkureerida. Loodetavasti kohtame ka Eestis õppinud ooperilauljaid varsti maailma muusikaeliidi hulgas. Üheks eelduseks, et sinna asuda, võiks olla kursisolek oma erialavaldkonnas toimuvaga.

Allan Vurma

* Scripture, E.W Research in experimental phonetics: the study of speech curves. Washington,

** Helmholtz, Hermann I.F. On the sensation of tone. London, 1875.

*** Dmitrijev, L.B. Teleljajeva, L.M., Taptapova, S.L., Jermakova, I.I. Foniatrija I fonopedija. Moskva. 1990. Ljuš, D. Razvitiije I shroanenije pevtšesko vo golosa. Kiev.1988. Maksimov, I. Foniatrija. Moskva. 1987.

Ta tegi klaveri nii Nikolai II-le kui ka Jossif Stalinile

Mind suunati Tallinna Klaverivabriku direktoriks 1958. aasta veebruaris. Ernst Hiisiga olime heades suhetes kuni ta surmani 1964. aasta oktoobris. Käisin sageli tema kodus. Meil oli palju ühiseid ettevõtmisi, ta jutustas mulle palju oma elust, klaverivabriku alguspäevist.

Nii oli see alanud.

Hiis elas klaverile. Ta oli klaverite valmistamise entusiast ja meister, lisaks konstruktor. Sajandi algul oli ta käinud end täiendamas Saksamaal, Inglismaal ja Prantsusmaal, kauaaegse Peterburis-Petrogradis töötamise ajal saanud nii tuntuks, et Esimese maailmasõja ajal telliti temalt elevantuluust klaver Nikolai II-le. Revolutsioon tuli peale, klaver jäi pooleli. Mis sellest sai, seda ei õnnestunud mul välja selgitada.

Tallinna klaverivabriku sünd oli Ernst Hiisi sõnul järgmine. Oma töökojas Raeapteegi peal oli ta pärast Teise maailmasõja lõppu koos Artur Kurmetiga teinud kaks klaverit, mis said kõrge hinnangu. Kui lähenes Stalini 70. sünnipäev 21. detsembril 1949 ja talle tuli ka Eesti rahva poolt midagi kinkida, otsustanud tollased juhid Karotamm, Päll ja Veimer tellida selleks Hiisi käest klaveri. Kuna Hiisi poolt nõutud 30 000 rubla kohe rahuldati, palus ta veel 30 000 juurde. Ka see rahuldati kohe, veel rohkem nõuda Hiis ei pidanud sündsaks.

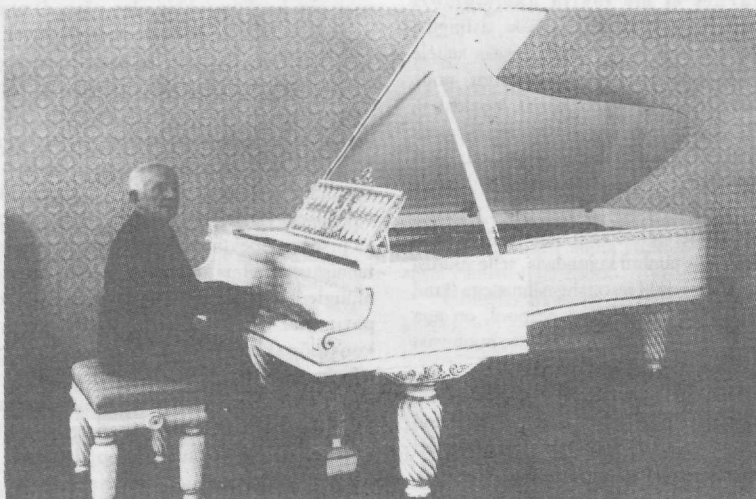
Klaver valmis, sõitsid tollased Eesti juhid seda Moskvasse ära viima, Hiis kaasas. Vastu võttis Ministrite Nõukogu aseesimees Vorosilov: "Kena pill, aga ma ei ole kuulnud, et Eestis on klaverivabrik." Pärast jutuajamist selle üle, kuidas on pilli tehtud, ütles Vorosilov: "Te saate klaverivabriku." Ning paari kuu pärast tuligi Moskvast Vorosilovi allkirjaga (H. Tammiksalu kinnitab, et ta on seda dokumenti oma silmadega näinud ja sellel oli Stalini allkiri - toim.) korraldus luua väikese Tallinna mööblivabriku baasil klaverivabrik, määrata selle peainseneriks Ernst Hiis palgaga 3000 rubla kuus ja tootmisala juhatajaks tema poeg (peagi haigestus) 2000 rublaga kuus. Direktori palgaks määrati Tallinnas 980 rubla. Et

vabrikust sai ainus kontsertklavereid tootev ettevõtte kogu Nõukogude Liidus, oli juba Hiisi enda ettevõtmine.

Hiis jutustas ka oma versiooni sellest, kuidas sain mina, erialalt mööbliinsener, hiljem tehase direktoriks. Algul oli sellel ametikohal vabriku endine direktor, parteitu Osvald Kuub. Ta oli küllalt hea majandusmees, oli oma ettevõttesse saanud mõned Theodor Ussisoo hea kooli läbinud mehed ja klaverivabriku asutamisel lõi see Hiisile head starditingimused. Kuid Hruštšovi sula saabudes lõi välja Osvald Kuubi ärimehevaist; ta hakkas klavereid hea raha eest müüma Taga-Kaukaasiasse, Hiis tahtis aga neid toota vaid tuntud muusikaasutuste ja väljapaistvate pianistide jaoks. Ta palus end Käbinil vastu võtta ja läks tema juurde kalligraafiliselt kirjutatud - omal ajal oli ta olnud kroonikirjutajaks - avaldus kaasas. Käbini kabinetti astudes võttis selle välja ja deklareeris: "Andke mulle direktoriks kommunist!" Arvatavasti kalkuleeris ta, et kommunistid pole ärimehed.

Hiisiga koos klaverivabrikut uuendamas.

Hiis oli siis juba üle 85 aasta vana ja ainus laia profiiliga spetsialist vabrikus. Teda tuli hoida. Kehtestasin korra, et ta

viibis tehases vaid 2 tundi päevas, ise autoga töin ja viisin, püüdsin igati ta eest hoolitseda. Nii palju, kui mina tean, lähtusid samast ka tollased Eesti juhid, lükates tagasi Hiisi soovid sõita välismaale, ka oma ühe poja juurde Rootsi - paljugi, mis võib vanal inimesel teel juhtuda. Hiis paistis aru saavat, kuid oli pahane Vorosilovi peale: tema reisib, aga mul ei lasta!

A
D1
8
9
6Ratturite
klubi
liige
Ernst
Hiis

125

Oli selge, et Hiisi enam kaua rivis hoida ei saa, hakkasin otsima tema kõrvale teisi spetsialiste. Hiisi endisest töökaaslasest Artur Kurmetist sai tehase peakustik. Leningradi Metsamajanduse Instituudis muusikariistade valmistamist õppivad Kalju Käspre ja Valeri Musta tõin meie juurde praktikale ja hiljem ka tööle.

Hiisiga koos planeerisime ja viisime ellu mitmed uuendused. Käisin Moskvast nii palju peale, et saime valuutat materjalide ja tööriistade ostmiseks välismaalt. Osaga neis tööriistadest töötatakse praegugi.

Omamoodi kurioosum oli meil OTK, pealegi erialase ettevalmistuseta. Likvideerisime selle ametikoha ning meeste vastutus oma töö eest tõusis. Iga järgnev lüli kontrollis ise, et eelmise lüli töös poleks praaki.

Oma tööst uhkust tundvad mehed leppisid ka väikese palgaga. Kuid mingil määral mõjus see olukord rusuvalt. Saavutasime, et meie suhtes kehtestati senise

kergetööstuse tariifide asemel kõrgemad metsatööstuse tariifid, viidi sisse kõrgekvaliteedilisele tootmisele sobiv premiaalkuupalk. Moskvast õppinud ja vene keelt vabalt valdava parteilasena oli mul muidugi keskvoimudelt hoopis kergem midagi saavutada kui Kuubil.

Ka vaba aja sisustamise peale mõtlesime. Aasta lõpul norisime endale

teistes ettevõtetes ülejäävad kultuurisummad, muretsesime korralikud pillid, lõime oma orkestri. Jne. Jne.

Oli väga hea õhkkond.

Hiisil oli kogu vabrikus muidugi väga suur autoriteet. Talle andestati mõned tema veidrused. Näiteks see, et et ta näitas küll ära detailide mõõtmed, kuid ei täpsustanud sentimeetrites ega millimeetrites. Mehed muigasid ja arvestasid ise välja.

Tooksin paar näidet vabrikus sel ajal valitsenu õhkkonnast.

Palgaraha ja palgalehed toodi tööliste juurde. Nad võtsid oma palga, andsid allkirja. Ilma mingi kontrollita. Kui oli olnud rahareform ja rubla kurssi tõstetud 10 korda, võttis üks kiirustav mees esimesena palga välja. Peagi tuldi mulle ütlemas: raha vist ei jätku. Kas tõesti on meie hulgas ebaaus inimene? Ei või olla! Kohe saabus kiirustaja tagasi, ähmi täis. Ta võtnud palga vana rahakursi järgi: 10 korda rohkem. Mis nüüd teha? Rahustasin ta maha: inimene ikka eksib. Mingu tunnistagu meestele üles. Nii ta tegigi. Hiljem ma ei kuulnud, et ise palga võtmisel oleks olnud mingeid arusaamatusi.

Meie mehed tegid klaverite valmimise puhul napsi küll, kui purju ei joodud. Kord Balti jaama restoranis läks üks mees miilitsaga õiendama ja see viis ta kainestusmajja. Klaverivabriku mees kainestusmajas - see oli ennekuulmatu! Sealne ülem, minu vana tuttav, helistas mulle järgmisel hommikul. Käskisin mehe töö juurde saata, kutsusin rahva kokku. Noomisid teda ja otsustasid võtta käendusele. "Võite minna!" ütlesin mehe kohale toonud miilitsale.

Unistused, mis pole teostunud.

Hiisi tunti klaverivalmistajate hulgas ka välismaal, nähtavasti selle pärast on nüüd klaverivabrikut omava aktsiaseltsi nimi HIIS. Oma elu lõpupäevadel konstrueeris ta uut klaverit, mis pidi tulema Steinwayst parem. Ta ei suutnud seda tööd lõpule viia.

Täitumata on jäänud ka üks teine Ernst Hiisi unistus: viia vabrik klaverite tootmiseks sobivasse, kuivemasse paika. Selleks oli juba eraldatud koht Mustamäel. Kuid see otsus muudeti ära - nüüd on seal katlamaja. Hiljem eraldati maa Leningradi (praeguse Peterburi) maantee äärde. Minu arvates on see paik ebasobiv, liiga niiske. Ja vundamendist kaugemale pole praegu ehitusega jõutud: pole raha.

Arnold Laev,

Tallinna Klaverivabriku direktor aastatel 1958 - 1963

Ernst Hiis (paremal) ja Arnold Laev

ERNST HIIS: "EESTI KLAVER PEAB SAAMA KUULSAKS!"

Kui mina siia majja 1949.a. tööle tuln, oli siin artelliks ümberregistreeritud väike mööblivabrik. Üks meie töödest oli pressida valmis selle kontsertklaveri kaas, mille Ernst Hiis oli meisterdanud Eesti Raadiole. Kui järgmisel aastal loodi Tallinna Klaverivabrik, siis võib-olla sellega seoses pandi see just meie ruumidesse. Peainseneriks tuli Ernst Hiis, kes oli siis juba 78-aastane.

Oma vanuse kohta oli ta väga kõbus, nii et kaks aastat hiljem, kui pidasime tema juubelit, tehti tema kohta laul:

Aastatelt kaheksakümmend, välimuselt viiskümmend, hingelt kakskümmend viis see on meie peainsener Ernst Hiis.

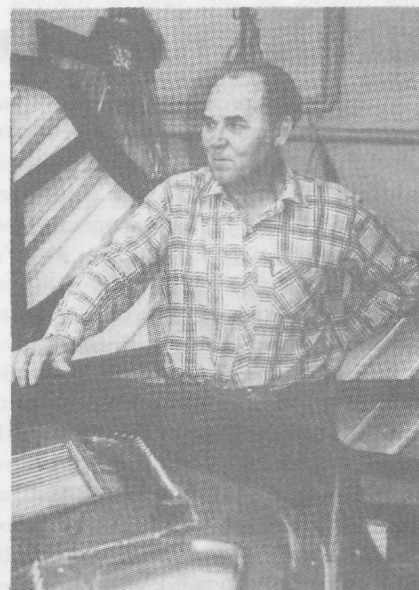
Vabrikusse tulnud, tutvus Hiis siinsete tiserlertega, vaatas, kuidas nad töötavad, kuidas tööriistu hoiavad ja valis 30 mehest välja neli. Mina sattusin ka nende hulka, hakkasin tegema kõlalaudu ning olen sellele tööle jäänud senimaani. Hiljem võttis ta hoolika valiku põhjal inimesi juurde.

Klaverite valmistamine oli meile kõigile täiesti uus tegevus. Hiis, väikest kasvu hallipäine mees, hall kittel seljas, oli kogu aeg meie keskel, õpetas ja andis nõu, nõudis äärmist täpsust. Ei kärkinud ta kunagi, kui kellegagi oli vaja põhjalikumalt rääkida, kutsus asjalikule jutuaajamisele oma kabinetti.

Alustasime kõige raskemast - kontsertklaverist. Lifti veel polnud. Et esimest tiibklaverit välja viia, tuli aknaauk kuni põrandani alt ära lõhkuda ja mööda plankudest kaldteed ettevaatlikult all ootava auto kasti libistada. Hiljem hakkasime tegema kabinetklavereid ja lõpuks pianiinosisid. Kuidas me raskemalt kergemale minnes kõigega hakkama saime, selle üle võib tagantjärele imestada.

Valinud hoolikalt kaadrit, oskas Hiis ka head töömeeleolu hoida, kasutasid selleks kohati ebaharilikke meetodeid. Ühel hommikul tuli mu naaber, turske Saaremaa mees, tööle pahas tujus, nohises ainult omaette. Hiis küsis minult, mis tal viga, mina ei teadnud. Siis ütles: "Mine too pudel napsi!" Kui käsk täidetud, poetas ta vargsi pudeli mu naabrimehe töökohta juurde, ise küsis: "Mis see on?" ja lisas: "Kui ta juba siin on, eks siis võtame ära." Igaüks sai pitsikese, sinna juurde väheke naljajuttu. Väike lõõgastus tegi töötaju paremaks, mu naaber ka ei nohisenud enam.

Mõni teinegi kord, kui pingeline töö tegi närvid mustaks, tõi Hiis pudeli napsi, igaüks sai pitsikese, töö pidi siis lõbusamini minema. Ta teadis, et keegi lääbakile ei jää, oli ise sellised inimesed välja valinud ja niisuguse meeolu loonud, armastas öelda:

Meister Hugo Tammiksalu

Foto: Kersti Grünberg

"Siin on koos niisugused mõistlikud mehed, et töö viinavõtmist ei sega." Nende suhtes, kelle teadis olevat teist masti mehed, võis olla terav. Ühele mehele, kes tahtis ka klavereid ehitada, ütles: "Sina võid planku värvida, aga mitte klaverit ehitada."

Niisuguses lõbusas, kuid piiripeetud meeolus möödusid ka meie peod. Oma 80. sünnipäeva tähistamise alguses tõstis ta kõigepealt klaasi: "Tervist, klaveriehitajad!" Ja peagi lisas: "Kus on Salme (üks meie naistöötajaist)? Ma tahan minna tantsima."

Nii kujuneski välja, et kui teistes ettevõtetes läks osa toodangust teise ja kolmandasse sorti, siis meil midagi niisugust ei juhtunud. Ka siis, kui Hiis ise ära oli, algul Riias sealset muusikariista vabrikut käima lükkamas, 90-aastaseks saanult pensionile jäädes. (Suri ta 92-aastaselt). Hinnangud olid kiitvad, meie klaverid leidsid tunnustust ka rahvusvahelistel näitustel. Saime tunnustatuks ka Eestis. Hiisi 85. sünnipäeval laulis RAMi kvartett, kohal olid tuntud muusikud eesotsas meie klaverite "degusteerijate" Anna Klasi ja Bruno Lukiga.

Kui Hiis oli juba pensionil ja elas oma Hiisu ja Kivimäe vahele ehitatud majas, käisime me, vanad olijad, tal vahetevahel külas. Hiis kordas ikka: "Olge täpsed! Tehke häid klavereid! Eesti klaver peab saama kuulsaks!" Eks ta seda saanudki. Olen kuulnud, et üks tuntud klaverikunstnik - nime ei mäleta - proovinud kõrvuti seisnud Steinwayd ja Estoniat ning valinud mängimiseks Estonia.

Hugo Tammiksalu,

Tallinna Klaverivabriku kõlalaudade valmistaja

“On asju, ka Eestimaal, mis mind kurvastavad, aga on ka neid, mis rõõmustavad.”

Käesoleva aasta aprillis tähistab oma 80. sünnipäeva nimekas eesti vanema põlvkonna dirigent **Roman Matsov**. Temast sai saatuse tahtel dirigent sõjajärgse perioodil ja sama ametit peab ta vaatamata soliidsele eale tänapäevani, andes kontserte erinevates välisriikides erinevate orkestritega. Tema juures on õppinud terve rida nimekaid eesti dirigente, nagu Peeter Lilje, Arvo Volmer, Tõnu Kaljuste, Endel Nõgene. Vaatamata mineviku keerulistele aegadele pole vanameister kunagi oma tõekspidamisi hüljanud. Seda iseloomustab fakt, et ühena vähestest tuntud muusikutest tollases NSV Liidus pole Matsovit kunagi suudetud parteisseastumise avaldust kirjutama panna. Seda sammu ei suutnud 60-ndatel aastatel teatavasti enam vältida ka üks XX sajandi muusika suurkujusid Dmitri Šostakovištš. Tahtmatult tekib soov visa vanameistrilt võrrelda ungari päritolu dirigendi Soltiga (85), kes samuti pole siiani aktiivsest kontserditegevusest loobunud. Kuivõrd tihe ja etteplaneeritud on Roman Matsovi töögraafik, iseloomustab tõsiasi, et Muusikalehe poolt teda külastades sain eelnevalt kokku leppida täpselt 60-minutiliseks intervjuuks, mis, tõsi küll, kujunes minu õnneks veidi pikemaks. Arvasin, et mind võtab vastu vanur, kuid õige pea tundsin, et olen tugevalt eksinud, vestlesin hingelt noore mehega.

Hr. Matsov, rääkige palun oma päritolust! Teie suguvõsas on teadupoolest ka aafrika verd?

Tegelikult ma olen eestlane ja jään ka eestlaseks. Vanadest kirikuraamatuid selgub, et minu vanaisa nimi oli 1819. aastal Matsoo. Venestamise ajal pakuti minu vanavanaisale maad, kui ta oma nime lõppu paneb kahe “o” asemele “v”. Vanavanaisa olevat õelnud, et tal on täiesti ükskõik, mis ta nimi on, kuid maad on tal vaja. Ta oli maaharija ja kalamees. Minu ema üks esivanematest oli päritolult abessiinlane. Abikaasa on mul armeenlanna Gruusiast ja lapsed passi järgi eestlased, kuigi nende soontes voolab igasugust verd.

Sündinud olete te aga Peterburis?

Jah. Minu vanaisale pakuti sinna aednikukohta ja ta kolis oma seitsme lapsega Peterburi. 1922. aastal opteerus minu isa Tallinna.

Lõpetasite Tallinna Konservatooriumi 1940. aastal cum laude klaveri ja viiulerialal, kusjuures lõpueksamil mängisite kahte Tšaikovski kontserti (nii viiulikontserti

kui ka 1. klaverikontserti). Tean, et sel perioodil tegelesite paralleelselt ka kompositsiooniõpingutega A.Kapi juures. Miks katkes hiljem Teie heliloominguline tegevus?

Pärast õpinguid Berliinis naasin ma 1940. aastal Eestisse, kus meile “pakuti” bolševike rezhiimi. Tollane Kultuuriministeerium andis võimaluse õpinguid jätkata Leningradi Konservatooriumi aspirantuuris. Seal käisin ma ka Šostakovištši kompositsioonitundides. Hiljem leppisime me siiski temaga kokku, et ma sellel alal ei jätkata. Ta arvas, et mul erilist annet heliloominguga tegelemiseks ei ole. Minu tööd olid n.ö. “kapellmeisterlikud”, puudus omanäolisus. Pisut siit, pisut säält, kuid õiget sädet selles ei olnud.

Šostakovištš keeras seega Teie “heliloomingukraani” kinni?

Jah. Ja ta tegi seda ka õigesti. Šostakovištšiga on Teil olnud väga tihe loominguine koostöö. Millal Te tema teoseid esmakordselt dirigeerisite?

1946. aastal oli ta Leningradis toimunud

dirigentide konkursi esimees. Ka mina osalesin sellel konkursil ja sain II preemia. Sellest ajast alates süvenesid meie kontaktid veelgi. Eriti tihe oli koostöö ajal, kui ma kavatsesin Estonia Teatris lavale tuua “Boriss Godunovi”. Ma nägin, et Šostakovištš on teinud “Boriss Godunovile” uue orkestratsiooni ja otsustasin Estonia lavastuses seda rakendada. Sõitsin Leningradi, kus me koos Šostakovištšiga töötasime avalikus ja konservatooriumi raamatukogus läbi kõik sellele ooperile tehtud orkestratsiooni variandid. See oli väga huvitav ja pikaajaline töö, mis aitas kaasa lavastuse õnnestumisele.

Lisaks sellele olen kandnud Eestis ja ka välismaal ette kõik Šostakovištši sümfooniad, v.a. II ja III.

Miks need jäid välja?

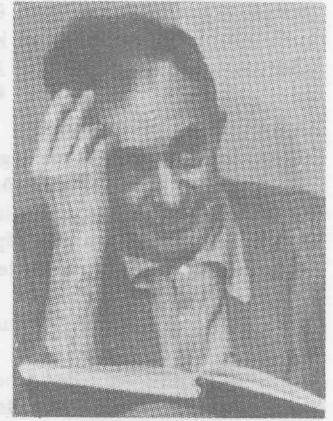
Ta ise palus, öeldes, et need on eksperimentaalsümfooniad.

II ja III sümfoonia on tal teatavasti “punase” temaatikaga (II pühendatud Oktoobrirevolutsioonile ja III 1. maile). Kuidas Te aga interpreedina hindate tema XI ja XII sümfooniad, mis on ka temaatika poolest (vähemalt alapealkirjadele toetudes) samalaadsed?

XI sümfoonia on grandioosne teos. XII sümfoonia on aga nagu lihavõttemunake. Kui Šostakovištš oleks kirjutanud ainult XII sümfoonia, oleks ta ikkagi suur helilooja. Aga ta on loonud ka paremaid teoseid.

Rääkige palun kuidas Teil õnnestus Šostakovištši “ärakeelatud” VIII sümfooniad esitada Moskvas? Mis trikiga Te suutsite murda ametkondlikud barjäärid?

See sümfoonia oli tõesti keelatud. Meil Eestis oli tol ajal kultuuriministriks Ansberg. Ta käis Keskkomitees rääkimas, et seda on vaja teha, kuna eestlased peavad näitama, et nad on teistest ees. Nii saigi VIII sümfoonia ettekandele. Vastuvõtt Moskvas oli väga soe. Ka Šostakovištš oli

80

ise kontserdil. Pärast seda helistas ta mulle ja ütles end olevat mulle väga tänulik, et ma julgesin seda teha.

Meil oli veel teisigi julgeid ettevõtmisi. Mõned näited. Omal ajal oli näiteks ka Stravinski keelatud. Me tahtsime ühel kontserdil esitada tema “Püha kevade”, kuid Keskkomitee poolt tuli keelav otsus. Õnneks oli samal kontserdil esimeses pooles solistik Emil Gilels. Lääksime koos temaga Keskkomiteesse, kus ta ütles: “Vaatamata sellele et niisugust asja NSV Liidus ei mängita, tuleks see siiski ette kanda, sest “Püha kevad” on grandioosne teos.” Pärast seda saime ettekandele.

Kummaline oli lugu Händeli oratooriumiga “Israel Egiptuses”. Me valmistasime selle teose ette, kuid trehvas nii, et samal ajal algas 6-päevane sõda Iisraeli ja ta arabia naabrite vahel. See oli 1973. aastal. Muidugi keelati teose ettekandele ära.

Omaval ajal kandsime ette palju oratoriaalseid suurforme, mis on minu lemmikzhanr: Mozarti “Reekviem”, Händeli “Messias”, Beethoveni “Missa Solemnis”, Bachi h-moll Missa ja “Matteuse passioon”. Aga ka Šostakovištši “Laul metsadest”, Sviridovi oratoriaalsed teosed, Tambergi oratooriumid ning Pärdi koorile ja orkestrile loodud teosed. See oli võimalik, kuna meil oli hea koor (hr. Matsov peab silmas ER segakoori - AP).

(Järgneb)

Aaro Pertmann

Ameerikaski võivad eestlased ära elada laulust.

Märtsi keskel oli taas Tallinnas (Estonias), Viljandis (Kultuurihoones), Tartus (TÜ aula) võimalus kuulata *world-muusikat* nüüd New Yorgis elavate vendade Tarmo ja Toomas Urbi esituses. Kodulinnas oli Urbide esitatava eheda muusika vastu huvi õppurite keskel niisama suur kui seitsmekümnendate alguses mil Tarmo ise ülikoolis tudeeris.

Akadeemilise laulukoolitusest.

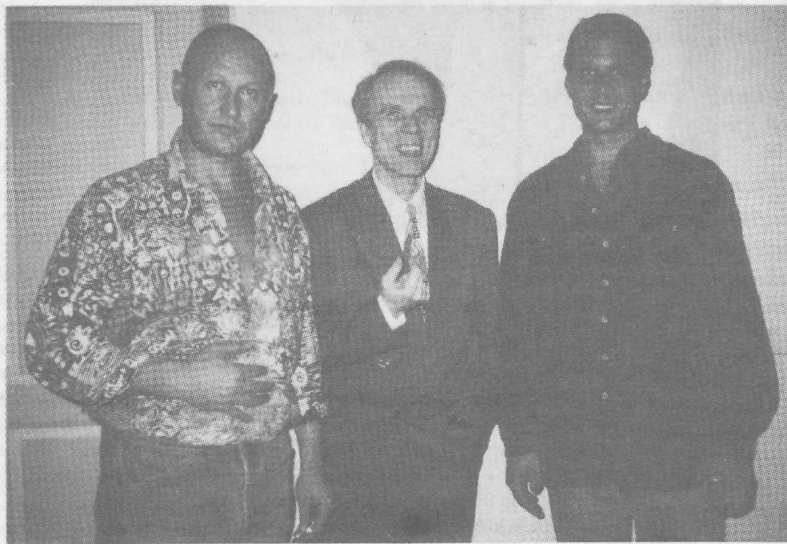
Vaatamata kuueaastasele vanusevahele laulsid vennad koos juba siis, kui Toomas oli alles viiene. Toomas (38) ja Tarmo (44) õppisid mõlemad omal ajal Tartu 8. keskkoolis. Kodu emalt (laulis naiskooris) kaasa saadud innustus viis nad Tartu poistekoori. "Alfred Pender ja Uno Uiga andsid meie häälele lihvi. Mingil ajal tundsin, et kurk hakkas laulmisest valutama. "Urb, ära laula vibraatoga!" noomis koorijuht. Nii ma läksingi pärast häälemurret oma teed otsima.

Kuuekümnendate lõpp pakkus mitmeid variante. Mu pinginaaber oli Tarmo Pihlap. Ääretult andekas, kuid ta ei püüdnud isikupärast leida, läks sissetallatud radu. Meil oli klassis koguni neli Tarmot, kes said muusikuiks. Liis Tarmo - pianist, Vardja Tarmo - ERSO viiuldaja. Alustasin pärast koorist lahkumist lihtsate lauludega koos Peeter Toomaga. Nii kõik algas. Tudengipäevad, EÜS, noorte suvepäevad - meil oli avar auditoorium. Keskkoolis olin kirjandusõpetajalt Saagelt saanud mõtlemis-süvenemise võime. Mind inspireeris tohutult Artur Alliksaare, Joel Sanga, Ernst Enno, Juhan Liivi sügav luule. Liiv on fantastiline - kurb, traagiline, napsõnaline. Viisistasin paljud ta luuletused, esitasin neid kitarril saatel", vaatab Tarmo mõtlikult tagasi algusesse.

Toomas Urb: "Nooruses tõmbas meid nii sport kui ka muusika. Mõlemaga ühtmoodi hästi tegelda oli raskevõitu.

Sattusin korvpalli õppima, kuid rohkem kiskus mind koos vanema vennaga laulma. Astusin lavakasse Mikiveri õpilaseks. Pärast lõpetamist töö draamateatris, siis jälle vennaga rändlaulikuiks."

Uno Uiga: "Isa vedas Urbe spordi poole, kuid ema muusikaarmastus jäi lüürilise baritoniga vendades peale. Nad laulsid poistekooris pikka aega, olid väga andekad. Koor oli nende muusikakool. Reisisime kõvasti mööda NL suuri linnu - Kaukaasias, Ukrainas, Lätis, Leedus. Nende menükuse eelduseks kogu maailmas on see, et nad tulevad lavale alati lõpuni viimistletud lauludega. Laulavad südamega, vaimustades esitusest. On ka head suhtlejad."

Tarmo ja Toomas Urbi vahel on nende poisipõlve Tartu-kooli praegune direktor Raul Lääne

Laulud sündisid öises vanalinnas jõlkudes.

Tarmo Urb: "Aastaga sai inglise fillist villand, maandusin vabatahtlikult Kroonlinna kroonu allveelaeva. Mind löödi seal isegi kartasast välja. Üritasin laulukooriga luua. Töömehest isa lootis ikka veel minust teha omasugust tublit töömeest. Ei saanud, olin boheemlasliku hingelaadiga. Kui 1976.a. astusin Tallinna lavakasse, võlus mind tohutult Alliksaare luule. Tunnetasin, et read on muusikaalsed, arvasin neist saavat kihvtid laulud. Hulkusin mööda öist linna, peas viisijupid, vaim otsis öövaikusel muusikat. Oli ime, et mind arvukate loengust puudumiste pärast välja ei löödud. Merle Karusoo vist mõistis mind. Mul

meeldis lavakas olla, ma vajasin seda õhkkonda, näitlejaks saada ma aga ei tahtnudki. Tegin 10 Alliksaare luuletust lauludeks. Need olid tudengite hulgas populaarsed. Linda Alliksaar on kinkinud mulle osa kaasa avaldamata luuletusi, mul on ainuke exemplarid. Meeldejäänud oli laulmine Dominiiklaste kloostri õuel. Olime vennaga kui laulvad preestrid. Meie lihane tädi Silvia Urb kutsus meid vahel teatrisse ooperiproovi kuulama. Kuigi vend Toomas lõpetas lavaka ära, mina mitte, pole meil klassikalist muusikalist haridust. Heliredelite laulmise meeletootmine on mulle ikka olnud vastukarva. Võlunud on loominguiliselt spontaansed hetked."

Laulud tulevad südamest.

Aulas musitseerivad Tarmo (kitarr + laul) ja Toomas (suupill + laul) suhtlevad publikuga mängleva kergusega. Nad räägivad oma laulude tekkest ja elust. Võrdlen täiskiilutud aula pidulikku vaikust tudengipäevaga, kui tollases EPA saalis kuulasid stuudioosused hardas vaikusel kitarril saatel laulvat noorukest samakursuslast Tarmot. Ka siis oli saal pilgeni täis.

Esitatu on lavalolijate omalooming. "Laul peab südamest tulema, laul peab ilus olema. "Ööbikulaul" sündis Venemaal, "Koolilugu" (telliti 80-ndal TV-sse) Kopli trammis teel TV-

sse esinema. Vene keele oskamisest on palju tulu olnud, klassikaline kirjandus, mida sain Petrozavodski vanglas küllusega lugeda, pakkus säravaid vene pärle. Sattusin vangi, tõelise eluülikooli, kuna võimudele ei meeldinud mu sõbrad, soeng ega elulaad: vabakunstnik - parasiit, kes on osanud 1980.a. kapitalistlikus Rootsis välja anda oma lugudega plaadi. Vanglas täienesid tublisti mu teadmised inimlikkusest, rumalusest, osa lugusid sündis seal. "Aga tee ei lõpe, otsa tee ei saa" on lugu heitlikest aegadest," mõtiskleb laulude vahel vanem vend Tarmo.

Kuidas ja miks Eestist ära mindi ning kuidas Ameerikas elatakse, sellest järgmisel korral.

Malle Elvet

MUUSIKA POLAARJOONE TAGANT

Kolтта hõimu muusika propageerija Jaakko Gauriloff.

Kolttasaame on Soomes umbes 600. Nad on vähemus rahvusvähemuse sees. Kolтта keeles on neli murret, mis erinevad üksteisest nii palju, et neid võib nimetada omaette keelteks. Kõige enam räägitakse Suonikylä murret.

Kottasamiididele omane muusika on *leudd*, balladitaoline laul. (Erinevalt teistest saamidest pole kolttadel joigutraditsioone.) Neid laulab Jaakko Gauriloff, kes on Soomes teinud tuntuiks ka kolтта lööklaule ja tantse, ka *reggaesid*. Abiraha toetusel tegutsedes on Gauriloff pühendunud vaid muusikale.

Ta on pärit üheksaliikmelisest perekonnast, milles isa oli osav tantsija ja laulja, isaema Kaisa aga oma aja tuntuim leuddide laulja, pärit Luujärvelt (Lovozerost) teisel pool piiri. Korduvalt seal uurimiskadeld käies on Jaakko Gauriloff leidnud Vene poole kolttade hulgas sugulasi. Lindistatud lauludest võiks kokku panna kasvõi tase "Kalevala", jutustab innustunud Gauriloff nende retkede tulemustest.

Tantsumuusika sai Gauriloffi pärisosaks 1964. aastast, kui ta võitis ühe konkursi, esines seejärel mitmel pool, 1970. aastast aga lepingu järgi nelja aasta jooksul igal laupäeval Rovaniemi raadios. 70-ndail aastail esines Gauriloff televisioonis, hakkas tegema kolttakeelset dzhässmuusikat. Kui talt küsiti, kas see on võimalik, küsis ta vastu: kas neegrilise dzhäss kuulub soome muusikasse. 1982.a. sai üks ta lugu populaarseks kogu Soomes. Sellele aitas omakorda kaasa väike skandaal. Esimesel ettekandel ülesoomelises raadios jäeti esineja nimi mainimata. Lapimaa peamine leht kirjutas järgmisel päeval sellega seoses vihaselt, et vähemusrahvuste esindajaid rõhutakse. Asi jõudis Helsingi lehtedesse ja Gauriloff sai hulga esinemispakkumisi.

1984- 89 oli Jaakko Lapi lääni artist. Viimased kolm aastat on Gauriloff esinenud sügiseti Ylläksel ettekantavas ooperis "Valko", mille jätku praegu harjutatakse. Gauriloff ütleb, et klassikalises ooperis ta ei laula, küll aga Ilpo Saastamoineni kirjutatud etnomuusikalistes ooperites, kus esitatakse ka leudde meenutavaid aariaid.

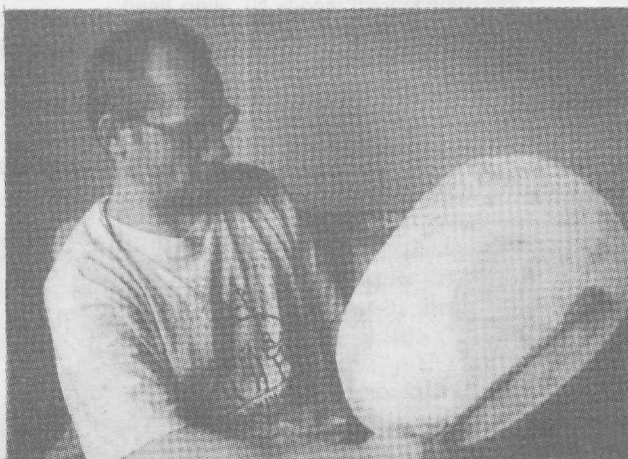
"Sevettijärvel on kaks noort, paljulubavat algajat muusikut, keda õpetan praegu. Seal on mõnisada kilomeetrit lähimasse muusikakooli. Pealegi on kolтта keele osas puudu õpetajatest", räägib ta.

Keele säilitamiseks on Gauriloffil idee, mida veel pole ellu viidud: täiskasvanutele peaks korraldatama emakeele rääkimise ja kirjutamise kursused, et keel täiesti ei ununeks. Õnneks on nüüd Sevettijärvel põhikooli vanem aste, nii et

lastel pole vaja minna väga noortena õppima kaugele võõrasse keele- ja kultuurikeskkonda.

Kolтта keel sai oma ortograafia alles 60-ndail aastail ja seetõttu oskavad seda kirjutada vähesed, nende hulgas Gauriloff. Ta on ka tõlkinud Soome populaarseid hitte kolтта keelde ja tahab nendest välja anda oma CD, kus, nagu eelmises, 1982.a. ilmunus, on ka leudde. Paljud küsivad ja ostavad, eriti Vene poole peal, kus kolttakeelseid plaate pole.

Oma tähtsaimaks tööks peab Gauriloff praegu leuddide korjamist ja lindistamist. Sellega on kiire, sest nende esitajad on nüüd 70 - 90-aastaselt. Ohukord on parem Vene poolel, kus

W. Saari talle Norrast kingitud trummiga.

leudde on säilinud laiemal alal ja neid oskavad ka nooremad inimesed.

Ja muidugi noorte õpetamine, sest peale Jaakko Gauriloffi ja tema venna Leo pole kolttalasi - artiste. Ta on tähendanud, et kolttad hakkavad juba kõnelema emakeelt ja õpetama seda lastelegi ning usub, et tema innustuse säde oma keele ja kultuuri vastu puhkeb kord leegiks. Ta tahab kolтта laule lauldes ja noortele õpetades sellele ise kaasa aidata.

Annukka Hirvesvuoppio

Wimme Saari digitaalne joig

Uues joigulaulus kasutatakse digitaalset rütme ja kunstlikke looduse häälid. Kuid selle juured ulatuvad iidsetesse saami pärimustesse. "Ma ei pea end traditsiooni hävitajaks," kinnitab ambientartist Wimme Saari. "Kuigi arranzheerin, kõlavad vanade joigude meloodiad taustal," lisab ta põhjamaise aktsendiga.

Sündinud põhjas Kelotti järve ääres, huvitus ta joigudest 15- aastasena, kui pärimuskultuuri suhtuti halvustavalt ja nõidadeks nimetatud saamid ise häbenevad joige.

"Onu Niilo laulis nukraid viise: Maa on raske, elu on raske," kuid iseenesest oli see muusikateraapia. Laul oli nukker, aga lauldes ununes nukrus. Ka ambientstiil sündis muusikateraapiistel kaalutlustel," seletab Saari.

Lõuna - Soome progressiivsed ringkonnad võtsid Wimme hästi vastu ja esimese kasseti järel kuulutasid ta klassikuks. Wimme tuligi Lõuna - Soome elama, hakkas suhtlema sealsete kuulsate dzhässmuusikute ja arranzheerijate ning helirezhiissõõridega.

Wimme mängib CD-lt ette oma esimese loo. "Kord saunast tulles võtsin kaks mikserit ja proovisin, kuidas tuleb välja falsett. Hiljem lisati taustaks sõudmise hääl. Olen ju kasvanud Kelottijärve kaldal. Ettekanne kutsus esile mälu pildi tundrajärvel sõudvast ja joigu laulvast saamist, taustaks sinine tundra."

Nüüd esitab Wimme oma muusika audiovisuaalsena. Mõned on õelnud, et see on hea leid, teritab fantaasiat. Visuaalne kujutus sünnib kõigepealt Wimme peas: kui ta hakkab laulma joige, siis tulevad ta vaimusilme ette pildid, küll reaalsed, küll fantastilised, mõnikord veel värvid ja jooned. Hiljem need pildid pannaksegi muusikaga sünkroonselt jooksma.

Kuid on juhtunud ka teistpidi. Kord tuli Wimme pähe pilt, kus vaheldusid sinine maa, tundra ja tuul. Ta hakkas ise looma sellele fantaasiapildile sobivat joigu. Nii sündis lugu "Sinise maismaa tuisk", sõprade lisatud tausta rütm annab värvi juurde.

Algupäraselt saatsid saamid joige trummi või kandletaolise pilliga. Nii püüab teha ka Wimme Saari. Ta on proovinud ka mitmesuguseid uusi instrumente,

kasutanud süntesaatorit. Kuid see pole see ja mitte ainult joigide puhul, kui nüansid, ülemhääled, kipuvad kaduma minema. "Minu kõrvade jaoks on need pillid sumud. Küll hääl tuleb, kui mängija on hea, aga minus ei tekita see pilte. Kuulan üldse vähe muusikat," ütleb ta.

Viimasel ajal on Wimme Saari teinud koostööd Rootsi Hedingarna- nimelise ansambliga. See on maailmanimi, tema plaatide tiraazhid on umbes 35 000, Soome samalaadsetel ansamblitel vaid 3000 - 4000 eksemplari. Rootslaste armastatud nükkelharf ei ole Wimme Saari meelest joigudele sobiv, ta eelistab pehmema kõlaga pille. Kuid ühistöö hakkas laabuma ja pildid tulid silme ette. 1996.a. sügisel sai ühistööna valminud CD maailmamuusika konkursil Texases 3. koha.

Peagi tuleb välja teine CD. Selles põhjamaade ühistöös on valminud ka muusika Raul Anders Simma Lapimaa elust jutustavale filmile "Minister", mis tuleb ekraanidele 1997.a.

Helirezhiissõõri hariduse saanud Wimme Saari hakkab 1997.a. valmistama programmi Yleisradio Saamelaisradiole.

"See on nüisugune imelik kultuurisurimuri," naeratab ta. Ilmselt on mehel juba valmis kujutuspilt selle vormist.

Reijo O. Holopainen

Lood on ajakirja "Uusi Kansanmusiikki" 1996.a. 3. ja 6. numbrist kärbitult tõlkinud

Herbert Vainu

UUT EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU MUUSIKAFONDIS

KIRJANDUS

Arho, Anneli. György Ligeti "Atmosfäärid" - Tln., 1997. - 91 lk.: ill., noot.
Cage, John. Silence. - London, 1995. - 276 p.
Jakobi, Richard. Musikleben in Deutschland: Struktur. Entwicklung. Zahlen. - Bonn, 1996. - 148 s.: ill.

NOODID

Karp, Eve. Muusika: IX - Tln., 1996. - 152 lk.: ill. - Muusikaõpik 9. klassile.
Kõrgemägi, Raivo. Päikeselapsed. - Tln., 1996. - 55, (1) lk. - 1-3 häälele ak. märkidega.
Lend, Maris. Kingi üks naeratus: jõululaule lastele. - Tln., - 23 lk.
Vaimulikud laulud. - Tln., - 47 lk.
Basque scores (Baski rahvalaulude kogu). - Tolosa, 1996. - 103 lk.
Lysight, Michael. 40 etudes rythmiques a la pulsation. - Bruxelles, 1992. - Viiulile, oboele, flöödile vms. - 20 lk.
Schumann, Robert. (II osa: Intermezzo ja IV osa: Finale viiulisonaadist). - Amsterdam, 1935.
Wasmuth, Jan-Jürgen. Cantate Domino canticum novum. - Walsrode, 3-7 häälele a capp. ja pillidega. - 23 lk.

KOMPAKTPLAADID

Bach, Johann Sebastian. Cantatas; perf. by: Emma Kirkby (soprano), David Thomas (bass), The Taverner Players, cond. by Andrew Parrott. - London, 1982.
Bach, Johann Sebastian. Hunt cantata: Was mir behagt, ist nur die muntre Jagd, BWV 208; perf. by: Jennifer Smith, soprano (Diana), Emma Kirkby, soprano (Pales), Simon Davies, tenor (Endymion), Michael George, bass (Pan), The Parley of Instruments, cond. by Roy Goodman. - London, 1986.
Bernstein, Leonard. Chichester psalms; perf. by: Corydon Singers, Dominic Martelli (boy soprano), Rachel Masters (harp), Gary Kettel (percussion), Thomas Trotter (organ), cond. by Matthew Best. - London, 1987.
Dowland, John. Lachrimae or Seaven teares; perf. by: Paul O'dette (lute), The Parley of Instruments Renaissance Violin Consort, cond. Peter Holman. - London 1993.
Elgar, Edward. The black knight. Scenes from the Bavarian Highlands; perf. by London Symphony Chorus, London Symphony Orchestra, cond. by Richard Hickox. - Colchester, 1996.
Händel, George Fredrich. Musick for the royal fireworks: first ever recording on period instruments of the original 1749 scoring; perf. by: The Choir of New College, Oxford, The King's Consort, cond. Robert King. - London, 1989.
Haydn, Joseph. Orfeo ed Euridice: ooper 4 vaatuses, perf. by: soloists, Maria Struve Children's Capella, Kvartettilaulajad Men's Choir, Ensemble XXI Moscow, cond. by Richard Bonyng. - 1996.
Lassus, Orlande de. Moduli quinis vocibus, 1571/ presentee par: Collegium Vocale, solistes du Knabenchor Hannover, direction: Philippe Herreweghe. - 1993.
Morales, Cristobal de. Missa - London, 1993.
Palestrina, Giovanni Pierluigi da. Missa "De beata Virgine": for six voices; perf. by: Choir of Westminster Cathedral, cond. by James O'Donnell. - London, 1990.
Pärt, Arvo. Summa /; perf. by Tapiola Sinfonietta, cond. by Jean-Jacques Kantorow. - Djursholm, 1997.
Purcell, Henry. Odes and welcome songs; perf. by: Gillian Fisher, Susan Hamilton (sopranos), James Bowman, Nigel Short (countertenors), Rogers Covey-Crump (high tenor), Charles Daniels (tenor), Michael George, Robert Evans (bass), The King's Consort, cond. Robert King. - London, 1992.
Rosenberg, Hilding. Symphony No. 6 - Sinfonia Semplice. Symphony No. 3/ perf. by Hilding Rosenberg; The Stockholm Symphony Orchestra, cond. by Stig Westerberg; The Stockholm Philharmonic Orchestra, cond. by Herbert Blomstedt. - Stockholm, 1996.
Scarlatti, Domenico. Stabat mater. - London, 1986.
Sisask, Urmass. Starry Sky Cycle; perf. by Lauri Väinmaa (piano). - Finlandia Records, 1993.
The guitar trio Paco de Lucia - Al Di Meola - John McLaughlin. - France, 1996.

KASSETID

Aastahitt 1996. - Tln., 1996.
Autohit 5. - Tln., 1997.
Best B4. - Tln., 1996.
Bollard, Alex (kitarr). After midnight. - Tln., 1995.
Borax (ansambel). - Tln., 1997.
Im,ans. 1996.
Legends of the nite 2 / erinevad esitajad. - 1996.
Paradoks (ansambel). Ära möödu must lähedalt. - Tabasalu, 1996.
Vasar, Harry (tenor). Muinasjutu Printsist ja Papa Carlost. - Tähtvere, 1996.

EESTI KONTSERDI KONTSERDID MAIS

3. V kell 16 Väravatorn - **Hortus Musicus**, ansambli juht Andres Mustonen. Piletid 50.-

3. V kell 18 Tartu Ülikooli aula, **4. V kell 19** Tallinna Raekoda - **CORELLI JA BACH IV. Corelli Consort, Tallinna Barokkorkester.** Kontsertmeister Sirkka-Liisa Kaakinen (Soome). Solistid: Kaia Urb (sopran), Tiit Kogermann (tenor), Uku Joller (bass). Piletid 50.-

6. V kell 19 Mustpeade Maja Olavi saal, **7. V kell 19** Tartu Ülikooli Ajaloomuuseum - **Ülo Kaadu (viul), Tiit Peterson (kitarr).** Giuliani, Paganini, Locatelli, Verdi. Piletid Tallinnas 40.-, Tartus 30.-.

10. V kell 19 Estonia Kontserdisaal, **11. V kell 19** Vanemuise kontserdisaal - **ERSO PEADIRIGENTE.** Dirigent **Neeme Järvi.** Solist Arbo Valdma (klaver). Brahms. Piletid Tallinnas 150.-, Tartus 50-75.-

13. V kell 19 Mustpeade Maja Valge saal - **FRANZ SCHUBERT 200.** Anne-Liis Poll (sopran), Villu Valdmaa (bariton), Pille Lill (sopran), Mati Palm (bass). Klaveril saadavad Siim Poll, Martti Raide, Peep Lassmann, Riina Gerretz. Piletid 40.-

15. V kell 19 Tartu Ülikooli Ajaloomuuseum - **Villu Valdmaa (bariton), Andres Paas (klaver).** Berg, Rahmaninov. Schönberg. Piletid 30.-

20. V kell 19 Mustpeade Maja Valge saal - **ARVO LEIBUR (viul), IVARI ILJA (klaver), keelpillikvartett NOOBEL NELIK.** Isaye, Chausson.

21. V kell 19 Pärnu Raekoda, **23. V kell 19** Lihula kultuurimaja, **22. V kell 19** Kuressaare Raekoda, **24. V kell 19** Hiiumaa Suuremõisa loss - **Davis Joachim (kitarr, Kanada).**

22. V kell 19 Estonia Kontserdisaal - **KLASSIKA PÄRLE. ERSO.** Dirigent Dag Nilssen (Norra), solist Lars Anders Tomter (vioola, Norra). Holst, Delius, Walton. Piletid 75.-

27. V kell 19 Mustpeade Maja Valge saal - **Peep Lassmann (klaver).** Tubin. Piletid 40.-

30. V kell 19 Hiiumaa Suuremõisa loss - **Lauri Väinmaa (klaver).**

30. V kell 18 Otepää kirik, **31. V Põlva kirik, 31. V kell 19** Rāpina kirik - **Margarita Voites (sopran), Jüri Leiten (trompet), Andres Uiho (orel).** Caccini, Bach, Bach-Gounoud, Pepsusch.

GUINNESSI REKORD

Kõige truum sümfooniaorkestri dirigent

Alais Flaysmon dirigeeris Corki linna sümfooniaorkestrit Iirimaal järjepanu 54 aastat (1933-1988).

ÕIENDUS

Valter Ojakääru artiklisse "Meenutusi sõjaeelsetest ja -järgsetest aastatest" eelmises Muusikalehes on sattunud vigu. Tometuse poolelt: 16.lk. 2. veerus oleva nime õige kuju on "G.Metsalu", lk.17 2.veerul sõnadega "Raadio sümfooniaorkestris..." algav lause jätkub õigesti..."olid trompetist Robert Tavas ja tema vend Artur Flink (jättis oma nime eestistamata)". Toimetus vabandab. Autor palub vabandust, et ta on samas veerus Alfred Meringule pannud vale eesnime.

Vanaisa naljad.

Minu vanaisa Hans Mesikäpp polnud mitte ainult rahvalaulude ja -naljandite üleskirjutaja, nagu on märgitud Muusikalehe jaanuarinumbril 20. leheküljel, vaid armastas ka ise teha vigureid.

Kord jõulu teisel pühäl tuli meile Kloostri talu Adilas Killa poemees, kes eelmisel õhtul oli pisut üleliia napsitanud. Vanaisa ütles sellele mehele, et tal on võime vaime välja kutsuda. Mees muidugi ei uskunud. Vanaisa lubas näidata. Ta käskis sosinal meile, lastelastele, võtta valged linad ümber ja minna lauda taha. Kui tema vilistab, siis tulgu me välja ja lehitagu hange peal linadega.

Nii tegimegi. Kuulsime, kuidas poemees kokkunikult ütles: "Ants, kurat, jäta järele! Ära enam nii tee!" Meie, "vaimud", läksimegi ära. Aga lõbu oli meil laialt.

Kord olevat vanaisa koguni - ma ise seda ei mäleta - selgeltnägijana ennustanud. Tulnud meile vanaisa sünnikandist Kose mailt - üle 20 kilomeetri - hädalised, head-paremat kaasas. Nendel raha kadunud, õelgu Ants kui targem mees, kust nad selle kätte saavad. Vanaisa mõelnud natuke ja soovitanud neil otsida voodikoti alt. Nasvärk jäeti muidugi hea nõu andjale. Ja asja eest - voodikoti alt raha leitudki! Vanaisa mudugi mõtles loogiliselt: kuhu see taluimene oma rahanatukese ikka võis peita.

Vanemas eas armastas Hans ka ise pühade ajal napsi võtta. See ei meeldinud vanaema Annile ja ta võttis pudeli ära. Vanaisa hakkas siis pudelit otsima ja omakorda välja mõtlema vingerpussi vanaemale.

Kui väimehed külla tulid, taotseks vanaema neile pakkuda kangema suutäie. Vanaisa pudelite järele nuuskides oli ta ühe leidnud laudast lehma sõimest ja tõi selle siis väimeeste saabudes lauale. Esimene võttis, vaikus, andis teisele. Teine võttis, maigutas suud. Aga kolmas käratas: "Ants! See on ju vesi!" Selle peale mugistas vanaisa naerda: "Eks need on selle pesunuustiku naljad" ja vaatas vanaema poole.

Kord, kui jälle tulid külalised ning vanaema ketras ja vokk vurises, hoiatas vanaisa saabunuid: "Olge ettevaatlikud, võite rihmade vahele jääda! Vabrik töötab!" Vabrik - ühes isikus!

□

Vanaisal oli suur pere - 6 tüdrikat ja 2 poega. Minu lapseas oli meil rahvast sageli palju, eriti pühade ajal: lapsed, väimehed, lapselapsed, ka tuttavad. Meeles on imetoredad sõidud Hageri kirikusse ja seejärel pühade pidamine talus. Tihti mängiti näärisokku ja teisi rahvalikke mängu, ennustati kuke ja peegli tulevikku.

Eriti on meelde sõõbinud taalrimäng. Mängijad istusid põrandal, andsid peost pihku metallraha, ise laulsid:

*"Laske taaler lennata,
sularaha rännata!
Taaler siin, taaler seal,
taaler laia ilma peal.
Armas laps, kas oled pime,
et ei näe, kus taaler on.
Taaler siin, taaler seal,
taaler laia ilma peal."*

Keskel seisev mängija pidi ära arvama, kus on parajasti raha. Kui kätte sai, tuli tabatul minna keskele - taalri asukohta ära aimama.

Ega 20-hektariline talu võimaldanud suurele perele hõlpet. Kui laps juba kaela kandis, pidi ta hakkama jõukohast tööd tegema. Ning põhiliselt vanaisa hoolitses selle eest, et see oleks ikka segamini nalja-naeruga. Sõnnikuveoga käis muidugi kaasas lõbus veesõda. Meelde on jäänud nädalapikkused sõidud kaugele heinamaale. Kartul, piim, silk, leib olid põhitoidud, kuid kõik oli puhas. Lisaks jänesekapsad, vaarikad, mustikad, maasikad. Nii pandi tugev alus tervisele. Kõik Hans Mesikäpa lapsed peale ühe, autoõnnetusel hukkunud poja, on elanud üle 80 aasta vanaks.

Arvan, et minu ema Salme Vasari ja tema noorem õde Laine Mesikäpp pärisid kõige rohkem vanaisa suhtlemisotskuse, nalja- ja naerusoone. Ja kui palju lilleilu on selle pere tüdred pannud oma käsitöödesse!

Arvan, et see oli terve, elurõõmus põlvkond, kellel oli midagi püüandada oma järglastele.

Õilme Krell,

Hans Mesikäpa tüdretütär

Fotomõistatuse lahendusest.

Reageeringuna veebruarikuu Muusikalehes avaldatud fotomõistatusele saime järgmise kirja: "... tundsin ära oma kunagise noorpõlvesõbra. Pildil on Hubert Aumere. Ta teenis aega Tallinna Gamisoni Orkestris, kus lõi puhkpillikoosseisus suurt trummi. Sümfooniaorkestris, mis samuti kuulus gamisoni orkestri juurde, mängis ta esimest viiulit, oli kontsertmeister.

Tallinna Gamisoni Orkestris teenisid aega kõik Eesti paremad muusikud, ka heliloojad Eugen Kapp, Gustav Emesaks, Hugo Lepnurm, Johannes Tamverk. Mina, allkirjutanu, sõbrutsesin Hubertiga eriti sellepärast, et me olime sportlased ja käisime koos Kadrioru staadionil treenimas. Hubert oli suurepärase sprinter, mina hüppasin teivast. Aga me harjutasime ka teisi alasid: kaugus- ja kõrgushüpet ja tõkkejooksu. Vahipataljoni spordivõistlustel (T.G. orkester kuulus Tallinna Vahipataljoni alluvusse) võitsime mitmeid esikohti. Hubert muidugi kõik lühimaajooksud, mina teivas- ja kõrgushüppe.

1940. aastal viidi Tallinna Garnisoni Orkester Riiga Balti Sõjaväeringkonna esindusorkestris. Aumere kaasa ei tulnud. Tema ajateenimise aeg sai otsa ja minu sportimine samuti.

1928. aastal loodud TGO lahustus lõpuks Jaroslavl'i Kunstiansamblesse.

Enno Lehis

(trompetist, akvarellist)."

Õige vastuse saatis veel Valdeko Viru Tartust, märkides samuti ära, et H.Aumere teenis aega Tallinna Gamisoni Orkestris. Rohkem vastajaid polnud. Kahju. Ka Hubert Aumeret näo järgi mittetundvale inimesele oleks Eesti Muusika Bibliograafilises Leksikonis vaid A tähe läbisirvimisel näopildi samasuguse kindlasti silma hakanud. Vähemalt mõistatada oleks võinud. Ega valegi vastuse eest kartsa panda! Auhinnana välja pandud firma Forte laserplaat "Mare Jõgeva - Jenny Anvelt" läheb Enno Lehisele. Valdeko Viru saab muinasjutukasseti "Aladini imelamp".

Muusikalehes selles numbris võib Mati Märtini sariloos selles, mis juhtus Eesti muusikaelus 70 aastat tagasi, leida infot Hubert Anton-Aumere karjääri alguse kohta.

LAULUMEMM ON LAHKUNUD.

Oma 80. sünnipäeva künnisel lahkus meie hulgast **Linda Saul**.

Seljataha on jäänud pikk elutee. Üks selline elutee, mis seadis eriti heldelt oma veerde arvukaid teetähiseid. Aegades püsivaid. Mälestustes säilivaid. Eesti kultuuriloos asendamatu. Samas tõdeme, et tollest Elutest on alguse saanud ka palju harundeid.

Nüüd tohib - mis tohib, lausa tuleb - Laulumemme puhul kõnelda millestki, mida tavaliselt sõnatakse koolkonnaks. Arvukast ja häälekast. Ammuks see oli, kui vähemalt pooled meie ooperisopranid laulsid tema heldelt antud vokaalkooliga. Stabiilsena, kauniga. Alati kunstimõtestatuga.

Veelgi varem oli olnud aeg, mil kogu muusikategu toonases Tallinna Töölisteatri (ja seda polnud mitte vähe) lasus ainult tema õlgadel. Siis tuli otsekuuloomuliku jätkuna õpetuse jagamine Tallinna Muusikakoolis ja varsti ka Konservatooriumis, mis andis aegade ja aastate kokkuvõtteks poolsada lõpetanut.

Suur Muusika juhtis ja saatis Laulumemme tervel pikal eluteel. Kuid sellest ei tulnud mingi pelk *amet*, vaid tõeline KUTSUMUS. Nii kujunes ka tema üheks nendest korifeedest, kes läbi paljude aastaringide, ka pensionipõlves, väsimatult hoolt kandis, et kõik Eestimaa lavad suudaksid pakkuda tõepoolest kaunist laulu.

Nüüd jääbki meil ainult üle läkitada Laulumemmele oma sõnulväljendamatu tagantjäreletänu selle hiidandami eest!

